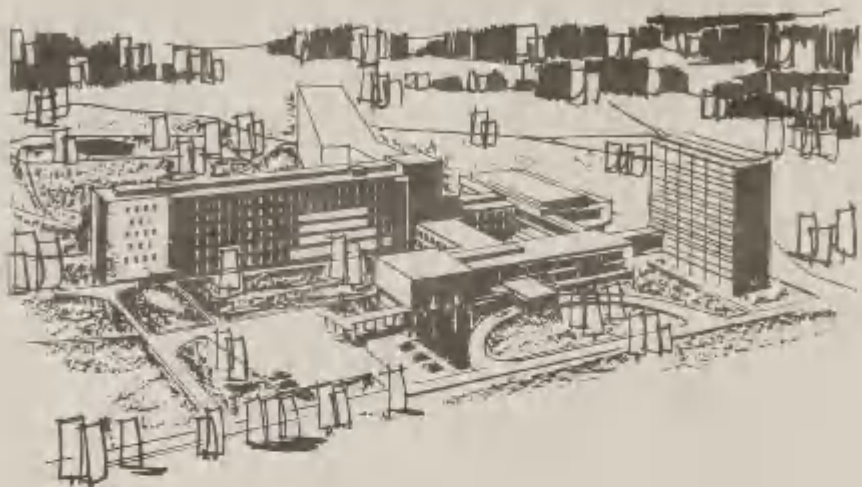

TRÜ ARSTITEADUSKOND

1802 – 1975

Maarjamõisa väljal rajatava meditsiinilinnaku makett.

Vaade valminud kirurgiakorpuse peasissekäigule 1975. a.

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

Arstiteaduskond

TARTU RIIKLIKU ÜLIKOOLI
ARSTITEADUSKOND AASTAIL
1802-1975

TARTU 1976

Kinnitatud Arstiteaduskonna
nõukogus 18. veebr. 1975

Koostanud V. Kalnin, E. Raudam

Kaane kujundanud I. Kudisiim

S i s u k o r d

Saateks	5
Tartu Ülikooli Arstiteaduskond (prof. E.Raudam)	6
Anatoomia ja histoloogia kateeder	14
Anatoomia (med.-kand. A.Liigant)	14
Histoloogia (prof. Ü.Arend)	19
Bioloogilise keemia kateeder (dots. L.Tähepõld).....	22
Farmaatsia kateeder (dots. B.Luik)	25
Farmakoloogia kateeder (prof. L.Allikmets)	29
Füsioloogia kateeder (prof. E.Käer-Kingisepp)	36
Hospitaalkirurgia, operatiivkirurgia ja topograafilise anatoomia kateeder	48
Hospitaalkirurgia (dots. H.Petlem)	48
Operatiivkirurgia ja topograafiline anatoomia (dots. V.Põkk)	52
Hospitaalsisehaiguste kateeder (prof. L.Päi)	55
Hügieeni kateeder (dots. M.Uibo)	60
Mikrobioloogia kateeder (prof. A.Lenzner)	69
Nakkushaiguste, dermatoloogia ja veneroloogia kateeder	75
Nakkushaigused (dots. Z.Saar)	75
Dermatoloogia ja veneroloogia (prof. H.Vahter)...	78
Neuroloogia ja neurokirurgia kateeder (prof. E.Raudam) 80	
Otorinolarüngoloogia ja oftalmoloogia kateeder	85
Otorinolarüngoloogia (prof. E.Siirde)	85
Oftalmoloogia (prof. L.Schotter)	87
Patoloogilise anatoomia ja kohtuarstiteaduse kateeder 90	
Patoloogiline anatoomia (dots. U.Podar)	90
Kohtuarstiteadus (dots. E.Murašev)	92

Patoloogilise füsioloogia kateeder (prof. R.Looga)....	95
Pediaatria kateeder (dots. L.Sildver)	97
Psühhiaatria kateeder (prof. E.Karu)	100
Sisehaiguste propedeutika kateeder (prof. J.Riiv).....	106
Spordimeditsiini ja ravikehakultuuri kateeder (dots. T.Karu)	109
Stomatoloogia kateeder (dots. N.Vihm)	111
Sünnitusabi ja günekoloogia kateeder (dots. V.Kask)...	115
Teaduskonnakirurgia kateeder (dots.kt. L.Vainer).....	120
Teaduskonnasisehaiguste kateeder (prof. K.Kõrge).....	129
Üldkirurgia kateeder (prof. A.Rulli).....	136
Meditsiini Kesklaboratoorium (med.-kand. A.Kallikorm).	139
Arstiteaduskonna üliõpilaste osavõtt revolutsioonilisest liikumisest (dots. kt. V.Kalnin)	142
Tartu Ülikooli Arstiteaduskonna dekaanid 1802-1975(dots. kt. V.Kalnin)	155
Kirjanduse loetelu (kronoloogilises järjekorras).....	158
Üldandmeid ja bibliograafiaid Tartu ülikooli Arstiteaduskonna kohta	158
Materjale Arstiteaduskonna üksikute kateedrite ja asutuste ajaloo kohta	162
Nimede register	168

S a a t e k s

Käesolev kogumik sisaldab materjale Tartu Riikliku Ülikooli Arstiteaduskonna teadlastest ning uurimissuundadest ja saavutustest kateedrite ja erialade kaupa 1802. aastast kuni 1975. aastani.

Kogumik on mõeldud abimaterjaliks meditsiiniajaloo kursuse õppimisel Arstiteaduskonnas.

Koostajad

TARTU ÜLIKOOLI ARSTITEADUSKOND

Ülikooli taasisutamisega Tartus 1802.a. alustas tööd ka Arstiteaduskond. Esimene dekaan oli M.E. Styx, kes õpetas paljusid arstiteaduslikke distsipliine. Üliõpilasi oli Arstiteaduskonnas esimestel aastatel vähe. 19. sajandil kujunes Tartu ülikooli Arstiteaduskond tähtsaks meditsiinikeskuseks tolleaegses Vene impeeriumis. Rida tähtsaid avastusi meditsiiniajaloos on seotud Tartu ülikooli Arstiteaduskonnaga. Siin töötasid või olid Arstiteaduskonna kasvandikud: N.I. Pirogov, A.Rauber, E.Kraepelin, K.E.v. Baer, A. Schmidt, E.v. Bergmann, N.N. Burdenko ja paljud rahvusvaheliselt tuntud teadlased.

Esimese maailmasõja ajal ja sellele vahetult järgnenud perioodil elas Arstiteaduskond läbi languse. Palju väljapaistvaid teadlasi oli lahkunud, puudus noor teadlaste kaader. Selle tõttu kodanliku ülikooli algaastatel tegeldi teaduskonnas peamiselt õppetööga. Erandiks olid kaks õppetooli, kus intensiivselt tehti teaduslikku tööd. 1920.a. saabus Petrogradist Tartu ülikooli prof. L.Puusepp, kes asutas siin neuroloogia ja neurokirurgia kliiniku. L.Puusepa ümber koondus arvukalt noori arste-teadlasi, kellest kasvasid Arstiteaduskonna õppejõud. 1928.a. valiti füsioloogiainstituudi juhatajaks A. Fleisch, kes töötas Tartus 1932. aastani (Asus hiljem tööle Šveitsi). Prof. A. Fleischi juures kaitsti arvukalt dissertatsioone ning siin teostati intensiivselt eksperimentaalseid vereringealaseid uurimusi. 30.-40.aastate vahemikus kasvas teadlaste põlvkond, kes saavutas tunnustuse oma erialal. Nimetaksime neid:

professorid H. Koppel, V. Vadi, A. Valdes, K. Schlossmann, A. Paldrok, E. Weinberg, M. Tiitso, J. Riives jt. Sel perioodil lõpetas igal aastal Arstiteaduskonna 20-25 arsti ja umbes sama palju farmatseute.

Nõukogude võimu taaskehtestamisega 1940.a. hakati ka Arstiteaduskonnas looma avaramaid tingimusi nii õppe- kui ka teaduslikuks tööks, kuid alanud fašistlik okupatsioon hävitas kõik alustatu.

1944.a. sügisel, mil TRÜ Arstiteaduskond alustas taas õppetööd, olid hävinud mitmed kliinikud, kateedrite vara oli laiali kantud ning osa õppejõude vaenuliku propaganda ajendil emigreerunud välismaale. 1944.a. sai dekaaniks prof. V. Vadi, kel tuli komplekteerida õppejõudude kaader põhiliselt arstide-spetsialistide hulgast ning võtta õppejõududena tööle isegi Arstiteaduskonna vanemate kursuste üliõpilasi. Tänu Arstiteaduskonna õppejõudude ennast-salgavale tööle ja ka pärast sõja-järgsete Arstiteaduskonna üliõpilaste entusiasmile ja aktiivsele kaasalöömisele taastati õppebaasid suhteliselt lühikese ajaga, loodi üliõpilastele elamistingimused ja pandi käima õppetöö.

Palju on Arstiteaduskonna töö korraldamisel, ka kaadri kasvatamisel korda saatnud professorid V. Vadi, A. Valdes, F. Lepp, A. Linkberg, E. Karu, J. Haldre, V. Hiie, N. Veiderpass, L. Poska-Teiss, A. Tomingas, A. Raatma, E. Aunap, G. Kingisepp, E. Käer-Kingisepp, E. Siirde, K. Kõrge, A. Rulli; dotsendid V. Üprus, H. Petlem, J. Tammeorg, B. Luik, L. Keres jt.

Käesolevaks ajaks on TRÜ Arstiteaduskond saavutanud märgatavaid tulemusi teaduslik-pedagoogilise kaadri kasvatamisel ja arstide ning farmatseutide ettevalmistamisel. Arstiteaduskonna õppejõudude arv on kasvanud 78-lt (1945.a.) 155-le (1974.a.) Teaduslike töötajate arv Meditsiini kesk-laboratooriumi ja probleemlaboratooriumide asutamise ja laiendamisega on tõusnud 25-lt (1965.a.) 60-le (1974.a.). Arstiteaduskonna õppejõudude hulgas oli 1974.a. 40 teadus-te doktorit, nendest 32-l on professori kutse, 88 meditsi-niteaduste kandidaati, dotsenti. Teadusliku kraadiga õppe-jõudude arv on ligi 80%.

1944. - 1975. a. on lõpetanud TRÜ Arstiteaduskonna raviosakonna 4977 spetsialisti, nendest spordimeditsiini eriala 139, pediatriaosakonna 57, stomatoloogiaosakonna 588 ja farmaatsiaosakonna 733, raviosakonna 3410 spetsialisti (tabel 1).

Igal aastal on Arstiteaduskonda võetud konkursi alusel vastu 200-235 üliõpilast, kusjuures Arstiteaduskonna lõpetajate- arstide arv aastas on 180-190, farmatseute 20-30. Arstiteaduskond on üliõpilaste arvult suurim teaduskond ülikoolis - üliõpilasi on üle 1300. Arstiteaduskond koosneb eesti ja vene õppekeelega raviosakonnast, kus esimestele kursustele võetakse vastavalt 100-115 ja 25 üliõpilast, vene õppekeelega spordimeditsiiniosakonda (asutati 1967.a.) 25 üliõpilast, stomatoloogiaosakonda 25 üliõpilast, pediatriaosakonda (asutati 1972.a.) 25 üliõpilast ja farmaatsiaosakonda 35 üliõpilast.

Arstiteaduskonnas toimub õppetöö 23-s kateedris. Arstiteaduskonna üliõpilastele õpetavad üldaineid ja ühiskonnateadusi teiste teaduskondade või üleülikooliliste kateedrite õppejõud. Arstiteaduskonna juures töötab Meditsiini Kesklaboratoorium ja vastavate kateedrite juures Sekretoorsete Protsesside Biokeemia Laboratoorium, Psühhofarmakoloogia Laboratoorium ja Veresoonte Kirurgia Laboratoorium, mille teaduslikud töötajad võtavad õppeprotsessist osa ja juhendavad üliõpilaste teaduslikku tööd.

Arstiteaduskonna üldjuhendamine toimub Arstiteaduskonna parteibüroo ja Arstiteaduskonna nõukogu poolt. Arstiteaduskonna õppe- ja teaduslikku tööd juhib Arstiteaduskonna dekaanast koosseisus dekaan ja kaks prodekaani (üks õppe- ja kasvatustöö ning teine teadusliku töö alal). Kursuste õppe-ja kasvatustöö metoodiline juhendamine on pandud kursuste õppenõukogule, mis on organiseeritud esimesele kolmele kursusele, ja kursuste juhendajatele, kellega otseses kontaktis töötavad rühmajuhendajad. Töötavad veel teraapia ja kirurgia nõukogud, kellel lasub üliõpilaste ja arst-internide õppe-metoodilise töö juhendamine ja õppeprotsessi integreerimine vastavalt erialadele eesmärgiga täiustada õppemetoodilist tööd ja kindlustada kõrgel tasemel arst-terapeutide ja arst-

-kirurgide ettevalmistamine.

Kogu Arstiteaduskonna õppemetoodilist tööd juhib ja koordineerib Arstiteaduskonna õppemetoodiline komisjon, kellele alluvad eespool loetletud nõukogud.

Teaduslike kraadide andmiseks on Arstiteaduskonna nõukogu, kuhu kuulub 48 teaduste doktorit ja kandidaati, nendest on 10% väljaspoolt TRÜ-d.

Arstiteaduskonna üliõpilaste ühiskondlik-poliitilist elu juhib teaduskonna komsomoliorganisatsioon, ametiühinguorganisatsioon ja üliõpilaste ühiselamu nõukogu hoolitsevad üliõpilaste olmetingimuste parandamise eest.

Rikkalike traditsioonidega on Arstiteaduskonna Üliõpilaste Teaduslik Ühing, mille ridadest on kasvanud arvukas teaduslik kaader Eesti NSV Tervisholuministeeriumi Kliinilise ja Eksperimentaalse Meditsiini Instituudile ja sama ministeeriumi Epidemioloogia, Mikrobioloogia ja Hügieeni Instituudile ning spetsialistide kaader vabariigi ravi- ja profülaktikasutustele.

Kateedrite juures töötab 21 üliõpilaste teaduslikku ringi, mille tööst võtab aktiivselt osa ca 400 üliõpilast. Arstiteaduskonna üliõpilased esitavad igal aastal 50-70 teaduslikku uurimust üliõpilastööde konkursile. Regulaarselt võetakse osa ka üleliidulisest üliõpilastööde konkursist, kus on saadud medaleid ja aukirju. Arvukalt võtavad üliõpilased osa üliõpilasteadurite konverentsidest vennasvabariikides. Ise on nad organiseerinud vabariikidevahelisi konverentse Tartus. 1974.a. toimus Tartus 16. Balti vabariikide ja Valgevene arstiteaduse üliõpilaste konverents, millest võtsid külalistena osa ka üliõpilased Moskvast, Leningradist jm.

Arstiteaduskonnas toimub intensiivne teaduslik töö, mis on koondunud 17 kompleksprobleemi ümber. Kompleksprobleemide töö koordineerimine toimub vastavate komisjonide poolt. Arstiteaduskonna kateedritel on tihedad teaduslikud sidemed kodumaa juhtivate meditsiinikeskustega ja ka välismaa vastavate teaduslike asutustega. Arstiteaduskonna õppejõud on osa võtnud paljudest üleliidulistest konverentsidest,

rahvusvahelistest kongressidest ning konverentsidest. Avaldanud teaduslikke uurimusi keskajakirjades ning välismaa teaduslikes žurnaalides, mille tõttu paljude Arstiteaduskonna õppejõudude uurimusi tuntakse ja refereeritakse.

Arstiteaduskonna osatähtsus vabariigi tervishoiusüsteemis on pidevalt kasvanud. Paljud kateedrid koos vastavate õppebaasidega on kujunenud juhtivateks keskusteks oma erialal (südame ja veresoonte kirurgia, neuroloogia ja neurokirurgia, psühhiaatria, reumatoloogia, gastroenteroloogia jm.). Arstiteaduskonna õppejõud võtavad aktiivselt osa Eesti NSV Tervishoiuministeeriumi Teadusliku Nõukogu ja selle komisjonide tööst. Arstiteaduskond on teinud ettepanekuid arstide ja farmatseutide erialase kvalifikatsiooni tõstmiseks vabariigis, ta organiseeris ühiskondlikel alustel töötava arstide kvalifikatsiooni tõstmise kateedri, mis tegutses 1968.-1970.aastani (juhatajad dotsent L.Keres ja professor V.Saarma), kuni arstide ja farmatseutide spetsialiseerimise ja täiendusfakulteedi loomiseni 1970.a.

Fakulteet töötab Arstiteaduskonna kateedrite baasil prodekaani juhtimisel. Igal aastal viibib kursustel üle 100 arsti teraapia, kirurgia, stomatoloogia, neuroloogia, psühhiaatria jne. erialadelt ning 35 farmatseuti. Õppetööga tegelevad kõige kogenenumad Arstiteaduskonna õppejõud ja baasasutuste spetsialistid üleliiduliste programmide alusel.

Arstiteaduskonna materiaalne baas on pidevalt paranenud. Kateedritele ja kliinikutele on hangitud hinnalist kodumaist ja välismaa aparatuuri. 1964.a. on asutud Arstiteaduskonna järk-järgulisele väljaehitamisele Maarjamõisa piirkonnas. 1971.a. valmis uus kaasaegne kirurgiakliinik koos operatsioonibloki ja traumapunktiga. Samas ehitatakse kardioloogiakorpust, mis peaks valmima 1976.a. Samal aastal lõpetatakse Maarjamõisa väljal ftisiatraia ja pulmonoloogia korpuse ehitus. Projekteerimisel on Arstiteaduskonna teoreetiliste kateedrite ja Meditsiini Kesklaboratooriumikorpust, mille ehitamist alustatakse järgmisel viisaastakul.

Rekonstrueerimiste teel on paranenud naha- ja suguhai-
guste kateedri ning sünnitusabi ja günekoloogia kateedri
vastavate õppebaaside olukord. Need kateedrid asuvad 1973.
a. alates endise Toome haavakliiniku ümberehitatud ruumi-
des. Rekonstrueerimisel on Tartu Sünnitusmaja, mille ka-
pitaalremont lõpeb 1976.a. kevadel. Sünnitusabi ja güneko-
loogia kateeder võib siis alustada tööd kaasajale vasta-
vates tingimustes.

Arstiteaduskonna õppejõud-teadlased pööravad pidevalt
suurt tähelepanu üliõpilaste iseseisvale tööle, nende maa-
ilmavaatelsele arengule, internatsionaalsele kasvatus-
le, kutse-eetika küsimustele, soovides, et Arstiteaduskonna
lõpetanuist kujuneksid kõrgete moraalseste omaduste ja laia
silmaringiga nõukogude arstid ja farmatseudid.

1968.a. alates viiakse NSV Liidus läbi ulatuslikku kõr-
gema meditsiinilise hariduse reformi. Kõik NSV Liidu Medit-
siiniinstituudid ja ülikoolide meditsiiniteaduskonnad läk-
sid IX viisaastaku lõpuks üle arstide ettevalmistuse uue-
le süsteemile. Selle eesmärgiks on arstide teoreetilise et-
tevalmistuse parandamine ja praktiliste oskuste süvendami-
ne. Uue õppeplaani kohaselt saavad noored arstid kuueaasta-
se stuudiumi kestel praktilise ja teoreetilise ettevalmistu-
se ühel enda poolt soovitud erialal. Nendeks on teraapia,
kirurgia või sünnitusabi koos günekoloogiaga ja spordi-
meditsiin. Erialane spetsialiseerumine algab VI kursusel
(subordinatuuris) ja jätkub pärast ülikooli lõpetamist veel
ühe aasta kestel arst-internidena vabariigi eesrindlikes
ravi- ja profülaktikaasutustes. Pediaatriaosakonna üliõpi-
lased valivad kitsama eriala samuti V kursuse lõpul (nagu
raviosakonna üliõpilased) lastehaiguste, lastekirurgia või
lastenakkushaiguste erialal ja jätkavad erialalist spetsia-
liseerumist arst-internina ühe aasta kestel eesrindlikes
laste raviasutustes. Stomatoloogiaosakonnas kestab stuudi-
um 5 aastat ning pärast ülikooli lõpetamist jätkatakse eri-
alase kvalifikatsiooni tõstmist arst-internina ühe aasta
jooksul vabariigi parimates stomatoloogiapolikliinikutes.

Farmatseutide ettevalmistus kestab 5 õppeaastat ja ka nendele on tulevikus planeeritud erialane spetsialiseerumine. Tartu Riikliku Ülikooli Arstiteaduskonnas on arstide uuele ettevalmistussüsteemile üle mindud 1969.a. Uue õppeplaani alusel on vabariigi tervishoiuvalitsusele ette valmistatud viie aasta kestel üle 1000 arst-spetsialisti.

Uue õppeplaani ellurakendamise ning õppe- ja ideelise-poliitilise kasvatustöö sihipärasema organiseerimise tulemusena on arstide ja farmatseutide ettevalmistuse tase tõusnud.

T a b e l 1

TRÜ Arstiteaduskonna lõpetajad 1944.-1975.a.

Aasta	L õ p e t a j a t e a r v					
	Kokku	Ravi	Spordimed.	Stomatol.	Farmaatsia	Pediaatria
1944	43	43				
1945	20	10	-	-	10	-
1946	55	31	-	6	18	-
1947	39	15	-	3	21	-
1948	84	27	-	15	42	-
1949	128	27	-	36	65	-
1950	137	65	-	35	37	-
1951	169	123	-	24	22	-
1952	170	131	-	20	19	-
1953	122	122	-	-	-	-
1954	139	110	-	11	18	-
1955	122	83	-	20	19	-
1956	111	86	-	-	25	-
1957	138	92	-	26	20	-
1958	174	139	-	-	35	-
1959	188	145	-	20	23	-
1960	181	136	-	24	21	-
1961	167	132	-	14	21	-
1962	200	147	-	27	26	-
1963	207	158	-	26	23	-
1964	202	157	-	21	24	-
1965	223	174	-	22	27	-
1966	203	163	-	19	21	-
1967	164	110	8	29	17	-
1968	198	128	11	34	25	-
1969	191	134	9	27	21	-
1970	177	122	17	20	18	-
1971	205	139	18	22	26	-
1972	224	152	20	23	29	-
1973	213	134	22	23	18	16
1974	195	118	19	19	20	19
1975	188	107	15	22	22	22
	4977	3460	139	588	733	57

ANATOOMIA JA HISTOLOOGIA KATEEDER

=====

ANATOOMIA

Anatoomia, füsioloogia ja kohtumedit siini kateedermoodustati 1802.aastal. Esimene kateedrijuhataja oli prof. H.F. Isenflamm. Tema lahkumise järel sai kateedrijuhatajaks prof. K.F. Burdach, kes juhatas kateedrit aastatel 1811-1814. Ta oli viljakas õpetlane ja sai eriti tuntuks oma töödega kesknärvisüsteemi ehituse alalt (fasciculus cuneatus, cingulum jne.).

Aastail 1814-1827 oli kateedrijuhatajaks prof. L.E. Cichorius, kes oli andekas pedagoog. Tema lahkumise järel jäi anatoomia kateedri juhataja koht kuni 1830. aastani vakantseks. Üliõpilaste soovil palus Tartu ülikool 1828.a. anatoomiat lugema meditsiinidoktor G. Wachteri, kes samal ajal oli anatoomia õppejõuks ka Professorite Instituudis.

Alates 1830. aastast sai anatoomia kateedri juhatajaks Tartu ülikooli kasvandik prof. J.F. von Eschscholtz - väga laialdaste huvidega inimene. Enne sellele ametikohale asumist võttis ta arstina ja loodusuurijana osa kahest ümbermaailmareisist 1815.-1818.a. ja 1823.-1826.a., kust tõi kaasa rikkalikud zooloogia- ja mineraloogiaalased kollektsioonid. J.F.v. Eschscholtz suri 1831. aastal. Pärast teda luges kuni 1833. aastani anatoomiat taas prosektor G. Wachter.

Aastail 1833-1841 oli kateedrijuhatajaks prof. A.F. Hueck, kes sai tuntuks oma töödega nägemiselundi anatoomia

1805. aastal valminud Tartu ülikooli anatoomikum
XIX saj. algul Toomemäel.

alalt. Ta andis 1833.-1835.a. välja esimese Eesti anatoomia õpiku, oli Õpetatud Eesti Seltsi üks rajajaid (1838) ning 1841. aastast kuni surmani (1842.a.) selle esimees.

Lühiajaliselt, 1842.-1843.a., juhatas kateedrit prof. F. Bidder. Oma töödes kirjeldas ja esimesena bipolaarseid närvirakke, uuris neuroloogiat ja vegetatiivset närvisüsteemi ning hiljem jätkas oma tööd füsioloogia alal, kujundades nn. eksperimentaalfüsioloogia koolkonna.

Järgneva kümne aasta jooksul (1843-1853) oli kateedrijuhatajaks prof. C. Reichert, kes tegeles embrüoloogia küsimustega. Aastail 1857-1875 juhatas kateedrit prof. E. Reissner, kes sai eriti tuntuks töödega sisekõrva ehituse alalt.

Alates 1875.a. kuni 1885.a. juhatas kateedrit prof. L. Stieda, kelle töödest võiks märkida tema rohkeid võrdlev-anatoomilisi kesknärvisüsteemi uuringuid ja analüüsivat ülevaadet looma ja inimese jäsemete homoloogide teooriast. Tema ajal intensiivistus teaduslik tegevus kateedris ja eraldus iseseisvaks (1876.a.) histoloogia kateeder.

Kõige tuntumaks Tartu anatoomiks oli prof. A. Rauber (1841-1917). Anatoomia kateedri juhatajana töötas ta aastail 1886-1911.

Rauber lõpetas Müncheni ülikooli 1865.a. Samas sai ta 1870.a. eradotsendiks. Varsti (1873.a.) kutsuti ta Baselisse, kust peagi siirdus Leipzigi. Aastail 1875-1886 tegeles A. Rauber peamiselt teadusliku tööga. Vaatamata sellele, et Saksamaal oli mitmeid vakantseid anatoomia kateedreid, ei valitud Rauberit neisse, ta võttis vastu Tartu ülikooli kutse ning asus 1886.a. siin anatoomia kateedri juhataja kohale.

A. Rauber pööras erilist tähelepanu anatoomia õppe-muuseumi rajamisele, mis avati 1890.a. ja hõlmas vana anatoomikumi ühe tiiva kogu alumise korruse. Selles olid tema enese ja tema õpilaste ning preparaator A. Reinwaldi valmistatud preparaadid.

A. Rauberi teaduslikus pärandis on 110 teaduslikku tööd, nende hulgas ka "Handbuch der Anatomie des Menschen". Peamine tähtsus A. Rauberi teaduslikus tegevuses on tema töödel makroskoopilisest anatoomiast ja selgroogsete embrüoloogiast. Teda tuleb lugeda üheks eksperimentaalse embrüoloogia rajajaks. A. Rauber on mitmete antropoloogiliste uurimuste autor. Väga väärtuslikud on tema tööd reienärvide innervatsiooni aladest. Ta lõi oma tööga selgust ka vegetatiivse närvisüsteemi anatoomiasse.

A. Rauber kasvas oma 25-aastase pedagoogilise ja teadusliku tegevuse jooksul üles mitu põlvkonda arste ja õpetlasi, kes edukalt jätkasid teaduse arendamist pärast Suurt Sotsialistlikku Oktoobrirevolutsiooni. A. Rauberi poolt kindlaks tehtud anatoomilisi fakte kasutatakse veel tänapäeval paljudes kodu- ja välismaistes morfoloogilistes töedes.

Vana anatoomikum möödunud saj. lõpul. Praegu asuvad selles anatoomia ja histoloogia, farmakoloogia, kohtumeditsiini ning operatiivkirurgia ja topograafilise anatoomia kateedrid.

Rauberi prosektor ja järglane õppetoolil oli prof. H. Adolphi, kes juhatas anatoomia kateedrit aastail 1912-1916 ja avaldas töid skeletisüsteemi (lülisamba) evolutsioonist.

Hiljem töötasid vilunud pedagoogide ja anatoomidena Tartus prof. A. Sommer (1918 - 1928) ja prof. E. Weinberg (1929-1944). A. Sommeri töödest on tähtsam võrdlev-anatoomiline uurimus sümpaatilisest närvisüsteemist ja E. Weinbergi töödest - võrdlev anatoomiline uurimus kolmiknärvi mesentsefaalsest tuumast.

Sõjajärgsetel aastatel (1945-1950) juhatas anatoomia kateedrit dots. k.t. V. Pärtelpoeg. 1951. aastast ühendas anatoomia ja histoloogia kateedrid prof. E. Aunapi

juhatuse all. Lühiajaliselt oli kohakaasluse alusel anatoomia kateedri juhatajaks prof. A. Raatma (1953-1955).

Alates 1955.a. sai anatoomia kateedri juhatajaks prof. kt. G. Rooks. Tema sulest on ilmunud umbes 60 teaduslikku artiklit. Enamik nendest on pühendatud kohtumedit siini teooria ja praktika küsimustele. Anatoomia kateedris töötamise ajal ilmusid tööd, mis käsitlesid veresoonekonna uurimismetoodikat ja anatoomilise terminoloogia küsimusi. G. Rooksi pensionile siirdumise järel 1964.a. asus tema kohustusi täitma dots. E. Lepp. Anatoomia ja histoloogia kateedrite järjekordse ühendamise järel valiti 1969.a. kateedrijuhatajaks professoriks Ü. Arend.

Käesoleval ajal töötab anatoomia kateedris 8 õppejõudu. Sõjajärgsetel aastatel on anatoomia erialal kaitsnud kandidaadiväitekirja 4 inimest: E. Lepp (1955), H. Tapfer (1970), A. Lepp (1971), A. Liigant (1971). Peale pedagoogilise töö tegelevad kateedri õppejõud siseelundite veresoonte anatoomia ja segmentaalse ehituse uurimisega.

Kateedri liikmed võtsid aktiivselt osa 1969.a.korraldatud Balti vabariikide morfoloogide konverentsi ettevalmistustest ja läbiviimisest Tartus. Kateedri liikmed on võtnud osa rahvusvahelistest morfoloogide kongressidest ja üleliidulistest konverentsidest.

Anatoomia kateedri õppejõud on ära teinud suure töö õppekirjanduse väljaandmisel. Nende sulest on ilmunud 6 rotaprintil trükitud õppevahendit, mis käsitlevad anatoomia üldosa, liikumisaparaadi, seede- ja hingamiselundite, urogenitaalsüsteemi ja vereringe süsteemi ehitust ning õpik Arstiteaduskonna üliõpilastele.

Kateedril on õppemuuseum, mille asutas A. Rauber. Tema poolt kogutud eksponaadid hävisid enamasti sõja ajal. Kateedri õppejõud restaureerivad muuseumi jõudumööda. Praegu asub see kolmes ruumis. Praegustes kollektsioonides leidub veel üksikuid suurepäraseid preparaate A. Rauberi päevilt. Kateeder paikneb Toomemäel vana anatoomikumi hoones.

HISTOLOOGIA

Tartu ülikooli histoloogia kateeder eraldus iseseisva üksusena anatoomia kateedrist 1876.a. Esimene kateedrijuhataja oli prof. E. Rosenberg (1876 - 1888), kes tegeles võrdleva anatoomia ja embrüoloogia küsimustega. Järgmisena juhatas kateedrit prof. D. Barfurth (1889 - 1896); prof. N.K. Tšermak, kes oli histoloogia õppetoolil 1889. - 1902. a., uuris kalade ja amfiibide sugurakke, lümfifolliikuleid seedetraktis, epiteelrakkude toitumise teid jm. Prof. P.A. Poljakov (1902 - 1921) publitseeris mitmete teaduslike tööde kõrval ka histoloogiaalase originaalse õppevahendi. Tema järglane prof.V.J. Rubaškin (1911 - 1917) töötas Tartu ülikoolis kuni selle evakueerimiseni. Tulevane professor E. Aunap oli tema õpilane. 1918. - 1926.a. juhatas nii anatoomia kui ka histoloogia kateedrit prof. A. Sommer, kes luges ka mõlemat distsipliini. Teda asendas histoloogia õppetoolil prof. H. Kull (1926 - 1933), üks tuntumaid Tartu histolooge. Oma töödes käsitles ta eeskätt tsütoloogia küsimusi - seedetrakti enterokroomafiinseid rakke, mitokondreid ja nende uurimise meetodeid jne. Pärast H. Kulli, aastatel 1933 - 1936, korraldas õppetööd histoloogia alal L.Poska-Teiss, kateedrijuhataja oli samal ajal anatoom prof. E. Weinberg. L.Poska-Teiss sai tuntuks uurimusega, mis käsitles kromosoomide persistentsust kärnkonna spermatogoonides. E. Aunap töötas alguses dotsendina, seejärel 1940. - 1955.a. kateedrijuhataja-professorina. Ta uuris näärmerakkude tsütoloogiat parootises, maksavere ringet jm. angioloogiaalaseid küsimusi. Prof. E. Aunapile järgnes kateedrijuhatajana juba eespool nimetatud prof. Liidia Poska-Teiss (1955 - 1956). Aastatel 1957 - 1963 juhtis õppetööd histoloogias kohakaasluse alusel EPA anatoomia ja histoloogia kateedri juhataja prof. J. Tehver, kellel on suuri teeneid eestikeelse histoloogilise õppekirjanduse väljaandmisel. 1964. - 1966.a. korraldas kateedri tööd Ü. Arend. 1966.a. (90 aastat pärast kateedrite lahutamist) ühendati anatoomia ja histoloogia kateedrid uuesti,

liitkateedrit juhatas kuni 1969.a. dots. E.Kogermann-Lepp, seejärel kuni tänaseni prof. Ü. Arend.

Prægusel ajal toimub õppetöö histoloogias I ja II kursusel ravi-, spordimeditiini, pediaatria- ja stomatoloogiaosakonnas. I kursusel on programmis üldhistoloogia koos tsütoloogia ja embrüoloogiaga, II kursusel - erihistoloogia. Õpetavad prof. Ü. Arend, prof. Ü.Hussar ja ass. T. Torpats.

Kateeder paikneb ajaloolises vanas anatoomikumis, mis tulevikus asendatakse ajakohase hoonega. Õppe-metoodilist ja uurimistööd viiakse kateedris läbi kaasaegsel tasemel. Tavalise histoloogilise uurimismeetodi kõrval kasutatakse laialdaselt histo- ja tsütokeemilist uurimist ning auto-radiograafiat.

Kateeder on rea aastate vältel tegelnud peamiselt sidekoe probleemiga. On välja selgitatud sidekoe regeneratsiooni neuroendokriinse regulatsiooni tähtsad lülid (Ü. Arend), uuritud rakupopulatsioonide kineetikat lümfoïdsetes koes normis ja eksperimendi tingimustes (Ü. Hussar) ja bioloogilisi rütme prolifereravas sidekoes (Ü. Arend, Ü. Hussar, T. Torpats). Uurimistulemusi on publitseeritud nii vabariiklikes ja üleliidulistes väljaannetes kui ka välismaal, samuti on esinentud konverentsidel ja kongressidel kodumaal ning raja taga. Paralleelselt ülalnimetatuga on histoloogid pidevas koostöös kliniklastega, eriti veresoonte kirurgidega, kes teevad oma eksperimentaalsete tööde morfoloogilist osa kateedri juhendamisel (Ü. Arend).

Kateeder on välja andnud eestikeelset originaalset õppekirjandust. Juba 1946.a. ilmus E. Aunapi, L.Poska-Teissi ja J. Tehveri õpik "Üldhistoloogia", 1957.a. J.Tehveri "Üldhistoloogia" ja 1972.a. (koos EPA histoloogidega) Ü. Arendi, H. Kübara, K. Põldvere ja J. Tehveri "Üldhistoloogia" - põhjalikult ümbertöötatud ajakohane õpik.

On publitseeritud ka praktikumiraamat (Ü. Arend, H. Kübar, E. Lambur, K. Põldvere, J. Tehver. Histoloogia praktikum. Tallinn, 1963), peale selle rotaprindi väljaandeid.

Kateedril on mõningaid saavutusi ka teaduslik-pedagoogilise kaadri ettevalmistamisel. Doktoridissertatsioonide kaitsesid Ü. Arend 1968.a., Ü. Hussar 1972.a. Klinitsistidest kasutasid histoloogia kateedri abi oma väitekirjade kirjutamisel mitmed - gastroenteroloogia alal V. Salupere (kandidaativäitekiri 1963.a., doktoritöö 1969.a.), vaskulaarse kirurgia alal K. Pöder (kandidaadidissertatsioon 1963.a., doktoriväitekiri 1971..a.), T. Sulling (kandidaaditöö 1967. a.), E. Sepp (doktoritöö 1972.a.), M. Maser (kandidaativäitekiri 1972.a.), H. Tikko (doktoritöö 1973.a.). Kateedri juures töötab ÜTÜ ring, kus on valminud rida üliõpilasauhindatöid, mis on saanud preemiaid nii õppeasutuse siseselt kui ka vabariiklikel konkurssidel.

Kateeder on tihedas kontaktis teiste teaduslike ja õppeasutustega, eriti laialdased sidemed on välja kujunenud Moskva I Meditsiiniinstituudi vastava kateedriga.

BIOLOOGILISE KEEMIA KATEEDER

=====

Tartu Riikliku Ülikooli bioloogilise keemia kateeder asutati NSV Liidu Kõrgema Hariduse Ministri käskkirjaga 6. jaanuaril 1948.a. esialgselt Füüsika-Matemaatikateaduskonna keemiaosakonna juurde. 1950.a. viidi kateeder üle TRÜ Arstiteaduskonna juurde. Seega on bioloogilise keemia kateeder üks nooremaid Arstiteaduskonnas.

Esimeseks kateedrijuhatajaks kinnitati Kõrgema Hariduse Ministri käskkirjaga 16. jaanuarist 1948.a. dotsent bioloogiakandidaat A.F. Lazarev, 1948/49.õppeaastal õpetas bioloogilist keemiat professor, meditsiinidoktor I. Sibul.

1949.-1963.a. oli kateedrijuhatajaks professor meditsiinidoktor E.E. Martinson. Tema initsiatiivil kujunes bioloogilise keemia kateeder kompleksseks õppebaasiks, kus Arstiteaduskonna üliõpilastele õpetatakse peale bioloogilise keemia veel orgaanilist keemiat ning füüsikalist ja kolloidkeemiat.

1963.a. kuni käesoleva ajani on kateedrijuhatajaks dotsent meditsiinikandidaat L. Tähepõld.

Bioloogilise keemia kateedri õppe- ja teadusliku töö baasiks said kateedri loomisest alates ruumid TRÜ keemikorpuse (õppehoone nr. 2) IV korrusel. 1965.a. alates paikneb kateedri ruumides ka Meditsiini Kesklaboratooriumi biokeemia sektor. Bioloogilise keemia kateedri juurde loodi 1967.a. 1. aprillist Eesti NSV Ministrite Nõukogu Kõrgema ja Kesk-Erihariduse Riikliku Komitee esimehe käskkirjaga Sekretöörsete Protssesside Biokeemia Laboratoorium.

Käesoleval ajal on bioloogilise keemia kateedri koosseisus 5 õppejõudu (dots. L. Tähepõld, dots. H. Lind, dots. A. Lind, dots. U. Tarve, v.-õp. L. Villako) ja 6-liikmeline abipersonal. Sekretoorsete Protsesside Biokeemia Laboratooriumi koosseisus on 9 inimest, nendest 5 teaduslikku töötajat (meditsiinikandidaadid vanem teaduslik töötaja L. Uusküla, nooremad teaduslikud töötajad V. Hollo. A.-T. Kengsepp. R. Villems. T. Vihalemm).

Kateedri teaduslik uurimistöö on seotud 2 teadusliku probleemiga. Kateedri asutamisest peale on põhiliseks uurimissuunaks olnud seedenäärmete talitluse biokeemiliste aluste väljaselgitamine, eriti valkude ainevahetuse iseärasuste uurimine (E. Martinson. H. Lind, A. Lind, L. Villako, L. Tähepõld, V. Hollo, A.-T. Kengsepp jt.). Seda suunda viljeldakse ka käesoleval ajal kateedri ja probleemlaboratooriumi ühisel osavõtul, kusjuures tähelepanu pööratakse seedenäärmete ensümoloomiale ja maksa ribonukleiinhapete struktuurile ja konformatsioonile.

50. aastatel tekkis kateedris ka teine uurimissuund - närvisüsteemi biokeemia alal valkude ainevahetuse uurimine seoses närvisüsteemi funktsionaalse seisundiga (E.Martinson, L. Tähepõld. U. Tarve). Käesoleval ajal on närvisüsteemi biokeemia valdkonnas põhitähelepanu suunatud Na-, K-aktiveeritava adenosinotriphosfaasi uurimisele.

Mõlema probleemi osas on kateedril ja probleemlaboratooriumil tihedad sidemed NSV Liidu Teaduste Akadeemia vastavate instituutidega (I.P. Pavlovi nim.Füsioloogia Instituut, Molekulaarbioloogia Instituut, Ukraina Teaduste Akadeemia Biokeemia Instituut, Siberi Osakonna Keemia Instituut jt.).

Kateedri osavõtul on organiseeritud mitmeid üleliidulisi ja vabariikide vahelisi konverentse: 1956.a. üleliiduline seedimise füsioloogia ja patoloogia alane konverents; 1960.a. I Balti Liiduvabariikide ja Valgevene NSV biokeemiaalane konverents; 1966.a. IV üleliiduline neurokeemia konverents.

Kateedri õppejõududest on viibinud välismaal ennast täiendamas ja konverentsidel dots. U. Tarve (Tšehhoslovakkias, Taanis, Rootsis), A. Lind (Tšehhoslovakkias, Ungaris, Šveitsis), L. Tähepõld (Ungaris), H. Lind (Tšehhoslovakkias).

Kuna bioloogilise keemia kateeder loodi suhteliselt hiljuti, siis puudusid esialgu teadusliku kraadiga õppejõud. Kateedris on pidevalt tähelepanu pööratud teaduslik-pedagoogilise kaadri ettevalmistamisele. Käesolevaks ajaks on kõik õppejõud, samuti ka problemlaboratooriumi teaduslikud töötajad omandanud teadusliku kraadi.

Kateedri juures on pidevalt töötanud ÜTÜ biokeemia ring, Mõned liikmetest on lõpetanud aspirantuuri ja töötavad käesoleval ajal juba õppejõududena (L. Tähepõld, U. Tarve) või teaduslike töötajatena (A.-T. Kengsepp, R. Villem. T. Vihalemm).

Käesolevaks ajaks on tunduvalt täienenud kateedri õppe ja teadusliku töö materiaalne baas. On saadud juurde uusi seadmeid (ultratsentrifuugid, spektrofotomeetrid, elektrofokuseerimise seade jt.) ning nende baasil välja töötatud ja rakendatud õppe- ja teaduslikus töös uusi meetodeid (kromatograafia, diskelektroforees, geelfiltratsioon jt.).

FARMAATSIA KATEEDER

=====

Farmaatsia kateeder loodi kohe Tartu ülikooli taas-
avamisel 1802.a. farmaatsia ja keemia ühise õppetoolina.
Sellele õppetoolile kutsuti juba ülikooli taasavamise ette-
valmistamise perioodil a. 1800 P.-E. Arzt - apteegijuhata-
ja Tallinnast, mitmete keemiaalaste tööde autor, kes aga
enne ülikooli tegelikku avamist uppus Emajões. Esimeseks far-
maatsiaproffessoriks Tartu ülikoolis tuli Peterburist Tea-
duste Akadeemia korrespondeeriv liige, pärastine tegevliige
A. Scherer, kes Tartusse jäi vaid mõneks kuuks. Uueks prof-
fessoriks sai 1804.a. proviisor, filosoofiadoktor D.H.Grüne
del Riist, "Botaanilise taskuraamatu" autor, esimese tea-
dusliku farmatseutilise seltsi ja esimese farmatseutilise
ajakirja rajaja Venemaal. Temale järgnes 1814.-1821.a. Har-
kovi ülikooli keemiaprofessor, fütokeemia rajaja ja kiniini
avastaja J.E.F. Giese. 1823.-1828.a. juhatas õppetooli füü-
sik-keemik G. Osann, kellele järgnes 1828.-1851.a. Jenast
pärit C.F. Göbel. Tema ajal, 1842.a. jagati õppetool ise-
seisvaks keemia ja farmaatsia kateedriks. See oli esimene
iseseisev farmaatsia õppetool maailmas. Esimeseks farmaat-
sia kateedri juhatajaks oli Peterburist pärit E. Siller (1843
-1850). Lühikest aega (1850-1852) juhatas kateedrit pärastine
keemiaprofessor C. Schmidt, kellele järgnes Tartus sün-
dinud ja Tartus prof. J. Giese juures proviisori eksamid
sooritanud Kaasani keemia- ja farmaatsiaprofessor C. Claus
(1852-1864) - tuntud platinametallide uurija. C. Claus
viis õppekavasse sisse keemilise analüüsi praktikumi ja far-
matseutilise botaanika kursuse. Järgneva kolmekümne aasta
jooksul, alates 1864. aastast oli farmaatsia kateedri juha-
tajaks G. Dragendorff. See oli kateedri kiire arengu ja

õitsengu periood. Kateedris kujunes farmakognoosia ja kohtu-keemia alal omaette koolkond, mille kuulsus kandus kaugemale üle Venemaa piiride. G. Dragendorffi juhendamisel valmis üle 150 magistri- ja doktoridissertatsiooni. Temalt pärineb taimeanalüüsi käsiraamat, 4 keeles ilmunud kohtukeemia käsiraamat ja monograafiline ülevaade maailma rahvaste rahvameditsiinist, milles käsitletakse enam kui 12700 taime. Kateedri droogide kogu suurenes 8161 eksemplarini. G. Dragendorff töötas välja alkaloidide uue isoleerimise meetodi. Temanimeline reaktiiv on kogu maailmas kasutusel alkaloidide tõestamiseks. Esimesena maailmas luges G. Dragendorff kohtukeemiat iseseisva ainena. Tema juhendamisel said farmaatsiaüliõpilased teaduslike tööde eest 23 kuld- ja 2 hõbemedalit. 1895-1918 juhatas kateedrit I.L. Kondakov, keemia-magister, sünteetilise kautsuki avastaja. Tema laboratooriumist tuli ka ettepanek toota kamprit siberinulu eeterlikust õlist. Farmaatsia õppekava pikendati ühe semestri võrra.

1918.-1925.a. juhatas farmaatsia kateedrit J. Stamm. 1925.a. jagati kateeder kaheks - farmatseutilise keemia ja farmakognoosia kateedriks. Farmatseutilist keemiat hakkas juhtima 1921.a. dotsendi kohale valitud prof. H. Parts, farmakognoosia kateedrit prof. J. Stamm kuni a. 1939. Uus kateedrite jagunemine toimus 1935.a. Farmatseutilise keemia kateedrist eraldus rakendusfarmaatsia kateeder. Juhatajaks sai esimene eesti farmaatsiadoktor prof. N. Veiderpass, kes töötas ülikooli juures alates 1923. aastast. N. Veiderpass jäi kateedri juhatajaks kuni pensionile minekuni 1966. a.

Kolm iseseisvat farmaatsia kateedrit jätkasid tööd kuni 1949. aastani. Farmakognoosia kateedrit juhatas 1940.-1963.a. professor A. Tomingas, olles kateedri juures töötanud alates 1928.a. Ta on esimene eesti naisdoktor farmaatsia alal, esimene naisprofessor, 1945. aastast Eesti NSV teeneline teadlane, 1946. aastast Eesti NSV TA tegevliige. Seoses õppejõudude õppekoormuse ühtlustamisega 1949.a. liideti galeenilise farmaatsia kateeder ja farmatseutilise kee-

nia kateeder ning vastuvõtu kontingendi stabiliseerumisega 25 üliõpilasele 1966. aastal, ka farmakognoosia kateeder. Moodustati uus liitkateeder - farmaatsia kateeder, juhatajaks sai dots. B. Luik. Kateedris töötab 5 koosseisulist õppejõudu, õpetatakse kuut farmatseutilist distsipliini^x. Alates 1963.a. toimuvad kateedri baasil ka farmatseutide-provifisorite täienduskursused (põhitööd katkestamata, tsüklitena 315 tunni ulatuses).

Farmaatsia kateeder asus algul raekoja (praegu Nõukogude) väljaku äärseis üürimajades. 1870.a. sai ta oma katususse Vana ülikoolihoone Rüütli tänava (21. juuni) ja raekoja väljaku nurgal (praegune Stomatoloogia Poliklinnik), mida 1884.a. juurdeehitusega laiendati. 1939. aastast alates asub farmaatsia kateeder V.Kingissepa t. 16/18 spetsiaalselt ehitatud ruumides (õppehoone nr. 2, Toome poolne tiib). 1941.a. rajati õppehoone vahetusse lähedusse Toomemäe nõlvale õppeotstarbeline ravimtaimede demonstratsiooniaed (pindalaga 600 m²). 1945.a. eraldati endise Raadi mõisa maaalast linna piiril Kruusamäe tänaval ravimtaimede laboratooriumi jaoks 6,3 ha maad, millele hiljem ehitati ka kultivatushoone. Ravimtaimede laboratoorium loodi farmakognoosia õppepraktika baasina taimede kultiveerimistingimuste teaduslikuks uurimiseks. Pärastsõjaaegsel perioodil kujunes see üheks põhiliseks uurimise suunaks farmakognoosia alal. Kateedris on uurimise all olnud ka Eesti NSV-s metsikult kasvavad ravimtaimed, ravimtaimede kohalikud ressursid, ravimite ja galeeniliste preparaatide tootmise uued tehnoloogilised menetlused, uued analüüsimeetodid ja farmatseutilise personali töö ratsionaliseerimine.

Hoolitsemine õppekirjanduse eest on olnud farmaatsia kateedrite põhiliseks mureks alates nende loomisest. Juba esimene kateedri juhataja prof. A. Scherer oli mitmete keemiaõpikute autor. Maailmakuulsuse saavutas G.Dragendorffi

---

^x 1974.a. valiti kateedrijuhatajaks dots. J.Tammeorg.

õpik kohtukeemiast, mis ilmus 4 keeles. Eestikeelse õppekirjanduse loomisel on suured teened prof. N. Veiderpassil, kes koostas õpikud retseptuuri ja galeeniliste preparaatide tehnoloogia kohta. Farmakognoosia alal on eestikeelsete õpikute autoreiks olnud professorid J. Stamm ja A. Tomingas ning dots. J. Tammeorg.

Farmaatsia kateedris on tema eksisteerimise vältel kaitstud hulgaliselt doktori, magistri ja kandidaadi dissertatsioone. Kaitsjaiks on olnud teadlased kodumaalt ja välisriikidest. Teise maailmasõja järgseil aastail on Tartus farmaatsiaaalaseid väitekirju kaitsnud üle 70 õppejõu, aspirandi või teadusliku töötaja praktiliselt kõigist liiduvabariikide farmaatsia õppeasutustest ja uurimisinstituutidest. Viimaste kaudu, aga ka paljude muude kanalite kaudu (näiteks ühiste teaduslike uurimistega üleliidulistel ravimtaimede külvikatsetel jt.) on loodud tihedad kontaktid pea kõigi eelnimetatud, samuti ka mitmete rahvademokraatia ja kapitalismimaade sõsarasutustega.

Kateedri õppebaas asub temale spetsiaalselt ehitatud hoones, kus ajutiselt on osa ruume antud ülikooli teistele kateedritele. Seoses farmaatsia üliõpilaste arvu kasvuga ja üleminekuga uuele õppeplaanile ning rakendusfarmaatsia ja farmakoloogia tootmisharu laboratooriumi loomisega on momendil päevakorras kateedri ruumide taastamine-laiendamine. Baasi sisustus ja aparatuur on tänapäeva nõuete seisukohalt rahuldaval tasemel. Materiaalne baas peab lähemail aastail veelgi laienema ja moderniseeruma, sest kateedri juures toimuvad regulaarselt ka täienduskursused proviisoritele.

FARMAKOLOOGIA KATEEDER

=====

Tartu ülikooli Arstiteaduskonna asutamisega 1802.a. loodi 5 kateedrit ja üks prosektor, nende hulgas üks tähtsamaid teoreetilisi kateedreid - dieteetika, raviainete õpetuse (materia medica) ning meditsiiniajaloo ja kirjanduse kateeder. Seega kuulub farmakoloogia kateeder teaduskonna kõige vanemate kateedrite hulka. 1865.a. kinnitati ülikooli uus põhikiri, mille kohaselt kateeder nimetati ümber farmakoloogia, dieteetika ja arstiteaduse ajaloo kateedriks. Esialgses kateedris oli ainult üks õppejõud - kateedri juhataja, alates 1865.a. kuulus kateedri koosseisu veel assistent. Praegu on kateedri koosseisus 4 õppejõudu.

Esimene kateedrijuhataja (1802-1826) oli M.E. Styx. Styxi järglane oli korraline professor G.Sahmen, kes luges ainet kahe aasta kestel (1826-1828) ja seejärel läks üle teraapia erialale.

1828.a. asus materia medica korralise professori kohale J. F. Erdmann, kes tõi aine õpetamisse näitlikkust, muretsedes sel ajal kasutusel olnud ravimtaimede ja ravimite näidised, millest osa on veel praegugi säilinud farmakoloogia kateedris. J.F. Erdmann õpetas seda ainet kuni 1842.a. Ajavahemikul 1843-1845 luges raviainete õpetust ja retseptuuri eesti soost arst F.R. Faehlmann. F.R.Faehlmann sai meditsiinilise hariduse Tartus, kus ta 1827.a. kaitses oma doktoriväitekirja. Farmakoloogia kateedris töötamise ajal oli ta ka ülikoolis eesti keele lektor. Pärast Faehlmanni lahkumist oli kateedri professoriks F. Oesterlen, kes luges ainet 1846.a. kevad- ja 1847.a. sügissemestri kestel ja lahkus hiljem teraapia alale. Sellega lõpeb üks periood kateedri tegevuses. Sagedased üleminekud ühest kateed-

rist teise tingisid tolleaegsete professorite vähese teadusliku produktsiooni. Ka raviainete õpetus ei suutnud pretendeerida teadusliku distsipliini nimetusele selle sõna tõsis-
ses mõttes. Materia medica õpetamine toimus puhtteoreetiliselt, puudus raviainete keemiline analüüs ja nende toime katseline põhjendus. Aine õpetamine piirdus põhiliselt ravimtaimede ja raviainete nimetamise ja kirjeldamisega, tihti möödudes neist vähestest empiirilistest andmetest raviainete kohta, mis olid juba tollal praktilistel arstidel. Oesterlen ise märkis 1845.a. oma "Ravimite õpetuse käsiraamatus", et ravimite õpetuses on ikka rohkem uskumist ja arvamist kui nägemist ja tõestust.

Uus periood farmakoloogia arengus Tartus ja kogu maailmas algas 1847.aastal, kui kateedri juhataja kohale asus R. Buchheim, kes oli Leipzigis saanud füsioloogia alal tolle aja kohta hea ettevalmistuse. Kui R. Buchheim valiti korraliseks professoriks (1849), siis iseloomustati teda kui püüdlikku teadlast-eksperimentaatorit ja organisaatorit, kes oma korteris, enda kulul oli asutanud laboratooriumi, kus üliõpilased võisid tegelda mitte ainult keemilise uurimistööga, vaid teha ka farmakoloogilisi katseid, mille läbi-
viimiseks mujal mingisuguseid võimalusi polnud. Laboratoorium asutati 1847.a. ja juba järgmisel 1848.a. ilmusid esimesed dissertatsioonid, mis valmisid eksperimentaalse uurimistöö alusel R. Buchheimi juhendamisel. Tema juhendamisel ilmus kahekümne aasta jooksul üle 70 doktoriväitekirja. R. Buchheim oli ka Theatrum Anatomikumi juurdeehituse initsiaatoriks. Ehitus kestis 1856.-1860.a. Oluliselt avardusid võimalused eksperimentaalsete tööde läbiviimiseks. Farmakoloogia kateeder asub praegu neis ruumides, mis ehitati Buchheimi initsiatiivil. R. Buchheim on kahe farmakoloogia õpiku autor, viimane neist "Lehrbuch der Arzneimittellehre" ilmus kolmes väljaandes. Buchheim tõi farmakoloogiaõpetamisse uue süsteemi. Tema ratsionaalne farmakonide jaotus (füsioloogilis-keemiline) muutis mitu korda kergemini omandatavaks, mõistetavaks ja kasulikuks selle teadmiste kaose, mis esines senises materia medica käsitluses. Oma õpikus ta

kirjutas tarvitusele võetud uue ravimite jaotuse kohta: "kui meie katsume antud mõttes üles ehitada farmakoloogilist süsteemi, siis õpime meie ikka täpsemini eraldama ravimite toimeks olulisi omadusi mitteolulistest, seega jõuame me ikka enam seisundini, mil saame selgitada ravimite toimet nende keemilise koostise järgi ja seega valmistada farmakoloogiale pinda, milles ta rõõmsalt kasvab ja rikkalikke vilju võib kanda".

Peale Buchheimi lahkumist 1867.a. Tartust Giessenisse Saksamaal arenes tema poolt rajatud eksperimentaalse farmakoloogia suund Tartus viljakalt. Alustatud suunda jätkasid ja arendasid edasi, viljastades seda arvukate uute uurimustega, kaasajastades ja kandes laiali kogu maailmas, tema õpilased ja järglased. Eriti O. Schmiedeberg, kes oli ligi 10 aastat Buchheimi assistendiks ja juhatas farmakoloogiainstituuti (kateearit) 1867. kuni 1872.aastani. Selle aja jooksul tehtud uurimustest väärib erilist märkimist 1869.a. O.Schmiedebergi poolt (koos R.Koppega) alkaloid "muskariini" isoleerimine kärbseseenest ja muskariini antagonistide toime uurimine. Nende uurimustega pandi alus tänapäeval, eriti viimastel aastakümnetel mahukaks paisunud farmakoloogia osale - vegetatiivse närvisüsteemi farmakoloogiale. O.Schmiedebergi teeneks (koos terapeut Naunyniga) on maailma esimese spetsiaalse farmakoloogiaalase ajakirja "Naunyn's - Schmiedebergs Archiv für experimentelle Pathologie und Pharmakologie" asutamine ja väljaandmine alates 1873.a. O.Schmiedebergi siirdumisega Strassburgi 1873.a. kandus Tartu koolkonna eksperimentaal-farmakoloogiline uurimissuund laiali kogu maailmas. Schmiedebergi pikk tegevusaeg (ligi 50 a.) Strassburgi ülikooli farmakoloogiainstituudi juhatajana ja arvukas õpilaskond viisid faktini, et suurem osa maailma juhtivaid farmakolooge olid tema otsesed või kaudsed õpilased ning tema ideede elluviijad.

O.Schmiedebergi järglaseks Tartu ülikooli farmakoloogiainstituudi juhatajana sai R.Böhm, kelle 9 tegevus-

aasta(1872-1881) jooksul ilmus temalt ja tema õpilastelt 46 tööd, mis haarasid mitmeid farmakoloogiaalaseid küsimusi. Eriti oluline on tema uurimus arseeni kohta, milles esmakordselt tõestati selle mürgi veresooni halvav toime - selgitati arseeni vererõhku langetava toime mehhanism.

Böhm lahkus 1881.aastal Marburgi ülikooli ja tema järglaseks aastatel 1882-1884 sai O.Schmiedebergi õpilane H.H.Meyer, kes eriti arendas farmakoteraapia suunda, s.t. teraapia eksperimentaalset põhjendamist. Pärast H.H. Meyeri lahkumist Saksamaale luges 1885.a. ühe semestri vältel farmakoloogiat ja toksikoloogiat V.Podvõssotski, kes siirdus Kaasani ülikooli farmaatsia ja farmakognoosia professoriks.

Viljakat teaduslikku tegevust arendas Saksamaalt tulnud O.Schmiedebergi õpilane R. Kobert, kes juhatas kateedrit 1886.a. kuni 1897.a. Temalt ja tema õpilastelt pärineb 13-köiteline "Arbeiten des Pharmakologischen Institutes zu Dorpat", lisaks ilmus veel 4 köidet farmakoloogia ajaloo alalt. R.Kobert näitas alkaloid skopolamiini rahustavat toimet ja see aine võeti tarvitusele psühhiaatrias.

R.Koberti perioodil tehtud uurimustest olid paljud toksikoloogilise suunaga. Tema poolt koostatud intoksikatsioonide õpiku "Lehrbuch der Intoksikationen" (1893) aluseks olid paljud Tartu perioodil tehtud sellesuunalised tööd.

1896.a. ilmus R.Koberti farmakoloogia õpik "Lehrbuch der Pharmakotherapie", milles esmakordselt ravimist farmakoloogiliste ainetega nimetati farmakoteraapiaks. See raamat andis põhjaliku ülevaate tolleaegsete ravimite omadustest ning nende kliinilisest kasutamisest.

1897.-1902.a. juhatas kateedrit Moskvast tulnud professor S.Tširvinski. Tema viieaastase töö viljaks on kolm köidet "Tartu Farmakoloogiainstituudi tööde kogumiku". Tširvinski loengud olid rajatud eksperimendile.1902.a.

siirdus S.Tširvinski Moskva ülikooli farmakoloogia kateedri juhatajaks, kus ta tagajärjekalt töötas oma elu lõpuni.

Pärast Tširvinskit juhatas kateedrit 1902.- 1918.a. professor D.M.Lavrov, kes enne Tartusse määramist töötas Peterburi Sõjaväe Arstiteaduse Akadeemia eradotsendina. Lavrov oli kuulsa biokeemikute A.J.Danilevski ja M.V.Nentski õpilane ja nendelt saadud biokeemiline kool mõjustas sügavalt Lavrovi edaspidist teaduslikku uurimistööd Tartus. Tema farmakoloogilistest töödest väärib märkimist letsitiini farmakoloogilise mõju uurimine isoleeritud südamel ja tervel loomaorganismil. Pärast Tartust lahkumist (1918.a.) töötas ta Voroneži ja Odessa Meditsiiniinstituutides kateedrijuhatajana kuni surmani (1929.a.).

1918.a., Saksa okupatsiooni ajal, töötas ühe semestri vältel farmakoloogia kateedri juhatajana professor P. Trendelenburg, kes enne ja pärast Tartus viibimist töötas Berliini ülikooli farmakoloogia kateedris.

Aastatel 1920-1929 töötas Tartu ülikooli farmakoloogialainstituudi juhatajana professor S.Loewe. Loewe, W.Heubneri õpilane, oli väga hea farmakoloogilise ettevalmistusega. Ta on andnud palju teaduse arengusse. Tema põhjalike tööde alusel arenesid eriti kvantitatiivse analüüsimetodid farmakoloogias. Suuri teeneid on tal emakasse toimivate ja vegetatiivset närvisüsteemi mõjustavate ainete farmakoloogia läbitöötamisel. Pärast Tartust lahkumist töötas ta lühikest aega Saksamaal ja seejärel kuni kõrge vanaduseni USA-s.

Aastatel 1929-1938 oli Tartu ülikooli farmakoloogiainstituudi juhatajaks professor G.Barkan, kelle tööd käsitlesid põhiliselt biokeemiaalaseid küsimusi farmakoloogias.

Aastatel 1938-1972, kateedri ajaloos pikima perioodi vältel, oli kateedrijuhatajaks professor G.Kingisepp. Lõpetanud Heidelbergi ülikooli arstiteaduskonna, töötas

ta alates 1930. aastast Tartu ülikooli farmakoloogiainstituudis, algul assistendina, siis dotsendina ja 1938. a. instituudi (praegu kateedri) juhatajana. Temalt on ilmunud üle 50 teadusliku töö, milles käsitletakse väga mitmesuguseid farmakoloogiaalaseid küsimusi. Olulisemad on tööd südameglükosiidide ja valuvaigistite farmakoloogia alalt. Viimase 15 aasta jooksul tehti professor G.Kingisepa juhendamisel kateedris Tallinna Keemia- ja Farmaatsiatehase poolt valmistatud uute ravimpreparaatide farmakoloogilis-toksikoloogilist uurimist ja see koostöö tehasega jätkub praeguseni. Ta on kahe originaalse eestikeelse farmakoloogia õpiku autor (1948. ja 1963.a.) ja sellega praktiliselt eestikeelse farmakoloogiaalase terminoloogia looja. Pärast sõda kaitsti tema juhendamisel 5 kandidaadiväitekirja. Ta töötas kateedris professor-konsultandina kuni oma surmani 1974.a.

Alates 1972.a. on farmakoloogia kateedri juhatajaks professor L.Allikmets, kes sai oma farmakoloogilise hariduse pärast TRÜ Arstiteaduskonna lõpetamist Leningradi Eksperimentaalmeditsiini Instituudis akadeemik S.V.Anitškoovi laboratooriumis. 1966/67 a. viibis ta stažöörina täiendusel Yale'i ülikoolis USA-s.

Üldse on kateedris selle asutamisest saadik (170 aastat jooksul) kaitstud üle saja doktoriväitekirja, nendest suur osa möödunud sajandil. Viimaste aastakümnete jooksul on kateedris kaitsnud doktoriväitekirju V.Vadi (1932), E. Käer-Kingisepp (1934), G.Kingisepp (1936), L.Allikmets (1970), Leo Nurmand (1975). Kandidaadiväitekirju on kaitstud viis: (O.Rajavee, E.Vasar, L.Nurmand, H.Kurvits ja L.Karu).

Viimastel aastatel on kateedri teaduslik töö seotud uinutite ja valuvaigistite toimemehhanismi uurimisega, ussimürkidest valmistatud preparaate toime ning psühhotroopsete ainete toimemehhanismi selgitamisega. Psühhofarmakoloogilisi probleeme lahendatakse koostöös TRÜ Meditsiini Kesklaboratooriumiga ja psühhiaatria kateedri juurde 1968.a. asutatud Psühhofarmakoloogia Laboratooriumiga.

Kateedril on teaduslikud sidemed Läti NSV Teaduste Akadeemia Orgaanilise Sünteesi Instituudiga (Riias), Leningradi I Meditsiiniinstituudi farmakoloogia kateedriga, Leningradi Behterevi-nimelise Psühhoneuroloogia Instituudi psühhofarmakoloogia osakonnaga, NSV Liidu Meditsiini TA Eksperimentaalse Meditsiini Instituudi farmakoloogiaosakonnaga Leningradis. Farmakoloogiaalase uurimistöö koordineerijaks Nõukogude Liidus on Moskvas asuv NSVL Meditsiiniteaduste Akadeemia Farmakoloogiainstituut (direktor akadeemik V.V.Zakusov).

Kateeder on organiseerinud kaks üleliidulist konverentsi (1956. ja 1970.a.) ja mitu vabariikidevahelist teaduslikku nõupidamist. 1970.a. korraldati nõupidamine koos Leningradi, Leedu, Läti NSV ja Soome Vabariigi Farmakoloogia Seltsidega. Viimasel, 1973.a. korraldatud konverentsil, käsitleti neuro- ja psühhotropsete ainete farmakoloogia aktuaalseid probleeme.

Kateedris õpetatakse farmakoloogiakursust arstiteaduskonna ravi-, pediaatria-, spordimeditiini ja stomatoloogiaosadondade üliõpilastele kolmandal kursusel (kaks semestrit) ja farmaatsiaosakonna üliõpilastele neljandal kursusel (kaks semestrit). Kateedri õppejõud loevad loengukursust ka TRÜ arstide ja farmatseutide täiendusfakulteedi kuulajatele ning kateeder koordineerib (osaliselt ka viib läbi) kliinilise farmakoloogia kursust Arstiteaduskonna V ja VI kursuse üliõpilastele (alates 1972.a.).

=====

Tartu ülikooli statuudi järgi 1803. aastast oli Arstiteaduskonna struktuuris 5 õppetooli (kateedrit) ja üks professor. Füsioloogia õpetamine toimus anatoomia, füsioloogia ja kohtuarstiteaduse õppetoolis. Ülikooli uue statuudi järgi 4. juunist 1820. a. eraldati füsioloogia anatoomiast ja moodustati füsioloogia, patoloogia ja semiootika õppetool, õppeaineid vastavalt ümber korraldades. Seejuures ei muutunud õppetoolide üldarv teaduskonnas. Olgu tähendatud, et füsioloogia eraldamine anatoomiast juba möödunud sajandi esimesel veerandil oli üks varasemaid, võrreldes paljude teiste ülikoolidega. See samm peegeldab tolleaegse Tartu ülikooli Arstiteaduskonna sügavat arusaamist meditsiinilise hariduse tuleviku nõuetest. Teoreetiliste õppeainete, eriti füsioloogia edendamiseks rajati tugev alus arstiteaduse õit-sengule Tartus järgnevateks aastakümneteks.

Järk-järgult loodi üha avaramaid tingimusi põhiliste õppeainete arenguks Arstiteaduskonnas. 1844. a. eraldati semiootika füsioloogia ja patoloogia õppetoolist. Kuigi füsioloogia ja patoloogia jäid veel kuni 1860. a. ühise õppetooli aineiks, valmistati ette ka nende õppeainete eraldamine iseseisvate õppetoolidena. Juba 1858. a. luges üldist patoloogiat ja patoloogilist anatoomiat määraline eradotsent.^x 1860. a. moodustati iseseisvad õppetoolid. 1919. a. nimeta-

---

^x Eradotsent oli teaduste doktor, kes ülikooli mittekoosseisulise õppejõuna luges mõnd erikursust.

ti õppetoel füsioloogia ja füsioloogilise keemia instituudiks. 1944. a. - 1948. a. oli ühine füsioloogia ja bioloogilise keemia kateeder ja alates 1948. a. käesolevani iseseisev füsioloogia kateeder.

Kuni 1888. a. asus füsioloogia õppetool vanas anatoomikumis, alates 1888. a. praegustes ruumides uues anatoomikumis. Uus õppehoone, mis oli avarate laboratooriumiruumidega, suurepärase auditooriumiga, ehitati füsioloogia õppetooli korralise professori (tol ajal ka rektor) Aleksander Schmidt, kuulsa "vere-Schmidt" taotlusel.

Esimene korraline professor anatoomia, füsioloogia ja kohtuarstiteaduse õppetoolil oli H. Isenflamm, meditsiini- ja kirurgiadoktor. Tema töötas sellel õppetoolil 1803. a. - 1810. a. Luges füsioloogiat kevadsemestril 4 tundi nädalas. Peterburi TA korrespondentliige 1809. a.

1811. a. - 1814. a. oli anatoomia, füsioloogia ja kohtuarstiteaduse õppetooli korraliseks professoriks filosoofia-doktor K. Burdach. Ta luges füsioloogiakursust "Inimese bioloogia" nimetuse all. K. Burdach on tuntud mitmete anatoomiliste uuringute poolest. Tema tegi kindlaks seljaajus talbväadi - fasciculus cuneatus, kutsutakse ka Burdachi väädik, jm.

1814. a. - 1820. a. oli õppetoolil erakorraline professor L. Cichorius. filosoofia magister ja meditsiini bakalaurus. Tema luges füsioloogiakursust "Inimese keha füüsika" nimetuse all. Peale selle luges ta antropoloogiat, arstiteaduse ajalugu, kohtuarstiteadust, üldist ja eripatoloogiat, anatoomiat, dieetikat, rahvameditsiini.

1821. - 1826. a. oli füsioloogia, patoloogia ja semiootika õppetooli korraliseks professoriks F. Parrot, Tartu ülikooli meditsiinidoktor ja kirurgiadoktor. Ta luges füsioloogiat "Inimkeha bioloogia" nimetuse all, viis läbi kon-

---

* Õppetool = kateeder (kr.k.) = Lehrstuhl (saksa k.)

versatsioone, ladinakeelseid disputatsioone väitekirjade materjalide põhjal. 1826.a. siirdus Tartu ülikooli füüsika õppetooli korraliseks professoriks.

1827.a. kutsuti füsioloogia, patoloogia ja semiootika õppetooli korraliseks professoriks M. Rathke, meditsiinidokter, kes töötas siin 1836. aastani, mil siirdus Königsbergi. Oma õppetooli õppeülesannete kõrval luges M. Rathke ka zooloogiat ja võrdlevat anatoomiat Füüsika-Matemaatikateaduskonnas üliõpilastele. Rathke oli väljapaistev embrüoloog. Tema töid iseloomustab järjekindel võrdlev meetod ja arenemislooline käsitlus. Temale kuulub rida tähtsaid avastusi, nagu lõpuspilude avastamine imetaja embrüol, Rathke tasku jm. Faunistliku ja embrüoloogilise materjali saamiseks organiseeris ta kaks teaduslikku ekspeditsiooni Musta mere äärde, kus ta käis oma õpilaste S.S. Kutorga (hiljem kuulus vene zooloog) ja G.Kap-herriga. Rathke oli patoloogia muuseumi direktor, ajutiselt ka zoologia kabineti direktor, 1832.a. Peterburi TA korrespondeeriv liige.

Huvitav on siinkohal märkida, et Rathke tööperioodiga Tartus langeb kokku Professorite Instituudi asutamine 1828.a. ja selle tegevus järgnevatel aastatel. Teatavasti asutati instituut noorte vene teadurite ettevalmistamiseks professori kutsule. Üldiselt tuntakse selle instituudi kasvandikuna N.I. Pirogovi, kuid sealt tõusis ka silmapaistvaid füsiolooge nagu A.M. Filomafitski, A.P. Zagorski, S.S. Kutorga. A.M. Filomafitskit loetakse eksperimentaalse füsioloogia rajajaks tookordsel Venemaal, ta oli "eksperimenti kõrvõimsuse kuulutaja loodusteaduses", ja seda ajal, mil eksperimentaalne meetod füsioloogias veel polnud eluõigust saanud.

---

* Korraline professor = prof. ordinarius = **ординарный проф.** luges tavaliselt kateedri kõiki õppeaineid.

Erakorraline professor = prof. extraordinarius = **экстраординарный проф.** - luges mõnda erikursust, sageli prof. extraordinarius mõnda aega enne prof. ordinariuseks nimetamist.

M. Rathke järele kutsuti korraliseks professoriks füsioloogia, patoloogia ja semiootika õppetoolile A. Volkmann, meditsiinidoktor Leipzigit, kes töötas Tartus 1837. - 1843.a. Ta luges füsioloogiat oma raamatu järgi 5 tundi nädalas nii sügis- kui kevadsemestril. A. Volkmann oli väljapaistev füsioloog - täpse eksperimentaalse suuna esindaja füsioloogias. Olles hea eksperimentaator, tutvustas ta üliõpilasi füsioloogilise eksperimendiga ja kudede peenehitusega. Volkmann uuris närvisüsteemi ehitust ja talitlust, hemodünaamikat, füsioloogilist optikat. 1838.a. näitas Volkmann esimesena uitnärvi pärssivat mõju südame talitlusele. Tartust siirdus Volkmann Hallele anatoomia ja füsioloogia õppetooli korraliseks professoriks.

1843.a. tuli füsioloogia, patoloogia ja semiootika õppetooli korraliseks professoriks senine anatoomia korraline professor meditsiinidoktor F. Bidder. Juba järgmisel aastal muudeti õppetool füsioloogia ja patoloogia õppetooliks ja 1860.aastast füsioloogia õppetooliks. Bidder töötas füsioloogia õppetoolis kuni 1869.aastani, mil ta siirdus erru väljateenitud professorina.^x Bidder oli kõrgelt hinnatud eksperimenteerija, väljapaistev õpetaja ja teadlane. Loengutel kasutas ta selgitavaid katseid ja mikroskoopilisi demonstratsioone. Eksperimente rakendas ta füsioloogilises uurimistöös väga mitmesugustel katseloomadel. Sagedasti tehti vaatlusi kirurgilise vahelesegamise järgselt tervistunud loomadel. Koos C. Schmidti (eradotsent ja hiljem dotsent Bidderi juures) ja paljude dissertantidega viidi läbi ulatuslik uurimus seedemahlade ja ainevahetuse alal. Sellesisuline monograafia ilmus 1852. a. Esimesena maailma kirjanduses kirjeldas Bidder maomahla nõristust toiduga ärritamisel. Rida uuringuid puudutasid närvi erutusjuhtivust, depressornärvi ja uitnärvi mõju südamele. Bidder avastas konna südame kodade ja vatsakese piiril närvitängud (Bidde-

---

^x Volkmann - loe: folkmann; Bidder - loe: bider .

^x Väljateeninud professor - 25 aastat töötanud professorina.

ri sõlm). Bidderi juhendamisel teostati 77 doktoridissertatsiooni. Tol ajal olid doktori väitekirja alal töötavad noored arstid ja õpilased peamised kaastöölised, kes oma tegevusega andsid suure panuse õppetooli teaduslikku uurimistöösse. Mitmed Bidderi õpilastest kujunesid silmapaistvateks füsioloogideks, nagu N.M. Jakubovitš, F.V. Ovsjannikov, A. Schmidt jt. H. Koštojantsi järgi esindasid Jakubovitš ja Ovsjannikov koos I.M. Setšenoviga möödunud sajandi teisel poolel Venemaa füsioloogiat. F. Bidder oli patoloogia muuseumi direktor, kauaaegne Loodusuurijate Seltsi esimees, Peterburi TA korrespondentliige 1857.-1884.a., auliige 1884.a. samast aastast ka ülikooli auliige (50-aastase doktori-juubeli puhul). Talle anti Peterburi TA poolt Baeri-nim. kuldmedal.

A. Schmidt (1831-1894).

1869. a. järgnes Bidderile õppetooli korraline professor A. Schmidt, meditsiinidoktor, kes sellel kohal töötas kuni 1894. a. A. Schmidt oli Tartu ülikooli kasvandik Juba dotsendina alustas uurimusi verefüsioloogia alal ja pälvis ülemaailmse kuulsuse kui verehüübimise fermentatiivse teooria rajaja. Ta eraldas verest trombiini (fibriinifer-mendi), selgitas fibrinogeeni muutmise fibriiniks ja vere rakuliste elementide osatähtsuse hüübimisel jne. Sellealaste uurimistöödega, mis ilmusid aastatel 1861 - 1895, kuulub A. Schmidt füsioloogilis-keemilise suuna silmapaistvamate esindajate hulka füsioloogias. Õppetegevust alustas Schmidt eradotsendina (1862), dotsendina (1864). Ta luges füsioloogilise keemia kursust. Ühtaegu oli ta füsioloogia õppejõuks - adjunktiks (tänapäeva mõistes - dotsent) Tartu Veterinaariakoolis (1865. - 1869. a.), kus avanes võimalus läbi viia füsioloogilisi uurimusi mitmesuguste koduloomade verrega. Füsioloogia õppetooli korralise professorina luges Schmidt füsioloogiat 6 tundi nädalas kahe semestri jooksul. Selle kõrval luges ta veel mitmeid erikursusi, nagu: õpetus verest ja organismi vedelikest, loomorganismi ökonoomia, meeleeelundite füsioloogia, meditsiiniline füüsika, paljunemise füsioloogia. Suurt rõhku pani Schmidt üliõpilaste iseseisvale tööle laboratooriumis, kus üliõpilased võisid uurimusi läbi viia kogu tööpäeva jooksul (6 - 8 tundi) ilma eritasu maksmata (tol ajal olid praktikumid tasulised). 1870. a. eraldati füsioloogia õppetoolil esmakordselt assistendi koht. Teaduslikus uurimistöös olid peamisteks kaastöölisteks, nagu varemaltki, noored arstid-doktorandid, kes valmistasid oma väitekirju. 50 doktoriväitekirja valmis A. Schmidt juhendamisel. Dotsent G. Bunge, luges tol ajal füsioloogilist keemiat, juhendamisel tegi oma doktoriväitekirja N. Lunin, kelle uurimusest selgus, et peale kaseiini, rasva, piimsuhkru ja soolade peab piimas olema veel teisi organismile vajalikke aineid. Seda tööd, mis valmis 1880. a., võib pidada eelkäijaks vitamiinide õpetusele.

A. Schmidt oli ülikooli rektor 1885. - 1890. a. Neil aastatel ehitati uus õppehoone, rajati ülikooli veevärk.

Teenete eest teaduses oli A. Schmidt valitud Õpetatud Eesti Seltsi auliikmeks.

1894. a. määrati füsioloogia õppetooli erakorraliseks professoriks V.N. Popov, meditsiinidoktor, Moskva ülikooli eradotsent. Ta töötas vanemlaborandina füsioloogia õppetoolis I.M. Setšenovi juures. Popov töötas Tartus veidi üle aasta, ta luges füsioloogiat ja füsioloogilist keemiat. Suri 1895,a.

1896. - 1917. a. oli füsioloogia õppetooli korraliseks professoriks meditsiinidoktor V.P. Kurtšinski. Ta luges füsioloogia ja füsioloogilise keemia kursusi, viimast kuni 1900. a. eraldi ja pärast seda koos füsioloogiaga. Üliõpilaste laboratoorsetes töodes oli pearõhk asetatud füsioloogilis-keemilistele analüüsidele. Teaduslikus uurimistöös käsitleti tugiparaadi füsioloogiat ja luustikulihase erutuvuse küsimusi.

Uus anatoomikum käesoleva sajandi algul. Praegu asuvad selles füsioloogia ja patoloogilise anatoomia kateedrid.

1917. a. valiti füsioloogia õppetoolile I.P. Pavlovi õpilane ja lähim kaastööline L. Orbeli, kes aga kohale ei tulnud.

Enne, kui edasi minna järgmise etapi juurde füsioloogia õppetooli ülevaates, olgu esitatud lühiülevaade füsioloogilise keemia õpetamisest füsioloogia õppetooli juures. Nagu selgus, on aegade vältel õppetooli nimetust korduvalt muudetud, ilma et füsioloogiline keemia kunagi oleks nimetuses esinenud, kuigi füsioloogilist keemiat õpetati eradotsendi või dotsendi poolt juba alates 1846.a. kuni 1895.a. oli füsioloogiline keemia fakultatiivseks õppeaineaks, edasi kuni 1900. a. aga kohustuslikuks õppeaineaks Arstiteaduskonnas, seejärel loeti koos füsioloogiaga kuni 1917.a. Kronoloogilises järjestuses on füsioloogilise keemia õppejõududena töötanud: C. Schmidt, A. Schmidt, C. Gaehtgens, G. Bunge, F. Krüger, V.N. Popov, V.V. Zavjalov, V.P. Kurtšinski.

1919. a. - 1926. a. oli füsioloogia ja füsioloogilise keemia korraliseks professoriks ja füsioloogiainstituudi juhatajaks meditsiinidoktor A. Lipschütz. Ta luges füsioloogia kursust 5 ja füsioloogilise keemia kursust 2 tundi nädalas kahe semestri jooksul, kuna laboratoorseid töid oli aga 4 tundi nädalas. Füsioloogiainstituudi juurde loodi tol ajal füsioloogilise keemia laboratoorium. Teaduslik töö oli koondunud sisesekreetsiooni (suguhormoonid, insuliin) küsimuste ümber. Teaduslikus töös arendati koostööd edasijõudnud üliõpilastega nii arsti- kui ka teistest teaduskondadest, kes olid ka füsioloogiakursuse kuulajad.

A. Lipschützi lahkumisel Täiilisse valiti füsioloogia ja füsioloogilise keemia korraliseks professoriks ning füsioloogiainstituudi juhatajaks meditsiinidoktor A. Fleisch, kes töötas sellel kohal kuni 1932. a. lõpuni, mil siirdus Sveitsi Lausanne'i ülikooli füsioloogia õppetoolile. 27. jaanuaril 1927.a. pidas Fleisch Tartu ülikooli aulas oma esimese loengu "Kõrgkliima füsioloogia". Fleisch luges füsioloogiat ja füsioloogilist keemiat 5 tundi nädalas kahe semestri jooksul, laboratoorseid töid oli tal 4 tundi nädalas.

Koos Arstiteaduskonna üliõpilastega kuulasid ja tegid praktikume ka Loomaarstiteaduskonna üliõpilased. Õppeülesande korras luges Fleisch füsioloogiat farmaatsia ja Matemaatika-Loodusteaduskonna üliõpilastele. Kehalise Kasvatuse Instituudi üliõpilastele loeti füsioloogiat koos tööfüsioloogiaga ja liikumisfüsioloogiaga. Fleischil loenguid illustreerisid rohked selgitavad eksperimendid. Teaduslik uurimistöö kuulub vereringe ja hingamise füsioloogia valdkonda, uuriti veresoonekonna valendiku regulatsiooni küsimusi, respiratoorset arütmiaid ja selle muutusi eri olukordades, propriotseptiivsete reflekside osa hingamise regulatsioonis jm. Fleischil eriliseks teeneks tuleb lugeda mitmete originaalsete aparaatide loomist füsioloogilisteks uurimistöödeks. Tema loodud pneumotahhograaf on jäänud asendamatuks hingamise uuringutel. Tartus konstrueeris Fleisch "pulsiajakirjutaja" - aparaadi, mis võimaldab registreerida südamesüklite kestust 0,01 sek. täpsusega ordinaatidena "lõputule" kümograafilindile. Aparaat on tänini edukalt kasutusel. A. Fleischil juhendamisel valmis 5 doktoriväitekirja.

Pärast Fleischil lahkumist Lausanne'i oli füsioloogia-instituudi ajutiseks juhatajaks meditsiinidoktor M. Tiitso, kes luges algul ülesandel ning alates 1938.a. oli füsioloogiainstituudi juhataja ja füsioloogia ja füsioloogilise keemia adjunkt-professor. Tiitso luges füsioloogia ja füsioloogilise keemia kursust 5 tundi nädalas ning korraldas füsioloogia ja füsioloogilise keemia laboratoorseid töid 4 tundi nädalas, kahe semestri jooksul. Teaduslikus töös käsitleti hingamise regulatsiooni küsimusi, eriti propriotseptiivsete reflekside osatähtsust regulatsioonis, uuriti hingamise ja südame-veresoonekonna talitlust füüsilise koormuse puhul. Täiendati füsioloogilise uurimise seadeldisi jm.

1944. aastast kuni 1975.a. oli füsioloogia kateedri juhatajaks professor meditsiinidoktor E. Käer-Kingisepp, 1975.a. valiti sellele kohale meditsiinidoktor E. Vasar.

Loenguid on peetud ja juhendatud laboratoorseid töid Arstiteaduskonna kõikide osakondade üliõpilastele nii füsio-

loogias kui bioloogilises keemias, Loomaarstiteaduskonna üliõpilastele bioloogilises keemias. Bioloogilist keemiat õpetati kuni kateedrite araldamiseni 1948. aastal. Keha- kultuuriteaduskonna üliõpilastele on loetud füsioloogia ja spordifüsioloogia kursusi kuni 1964. aastani, mil moodustati iseseisev spordifüsioloogia kateeder. Inimese ja looma füsioloogiat on õpetatud Bioloogia-Geograafiateaduskonna bioloogiaosakonna üliõpilastele, inimese füsioloogiat ja kõrgema närvitalitluse füsioloogiat Ajalooteaduskonna psühholoogia- ja eripedagoogika osakondade üliõpilastele, tööfüsioloogiat psühholoogiaosakonna üliõpilastele. Korduvalt on peetud loenguid kõrgema närvitalitluse füsioloogias, erikursusi on loetud võrdlevast füsioloogiast, raku-füsioloogiast jm. Statsionaarse õppetöö kõrval on läbi viidud õppetööd ka kaugõppeosakondade mitmesuguste erialade üliõpilastele (bioloogia-keemia, psühholoogia, eripedagoogika, farmaatsia, stomatoloogia, kehakultuur). Küllalt suur osa õppetöö mahust on langenud üliõpilaste laboratoorsete tööde korraldamisele ja juhendamisele. Nii loengud kui laboratoorsed tööd on viidud läbi vastavalt teaduskondade ja nende osakondade õppeplaanidele ja õppeprogrammidele. Alates 1964. aastast on uue füsioloogilise õppeainena loetud Arstiteaduskonna kõikide osakondade üliõpilastele biofüüsika kursust. Õppetöös on suurt rõhku pandud füsioloogia kui eksperimentaalse teaduse käsitlemisele loenguil ja laboratoorsetes töödes, kasutades loomeksperimente, filme, diaposiitive jm. Demonstratsioonides on rakendatud originaalseid vahendeid ja seadeldisi. Aasta-aastalt on mitmeti täiendatud kateedri sisseseadeid ajakohase aparatuuriga nii õppe- kui ka teaduslikuks tööks. Kateedril on rahuldav baas. Teaduslikus uurimistöös on käsitletud vistseraalsüsteemide füsioloogiat, eriti talitluste neurohumoraalse regulatsiooni küsimusi. On määratud seede-, hingamis- ja vereringesüsteemi tähtsamaid parameetreid, kindlaks tehtud füsioloogilisi normväärtusi, püütud selgitada talitluste regulatsioonimehhanisme. Seedeelundkonna talitluse regulatsioonis ja

eneseregulatsioonis on uuritud fermentatiivset adaptatsiooni, soolelimaskestas endokriinsete faktorite, nende bioloogiliselt aktiivsete fragmentide ja mediaatorite ülesandeid ensüümide formeerumisel ja seedenõrede väljutamisel, samuti ka seedekulglas liigutusaktiivsusel. Mõned uurimused on viidud läbi füsioloogia õpetamise kohta kõrgemas koolis ja füsioloogia ajaloo alal. E.Käer-Kingiseppa juhendamisel on valminud 12 kandidaadiväitekirja - 9 meditsiinikandidaati, 2 bioloogiakandidaati ja 1 pedagoogikakandidaat. Nende seast on võrsunud Tartu ülikooli jt. kõrgemate koolide õppejõude ning teaduslikke töötajaid, nagu meditsiinidoktor professor A. Rulli, meditsiinidoktor professor R.Looga, bioloogiadoktor professor A. Viiru, meditsiinikandidaat prof. kt. O. Imelik (Tallinna Ped. Inst.), pedagoogikakandidaat dotsent E. Mõtlik (Tallinna Ped.Inst.), meditsiinidoktor R. Silla ja meditsiinikandidaat M.Teoste (Epid., -Mikrobiol. ja Hügieeni Inst., Tallinn), bioloogiakandidaat J. Unger (Eesti NSV Ministrite Nõukogu j.a. Kehakultuuri ja Spordikomitee esimees), meditsiinikandidaat M. Epler ja meditsiinikandidaat S. Teesalu töötavad dotsentidena TRÜ füsioloogiakateedris. Kateedri dotsent E. Vasar kaitses meditsiinidoktori väitekirja 1973. a. ja valiti füsioloogiakateedri professori kohale. Käesoleval ajal on füsioloogiakateedri õppekoosseisus kateedri juhataja (prof.), 1 prof.-konsultant, 2 dotsenti, 2 vanemõpetajat, 1 assistent. Võrdluseks võiks tuua, et 1944/45. õppeaastal oli kateedri koosseisus 1 professor kateedri juhatajana ja 2 üliõpilast - assistendi kohusetäitjad, kes viisid läbi õppetööd nii füsioloogias kui ka bioloogilises keemias. Kateedri liikmetel on kujunenud välja tihedad sidemed NSV Liidu füsioloogiakeskustega Moskvast, Leningradist ja mujalt. On võetud osa üleliidulistest füsioloogiakongressidest ning paljudest teistest teaduslikest konverentsidest organiseerijatena ja esinejatena. E.Käer-Kingisepp on Üleliidulise I. Pavlovi nimelise Füsioloogia Seltsi Kesknõukogu ja Kesknõukogu Presiidiumi liige, Eesti Füsioloogia Seltsi esimees. Mitmed üleliidulised füsioloogiaalased teaduslikud konverentsid on or-

ganiseeritud Tartus, nagu verehüübimise fermentatiivse teooria rajamise 100.aastapäevale pühendatud konverents 1961.a. ja teised.

HOSPITAALKIRURGIA, OPERATIIVKIRURGIA JA TOPOGRAAFI- LISE ANATOMIA KATEEDER

=====

HOSPITAALKIRURGIA

Hospitaalkirurgia kateeder sai alguse 1899. aastast, mil Tartu Linnahaigla haavaosakonna baasil asutati Tartu ülikooli hospitaalkirurgia kliinik. Selle esimeseks juhatajaks määrati erakorraline professor W. Zoega v. Manteuffel, Aastail 1911-1916 oli kliiniku direktoriks professor M.I. Rostovtsev, 1917. aastal täitis ajutiselt selle kliiniku direktori kohuseid naisarst Selma Feldbach.

1920. aastal alustas hospitaalkirurgia kateeder tööd uues, vastvalminud II Haavakliiniku hoones Maarjamõisa väljal.

Kateedri juhatajaks kutsuti Peterburis töötanud endine Tartu ülikooli kasvandik prof. R. Wanach. R. Wanach töötas kateedris ja juhatas II Haavakliinikut kuni surmani (1931.a.). Uueks kateedrijuhatajaks valiti teaduskonnakirurgia kateedrist Toomelt prof. K. Konik, kes juhatas õpetooli kuni surmani (1936.a.). 1937. aastal valiti teaduskonnakirurgia kateedri juhataja prof. U. Karell hospitaalkirurgia kateedri juhatajaks. Sellel kohal töötas ta kuni 1944. aasta lõpuni, mil sõjaolude tõttu evakueerus USA-sse.

Pärast Suure Isamaasõja lõppu ja Tartu Riikliku Ülikooli taasavamist alustas kateeder tööd 1945. aasta sügi-

sel. Esimeseks kateedrijuhatajaks valiti dotsent meditsiinidoktor J. Ennulo, kes sellel kohal töötas 1948. a. sügiseni. Kateedri koosseisu kuulus peale juhataja veel ainult kaks assistenti. 1948. aastast kuni 1972. aastani juhatas kateedrit dots. H. Petlem.

1970. aastal ühendati kateedriga topogaafilise anatoomia ja operatiivse kirurgia õppetool, koosseisus dots. V. Põkk ja kaks assistenti.

1952. aastal loodi kateedri juurde biokeemia laboratoorium, milles praegu töötab kolm laboranti.

Alates 1. sept. 1972. aastast juhatab kateedrit professor meditsiinidoktor A. Kliiman. Kateedri koosseisu kuulub praegu üks professor, kolm dotsenti, kuus assistenti ja kaks laboranti.

Hospitaalkirurgia kateedri ülesandeks on õpetada raviosakonna IV ja V kursuse üliõpilastele hospitaalkirurgiat, välikirurgiat, traumatoloogiat ja ortopeediat. Ühtlasi juhendab kateeder raviosakonna VI kursuse üliõpilastest subordinaatorite ja arst-internide teoreetilist ja praktilist ettevalmistust kirurgia erialal, viies läbi nende ees-
mast spetsialiseerimist.

Hospitaalkirurgia kateedri õppejõududel on üheks põhiliseks tööks õpetada üliõpilastele kirurgiliste haiguste esinemise iseärasusi ja erinevusi üksikute haigete juures. Selleks otstarbeks esitatakse ja demonstreeritakse üliõpilastele, nii loengutel kui ka praktilistel töödel, ühte ja samasse nosoloogilisse rühma kuuluvaid haigeid võimalikult rohkem. Hospitaalkirurgia kursusel pööratakse suurt tähelepanu kiiret kirurgilist ravi vajavate haigete haiguse diagnoosimisele ja ravile, samuti harva esinevatele kirurgilistele haigustele. Ka asetatakse suurt rõhku kirurgiliste haigete polikliinilisele ravile, samuti opereeritud haigete järelravile ja rehabilitatsioonile, töövõime taastamisele. Üheks kateedri ülesandeks on osa võtta ka anestezioloogia õpetamisest ja läbi viia reanimatsiooni kursusi arstidele.

Üheks väga oluliseks tööloõiguks on kateedril raviosa-

konna VI kursuse üliõpilaste-subordinaatorite kirurgide rühma esmase spetsialiseerimise juhtimine ja läbiviimine. Selles osas toimub õppetöö nii teoreetiliselt kui ka praktiliselt kirurgiliste uurimis- ja raviprotseduuride ning vilumuse omandamiseks. Üliõpilaste teoreetiliste teadmiste süvendamise eesmärgil toimuvad kord nädalas loengud kirurgia valitud peatükkidest. Toimuvad seminarid, temaatilised vestlused ja visiidid haigete juurde. Üliõpilased töötavad palatites, sidumistoas ja operatsioonisaalis õppejõudude vahetul juhtimisel.

Kateedri üheks oluliseks tööõlõiguks on arstide-internide esmase spetsialiseerimise juhtimine ja läbiviimine kirurgia erialal. Kuna osa arste töötab väljaspool Tartut, teostavad kateedri õppejõud väljasõitude näol kohapeal õppetööd, pidades seminare ja lugedes valitud peatükke kirurgilistest haigustest.

Hospitaalkirurgia kateedri põhiliseks õppebaasiks on Tartu Vabariikliku Kliinilise Haigla I Haavaosakond koos uurimis- ja ravikabinettidega. Lisaks sellele kasutatakse õppebaasina Tartu Linna Onkoloogia Dispanserit, Vabariikliku Struumatõrje Dispanserit, Tartu Linna Polikliiniku kirurgia kabinetti ja traumapunkti.

Kateedril on kliinilis-biokeemiline laboratoorium, funktsionaalse diagnostika laboratoorium ja südame sondeerimise kabinet. Kaasaegsest aparatuurist kasutab kateeder neis laboratooriumides mikro-Astrupi, Böhlau spirograafi, mingograafi, Knippingi-tüüpi spirograafi koos kopsude jääkõhu määramise seadeldisega, väljahingatava õhu CO₂ määramise aparati, kunstliku vereringe aparati operatsioonideks lahtisel südamel, südamehaiguste röntgendiagnostika seadeldist jm.

Kateedri liikmete teaduslik töö käsitleb: südamekirurgia, endokriinsete haiguste kirurgia, uroloogia, kõhuõõne kirurgia, traumatoloogia, anestesioloogia ja reanimatoloogia probleeme.

Kardiokirurgia ja endokrinoloogilise kirurgia problee-

mide alal on kateeder kujunenud juhtivaks keskuseks Eesti NSV-s. Selle töö eest on kateedri liikmetele (Kliiman, Mandel, Teeäär, Samarütel) 1970.a. omistatud Nõukogude Eesti preemia. Uroloogiliste haiguste, eriti põie tuumorite ravis on kateeder suunajaks ja juhtivaks asutuseks Eesti NSV-s.

Intensiivravi, anestesioloogia ja reanimatoloogia alal on kateeder olnud juhtiv vabariigis nii uue diagnostika ja ravivõtete praktikasse rakendamise kui ka kaadrite ettevalmistamise osas.

Kateedri liikmed on osa võtnud üleliidulistest, vabariikidevahelistest ja vabariiklikest erialalistest konverentsidest, kus on esinetud vastavate ettekannetega: ägedate kõhuõõnehaiguste kirurgia, traumatoloogia, südamekirurgia, endokrinoloogilise kirurgia, anestesioloogia, reanimatoloogia, intensiivravi ja uroloogia alal ning biokeemiliste uurimismetoodikate alal.

Kateedril on sidemed NSV Liidu Arstiteaduse Akadeemia Kardiovaskulaarse Kirurgia Instituudiga, A.V. Višnevski nim. Kirurgia Instituudiga, S.M. Kirovi nim. Sõjameditsiini Akadeemiaga jt.

Kateedri liikmete poolt või nende juhendamisel on kaitsnud 1 meditsiinidoktori väitekirj, 7 meditsiini kandidaadi väitekirja ja oponeeritud korduvalt kandidaadi- ja doktoridissertatsioone.

Hospitaalkirurgia kateeder on välja andnud eestikeelset õppekirjandust traumatoloogia alal.

OPERATIIVKIRURGIA JA TOPOGRAAFILINE
ANATOOMIA

Operatiivkirurgia ja topograafilise anatoomia kateeder asutati Tartu ülikoolis 1895.a. Esimene kateedrijuhataja oli erakorraline professor M.I. Družinin.

1905.-1907.a. luges operatiivkirurgiat ja desmurgiat eradotsent J.V. Georgievski.

M.I. Rostovtsev sai erakorraliseks professoriks operatiivkirurgia alal 1904.a. 1908.a. nimetati ta hospitaalkirurgia kateedri juhatajaks.

N.N. Burdenko, kes lõpetas Tartu ülikooli 1906.a., edukalt operatiivkirurgia professoriks 1911.a. Tema välismaal viibimise ajal 1913.a. oli operatiivkirurgiakabineti juhatajaks J.V. Georgievski.

N.N. Burdenko (1876-1946) Tartu
ülikooli professorina.

J. Blumberg valiti operatiivkirurgia ja topograafilise anatoomia dotsendiks 1921.a.

1931.-1941.a. oli erakorralise professorina operatiiv- ja ortopeedilise kirurgia kateedri juhatajaks B. Jürgens.

V. Põkk, meditsiinikandidaat, dotsent, oli kateedri juhataja kuni 1954. aastani, siis kateeder liideti teaduskonnakirurgia kateedriga ja 1971.a. hospitaalkirurgia kateedriga.

1974.a. valiti konkursi korras operatiivkirurgia ja topograafilise anatoomia professori kohale meditsiinidoktor E. Sepp.

Kateedri õpperuumid paiknevad Toomemäel, vana anatoomikumi alumisel korrusel. Kateedri koosseis: professor, dotsent ja 1,5 assistendi kohta. Õppetöö toimub Arstiteaduskonnas III - VI kursuse üliõpilastele kahes vóorus.

Topograafilise anatoomia ja operatiivkirurgia loengud ja praktikumid toimuvad ravi-, spordimeditsiini, pediatría- ja stomatoloogiaosakonnas III ja IV kursusele ning VI kursuse subordinaatoritele kirurgias ja günekoloogias.

Ortopeedia loengud ja praktikumid toimuvad IV, V ja VI kursuse ravi-, spordimeditsiini- ja pediatríaosakonnale.

Ortopeedia õppebaasideks on Tartu Vabariikliku Kliinilise Haigla ortopeediaosakond ja konsultatiivne polikliinik, Tartu Proteesitööstus, Tartu Linna Laste Polikliinik ja Tartu Linna Polikliiniku ortopeediaosakond. Kateedri õppebaasid vastavad kaasaja nõuetele.

Kateedri praktikumiruumid, sisustus, aparatuur ja operatsiooniinstrumentarium on kaasaegsed.

Kateedri teaduslik uurimistöö piirdub peamiselt osteoartroosi, luu regeneratsiooni, Sudecki sündroomi, puusaliigese düsplaasia ja veresoonte rekonstruktiivse kirurgiaga.

Neil aladel on publitseeritud rohkesti teaduslikke ja populaarteaduslikke töid.

Tõome siinkohal ära kaitstud **dissertatsioonitööd:**

V. Põkk "Võrdlev eksperimentaalne uurimus luumurru paranemisest välimise ja sisemise fiksatsiooni rakendamisel" (med.-kand., 1950);

E. Sepp "Mõningate veresoone kunstkiudproteeside võrdlev hinnang" (med.-kand., 1967.a.);

E. Sepp "Posttromboflebiitiline sündroom ja selle kirurgiline korrigeerimine" (med.-dokt., 1972.a.).

Kateedril on sidemed Riia Ortopeediainstituudiga.

HOSPITAALSISEHAIGUSTE KATEEDER

=====

Hospitaalkateedrite ja kliinikute algne mõte, pärit Pirogovilt, seisnes üliõpilaste, tulevaste arstide teoreetilis-praktiliste teadmiste arendamises nõutava tasemeni. See põhimõte on jäänud tänaseni püsima ning hospitaalsisehaiguste kateeder on kujunenud profileerivaks institutsiooniks sisehaiguste erialal.

Tartu ülikooli Arstiteaduskonna hospitaalkliinik alustas tegevust 1845.a. maakonnahaigla baasil, alludes riikliku meditsiini kateedri professorile. Selle professoriteks ja ühtlasi kliiniku juhatajaks olid 1845.-1869.a. G. Samson ja 1869.-1876.a. V.Weyrich. Alates 1876.a. anti haigla hospitaalosakonna juhatamine üle eripatoloogia ja teraapia professorile. Ajavahemikus 1876.-1886.a. juhatasid seda professorid A. Vogel ja F. Hoffman. Neile järgnesid K. Dehio 1886.-1903.a. ja A.I. Jarotski 1904.-1917.a.

Alguses kasutati hospitaalkliinikuna maakonnahaigla ühte osakonda. 1891.a. tehti haiglale kapitaalremont ja laiendati 100 voodikohani, astuti samme hospitaalkliinikute ehitamiseks Maarjamõisa väljakule. Idee sai teoks 1913.a. ning hooned valmisid 1915.a. arhitekt E.Engelhardi projekti järgi, kusjuures konsultantide komisjon koosnes professoritest W. Zoege-Manteuffelist, A.I. Jarotskist ja J.A.Šepilevskist. Esimese Maailmasõja ajal asusid Maarjamõisa kliinikute hoonetes sõjaväe hospitalid. Sõjaväevõimud kasutasid Maarjamõisa hooneid kuni 1920.a. 16. jaanuaril 1921.a. anti praegune sisehaiguste ja när-

Tartu Linnahaigla Kalamehe tänaval käesoleva sa-
jandi algul. Selles asusid a. 1845 hospitaalsise-
haiguste kliinik ja a. 1899 hospitaalkirurgia klii-
nik kuni 1920. a. Hoone hävis Suure Isamaasõja aas-
tail.

viosakonna hoone ülikoolile. Kliiniku esimeseks juhata-
jaks sai 1921.a. NSVL MTA korrespondentliige professor
V. Vadi (suri 1951.a.). 1931.a. formeerus Maarjamõisas tol-
le aja kohta küllaltki kaasaegne ja hästi korraldatud ravi-
asutus. Professor V. Vadi, kes kaitses oma väitekirja
(1924.a.) "Eksperimentaalne uurimine joodi mõju üle normaal-
ja türektomeeritud loomal", luges V ja VI kursuse üliõpi-
lastele kliiniku baasil sisehaiguste kursust, mis sisuli-
selt vastab praegusele hospitaalkliinikule. Kodanliku Eesti
ülikooli tingimustes toimus õppetöö (loengu temaatika, prak-
tikumide ulatus ja tegevus) vastava õppejõu äranägemise jär-
gi, ilma kindla programmita. Kliiniku tähtsamateks teadus-
likeks probleemideks olid tuberkuloos ja reumaatilised
haigused.

Nõukogude võimu kehtestamine Eestis 1941.a. lõi soodsad tingimused kliiniku arenguks. Saksa okupatsiooni ajal toimus kliiniku töös järsk tagasimineku. Ka prof. V. Vadi oli sunnitud kliinilisest tööst loobuma ja tegelema erapraksisega. Nõukogude võimu taaskehtestamise ajal 1944.a. oli sisehaiguste kliinik laostunud olukorras. Prof. V. Vadi siirdus teaduskonna sisehaiguste kateedri juhatajaks. Hospitaalsisehaiguste kateedri juhatajaks sai prof. V. Vadi endine assistent meditsiinidoktor A. Arrak, kes oli kaitsnud oma väitekirja 1926.a. teemal "Eksperimentaalne uurimus veremürkide polüglobuliseerivast toimest". Hiljem avaldas ta mitmeid töid tuberkuloosi ja südamehaiguste kohta. 1945.a. omistati A. Arrakule professori kutse. Vastloodud kateedris alustasid tööd prof. A. Arraku juhtimisel arstid J. Savisaar, H. Vadi, A. Vapra, hiljem A. Napa ja R. Kaskmets. Kahjuks prof. A. Arrak suri samal 1945.a. ning kateeder jäi juhatajata. Kuna Eesti NSV-s valitses tol ajal kvalifitseeritud kaadri suur puudus, ei leidunud kateedrijuhataja kohale vastava kvalifikatsiooniga kandidaati ning ajutiseks kohusetäitjaks 1945.-1951.a. määrati dr. H. Sõber. Sel ajavahemikul kateedris teaduslik töö seiskus. 1951.a. asus kateedrijuhataja kohuseid täitma meditsiinikandidaat J. Savisaar. 1951.-1952.a. töötas kateedris ka dotsent K. Kõrge. Dots. J. Savisaar oli kateedri juhatajaks aastatel 1952-1956, tema tegevus katkes õnnetu surma läbi. Vahepeal oli muutunud ka kateedri assistentide koosseis. 1950.a. tuli kateedri koosseisu aspirant I. Kurik (praegune assistent I. Seffer, kaitses kandidaativäitekirja 1954.a.) ja 1953.a. J. Reinaru.

Pärast dots. J. Savisaare surma määrati ajutiseks kateedrijuhatajaks L. Päi (lõpetanud TRÜ Arstiteaduskonna 1950.a., aspirantuuri Leningradis 1955.a.). 1962.a. valiti L. Päi kateedrijuhatajaks dotsendiks. Vahepeal oli muutunud ka assistentide koosseis. 1957.a. tuli tööle assistendina meditsiinikandidaat V. Saarma ja 1958.a. arst A. Seffer, lahkusid J. Reinaru (praegu meditsiinidoktor, töötab Tal-

linna Tervishoiuministeeriumi Epidemioloogia, Mikrobioloogia ja Hügieeni Teadusliku Uurimise Instituudis) ja R. Kaskmets (praegu meditsiinikandidaat, propedeutika kateedri assistent).

1968.a. kaitses L. Päi doktoriväitekirja teemal „Mõningaid reuma ja infektsioosse mittespetsiifilise polüartriidi immunopatoloogia küsimusi“, valiti 1970.a. kateedrijuhatajaks professoriks. Käesoleval ajal on kateedris 12 inimest: juhataja Eesti NSV teeneline arst professor meditsiinidoktor L. Päi; kateedri professor meditsiinidoktor V. Saarma (valiti kateedri dotsendiks 1964.a., kaitses doktori väitekirja „Autoimmuunsete mehhanismide osa kilpnäärmehaiguste patogeneesis“ 1971.a.), kateedri dotsent A. Vapra (kaitses kandidaativäitekirja 1963.a., valiti dotsendiks 1970.a.), kateedri dotsent endokrinoloogia erialal E. Ester (lõpetanud TRÜ 1953.a., aspirantuuri 1965.a., kaitses väitekirja 1966.a.), tuli kateedrisse 1968.a. dotsendi kt. O. Maimets (tuli kateedrisse 1962.a., kaitses väitekirja 1970.a., valiti dotsendi kt. 1973.a.); assistent meditsiinikandidaat I. Seffer; assistent meditsiinikandidaat A. Seffer, kes täidab ka Vabariikliku Kliinilise Haigla kardio-reumatoloogilise osakonna - kateedri baasosakonna juhataja kohuseid, (tuli kateedrisse 1958.a., kandidaadi väitekirja kaitses 1973.a.); assistent meditsiinikandidaat L. Praks (tuli kateedrisse 1968.a., kaitses väitekirja 1969.a.).

Kateedri õppejõud viivad läbi õppetööd Arstiteaduskonna raviosakonna, spordimeditsiini ja pediaatriaosakonna V kursuse ja raviosakonna VI kursuse üliõpilastele; juhatavad internide tööd teraapia erialal kogu vabariigi ulatuses; viivad läbi loenguid ja seminare arstide täiendusfakulteedi raames ja teostavad (L. Praks) reserv- ja meditsiiniõdede väljaõpet (TRÜ teiste teaduskondade üliõpilastele). Loetakse hospitaalsisehaigusi (L. Päi, V. Saarma), väliteraapiat (A. Vapra), kutsehaiguste aluseid (V. Saarma). Kateedri õppetööst võtab osa terve rida suurte kogemustega praktilisi arste mittekoosseisuliste õppejõududena tunnita-

su alusel. (Tartu Linna Polikliiniku juhataja S. Aru ja osakonnajuhataja M. Koort ja V. Sepp, struumadispanseri juhataja I. Kalits, Elva haigla arst G. Männik).

Kateedri teadusliku töö põhisuunaks on immunopatoloogia. Jätkates vanu, juba V. Vadi poolt alustatud traditsioone, pööratakse suurt tähelepanu reumatoloogiale, kuid olenevalt õppetöö vajadustest viljeldakse ka mõningaid teisi probleeme. Kateedri töö tulemused on saanud üleliidulise tunnustuse ja neid on tutvustatud ka rahvusvahelistel foorumitel. Kateedrijuhataja prof. L. Päi on NSV Liidu Terapeutide Teadusliku Seltsi juhatuse liige, Üleliidulise Reuma- ja Liigesehaiguste Probleemkomisjoni liige, ajakirja "Terapevtitseski Arhiv" redkolleegiumi liige, Suure Nõukogude Meditsiini Entsüklopeedia üks toimetajatest. Dots. K. Ester on Üleliidulise Endokrinoloogide Seltsi juhatuse liige.

Kateedris valminud kandidaadi väitekirjad käsitlevad reumaatiliste haiguste immunopatoloogia probleeme (O. Maimets, M. Uusküla, A. Seffer - juhendaja prof. L. Päi).

V. Saarma doktoriväitekirj käsitleb kilpnäärme immunopatoloogiat, praegu töötab ta maksa immunopatoloogia probleemide valdkonnas. K. Ester uurib kilpnäärme hormoone.

Kateedris on käsitletud ka pulmonoloogia küsimusi. A. Vapra kaitses sel alal 1963. a. kandidaaditöö "Krupoosse pneumoonia kliinilise kulu iseärasusi antibakteriaalsete preparaatidega ravimisel". Pulmonoloogia valdkonnas on avaldatud rida töid. Peale pulmonoloogia-alaste tööde on A. Vapra uurinud veel reumatoidartriidi levikut ja dispanseerimise küsimusi ning mitmeid probleeme gerontoloogia ja geriaatria alalt. Üliõpilased omandavad teadusliku uurimistöö algkogemusi ÜTÜ ringis, mida juhendab prof. V. Saarma.

1974. a. avati TRÜ Arstiteaduskonna kesklaboratooriumis kateedri konsultatsioonil töötav sektor (5 töötajat), mis uurib siseelundite kahjustuse mehhanisme reumaatiliste haiguste korral. See on osa üleliidulisest sellelaadsest uurimistöö plaanist, lahendades põhiliselt immunoloogia-alaseid küsimusi.

HÜGIEENI KATEEDER

Vastavalt teiste vene ülikoolide kohta kehtivale ustavile jagati 1895.a. Tartu ülikooli riikliku meditsiini kateeder kaheks osaks - hügieeni ja kohtuarstiteaduse kateedriks. Hügieeni kateedri (instituudi) professoriks määrati 22.veebr. 1895.a. Moskva ülikooli prosector S.Bubnov (1851-1909). Seda daatumit tuleb lugeda iseseisva hügieeni kateedri alguseks, kuigi ametlikes dokumentides figureeris mõnda aega veel riikliku meditsiini kateedri nimetus. Äsjaloodud kateedri käsutuses oli 8 ruumi nn. uues anatoomikumis Savi t. 5 (praegu O. Lutsu t. 2). Esimene tegevusaasta kulus kateedril varustuse hankimiseks ja õppelaboratooriumi sisustamiseks. 1.jaan. 1896. a. oli kateedril 90 mitmesugust mööblieset, 132 nimetust aparate ja laboratooriumivarustust, 39 raamatut ja 14 ajakirja 64-s köites.

Peale hügieeni, milles õppetöö toimus varasemaga võrreldes laiemal programmi alusel, luges S. Bubnov veel epizootoloogiat. Esimese ja ainsa assistendina töötas kateedris N. Schmidt. Teaduslikku tööd kateedris nimetamisväärselt ei tehtud.

15. nov. 1896 kuni 20.juun. 1903 juhatas kateedrit prof. G.V. Hlopin (1863 - 1929), kes oli I.M. Setšenovi ja F.F. Erismani õpilane ning üks eksperimentaalhügieeni rajajatest Venemaal. Tema initsiatiivil rajati uuele anatoomikumile juurdeehitis, mille tulemusel see omandas praeguse välimuse. Kateedri materiaal-tehniline baas rikastus uute aparaatidega (sealhulgas 10 mikroskoobiga) ja näitlike õppevahenditega. 1903.a. oli kateedril aparate ja instrumente 255 nimetust, raamatuid 1094, ajakirju 249 eksemplari. Kateedri laboratooriumis oli võimalik teostada sanitaar-keemi-

G.V. Hlopin Tartu perioodil
(1896-1903).

lisi, bakterioloogilisi ja sanitaar-toksikoloogilisi (tol-
lal ainukesena Venemaal) uurimisi. G. Hlopinil oli kavatsus
organiseerida kateedri juures õppemuuseum.

G. Hlopin luges Arstiteaduskonna üliõpilastele kahe
semestri vältel hügieeni 4 t. nädalas ja epizootoloogiat
koos veterinaarsanitaariaga 2 t. nädalas. Erilist rõhku pa-
ni ta praktilistele töödele, mida oli 3 t. nädalas ühe
semestri vältel. 1898.a. sai kateeder teise, ülemäärase as-
sistendi koha.

Kateedri teaduslik uurimistöö oli prof. G. Hlopinil ajal
väga viljakas. Ta lõi oma koolkonna, mille peamiseks uuri-
missuundadeks kujunesid kommunaal- ja tootlushügieen. G.Hlo-
pini juhendamisel teostasid kateedris teaduslikke uurimisi

45 inimest, kellest 16 kaitsesid dissertatsiooni. G.Hlopini õnnestus äratada hügieeni vastu huvi ka farmatseutides, kellele hügieeni oli tollal mittekohustuslikuks õppeaineks. Enamik G. Hlopini ja ta õpilaste töödest avaldati hügieeni laboratooriumi kolmeköitelises kogumikus (1. ja 2. köide 1902. a., 3. köide 1903.a.), kuid ka ülevenemaalistes ja välisajakirjades.

J.A. Sepilevski (1837 - 1920) valimisega kateedri juhataja kohale 11.jaan.1904.a. hakkas nii õppe- kui ka teaduslikus töös prevaleerima epidemioloogiline suund. Peale hügieeni ja epizootoloogia luges prof. J.Sepilevski alates 1908.aastast Arstiteaduskonna üliõpilastele mittekohustusliku ainena bakterioloogiat, hiljem korraldas ka praktilisi töid selles aines.

Teaduslike probleemidena uuriti eoste moodustumist bakteritel, koolera ja kõhutüüfuse leviku võimalusi vee vahendusel, aktiivset immuniseerimist kui profülaktika- ja ravivahendit, nakkushaiguste serodiagnostika küsimusi jne. Vähemal määral leidsid viljelemist eksperimentaalse hügieeni traditsioonilised probleemid. Esimesena Venemaal võttis J.Sepilevski sanitaarhügieenilistel uurimistel kasutusele bioloogilise pretsipitatsioonimeetodi.Tema poolt konstrueeritud aparaadid bakterioloogilisteks ja epidemioloogilisteks uurimisteks leidsid tunnustust ülevenemaalisel hügieeninäitusel Peterburis 1913.a. Prof. J.Sepilevski juhendamisel valmis 3 arstiteaduse doktori-, 4 farmaatsia magistridissertatsiooni ja rida auhinnatöid. Temalt ilmusid ka 2 käsiraamatut nakkushaiguste vastu võitlemise ja desinfektsiooni alal (1915. ja 1916.a.) J.Sepilevski võttis aktiivselt osa Pirogovi-nimelise Arstiteadusliku Seltsi tööst Tartu ülikooli juures.

Oluliselt täienes kateedri õppe-teaduslik baas. 1.jaan. 1918.a. oli kateedril 9 ruumi, 1558 nimetust mitmesuguseid aparaate ja laboratooriumi instrumente (sealhulgas 104 eset plaatinast); raamatuid oli 1496 köidet, ajakirju 611 köidet. Seoses Tartu ülikooli evakueerimisega Voroneži 1918.a.viidi

sinna ka enamik kateedri inventarist. Koos J. Sepilevski lahkumisega lõppes ka epidemioloogilise suuna periood hügieeni õpetamisel ja kateedri teaduslikus töös. Bakterioloogia eraldus lõplikult hügieenist 1920.a. sügisel.

1918.a. lõpul määrasid saksa okupatsioonivõimud kateedri juhatajaks A.Korff-Peterseni. 1920.a. algusel sai kodanliku Eesti Tartu Ülikooli Tervishoiu Instituudi juhataja kohusetäitjaks vanemassistent Ernst Fermann, kes oli varem töötanud Peterburis G. Hlopini assistendina. Ajavahemikul 1918.a. sügisest kuni 1920.a. sügiseni toimus õppetöö väga lünklikult, teaduslikust tööst aga ei saanud juttugi olla, sest puudus vajalik laboratooriumi sisseseade ja gaas. Kateeder hakkas aegamööda kosuma pärast seda, kui kateedri juhataja kohale kinnitati 15.juulil 1920.a. prof. A. Rammul.

A. Rammul (sünd. 4. apr. 1875.a. Tartus, surn. 23. veebr. 1949.a. Berliinis) lõpetas Tartu ülikooli Arstiteaduskonna 1899.a. Juba V k. üliõpilasena asus ta 1898.a. tööle hügieeni kateedrisse, algul palgata ülemäärase assistendina, alates 1. jaan. 1900.a. aga palgalise assistendina. 1903.a. lahkus A. Rammul koos G. Hlopiniga Odessa (Novorossiiski) ülikooli, kus töötas G. Hlopini abilisena kuni 1905.a. Aastail 1905-1911 oli A. Rammul Moskva keakveevärgi keemilis-bakterioloogilise laboratooriumi juhataja, 1911-1915 Moskva linna tervishoiuarstiks. Viimase ametiga paralleelselt töötas ta 1912.-1915.a. Moskva ülikooli eradotsendina hügieeni alal. 1915.-1920.a. oli ta Kaasani ülikooli hügieeni kateedri erakorraliseks professoriks, kust ta ametlikult vabastati alles 6. nov. 1920.a. Enne Tartusse tagasi pöördumist oli A. Rammuli sulest ilmunud 25 teaduslikku tööd, mis enamuses on eksperimentaalsed uuringud. Doktoridissertatsiooni kaitses ta Odesas ning 9. nov. 1909.a. anti talle meditsiinidoktori diplom.

1920.a. oktoobris sai hügieenikateeder, uued avarad ruumid Aia t. 38 (nüüd Vanemuise t. 46), kus asub ka praegu. 1924. kuni 1928.a. asus kateedri pinnal ka tervishoiumuuseum, mis oli organiseeritud A. Rammuli ja V. Sumbergi (oli assistendiks 1923. ja 1924.a.) aktiivsel osavõtul ning mida kasu-

tati ka õppeetstarbeks. 1920.a. oli kateedril ainult 38 raamatut, 200 köidet ajakirju ja 300 nimetust näitlikke õppevahendeid. Alles 1935. aastaks oli kateeder inventariga sellisel määral kindlustatud, et nii õppe- kui ka teaduslik töö võis kulgeda takistusteta.

Õppetöö hügieenis toimus kahe semestri vältel Arstiteaduskonna ja farmaatsiaosakonna üliõpilastele (enamasti 3 t. loenguid ja 3 t. praktikume nädalas). Õppeülesande korras loeti veel toiduainete keemiat ja korraldati praktilisi töid farmaatsia osakonna üliõpilastele 3 t. nädalas kahe semestri vältel, samuti periooditi koolitervishoidu pedagoogikutse taotlejatele ning sotsiaalhügieeni ja koolitervishoidu kehalise kasvatus osakonna üliõpilastele. Õppetöö toimus eesti keeles.

Tervishoiuinstituudi teaduslik uurimistöö prof. A. Rammuli juhtimisel toimus sotsiaal-, kommunaal- ja toitlustushügieeni teemadel. 1922 a. algas kodanliku Eesti maakondade sanitaartopograafiline uurimine, mille eesmärgiks oli selgitada, millisel määral elanikkonna haigestumus ja suremus oleneb olmetingimustest, kommetest, traditsioonidest, toitlusest jm. tingimustest. Uurimisest võttis osa 85 arsti ja vanemate kursuste üliõpilast ning tulemused avaldati 1928. - 1938.a. 11- köitelise tööna (kokku 1280 lk.). 1927.-1931.a. korraldati prof. A. Rammuli ja prof. M. Bresowsky juhtimisel elanikkonna psühhiaatrilis-genealoogiline uurimine, millest peale kateedri töötajate võttis osa veel 25 arsti. 1931.a. lõpetati ka raudteekaevude vee kvaliteedi määramine, mis algas samaaegselt maakondade sanitaartopograafiliste uurimistega. 1930-ndatel aastatel oli instituudi peamiseks uurimisvaldkonnaks toitlushügieeni mitmesugused probleemid (toiduainete toiteväärtus, C-vitamiini sisaldus toiduainetes jne.). Teaduslikust tööst võtsid osa ka üliõpilased, kes kirjutasid 14 auhinnatööd. 1920.-1940.a. valmis ja kaitsiti 3 doktoritööd (P. Pöder, M. Kask, S. Lind) ning 4 farmaatsia magistritööd.

Tervishoiuinstituudi koosseisu kuuluvas keemialaboratooriumis teostati veeproovide, toiduainete ja mitmesuguste

tarbeesemete uurimisi ekspertlasi ülesandel ning kodanike tellimisel. Saadud erisummade arvel täiendati laboratooriumi sisustust.

1940.-1941.a. rajati hügieeni kateedri õppe-teaduslik töö uutele alustele. Pärast A.Rammuli pensionileminekut 30. juun.1940.a. sai kateedri juhataja kohusetäitjaks K.Schlossmann, tegelikult aga juhatas kateedrit vanemassistent M.Kask. Alates jaan. 1941. asus juhataja kohale S.Lind, kes luges üldhügieeni kursust, M. Kask aga hakkas lugema uut kursust - sotsiaalhügieeni. Õppetöö aluseks võeti Nõukogude Liidus kehtivad programmid ja õpikud, teadusliku töö teemaks "Haiglase minimaalne ja normaalne vajadus ja nende organiseerimise plaan Eesti NSV-s".Kateeder võttis vahetult osa praktilisest sanitaaralasest tööst:M.Kask oli Eesti NSV riiklik peasanitaarinspektor, abistati Tartu Linna SEJ kaadri ettevalmistamisel ning teostati laialdast sanitaarpropagandat.

Saksa okupatsiooni perioodil 1941.-1944.a. kateedri professori koht jäi täitmata, juhataja kohuseid täitis vanemassistent S.Lind, kes luges hügieenikursust enne 1940.a. kehtinud programmi järgi. Teaduslik töö soikus.

Sõjajärgsel perioodil 1944.-1950.a. juhatas kateedrit vanemõpetaja R.Roots, kes tegi ära suure töö kateedri taastamisel. Kateedri koosseisu kuulusid veel 2 assistenti, laborant ja preparaator. Õppetöö hügieenis toimus jälle üliõpiliste programmide alusel Arstiteaduskonna ravi-, stomatoloogia- ja farmaatsiaosakonnale ning spordihügieenis kehakultuuriosakonnale. Teadusliku töö temaatika haaras sõjatagajärgede likvideerimise probleeme. Kateedri juurde loodi hügieeni teaduslik ring, kus valmis mitmeid üliõpilaste auhinnatöid.

Ajavahemik 1950-1958 oli hügieeni kateedri töös suhtelise seisaku periood, mille vältel õppejõud, sealhulgas ka kateedri juhatajad, sageli vahetusid. 1950.-1952.a. juhatas kateedrit endine tervishoiuminister V.Hion. Sellel ajal ühendati hügieeni kateedriga tervishoiuorganisatsiooni ja arstiteaduse ajaloo kateeder, mis pärast sõda oli loodud ise-

seisva kateedrina. 1952.-1953.a. oli kateedri juhatajaks vanemõpetaja A.Räni. Kateedri juhataja dots. O.Perov (ajavahemikus 1953-1958) pühendas erilist tähelepanu õppe-metoodilisele tööle ja arendas hügieenis füsioloogilist suunda. Teadusliku töö osas erilisi saavutusi ei olnud, välja arvatud O.Perovi doktoridissertatsiooni kaitsmine 1955.a. Teaduslik töö hakkas elavnema pärast seda, kui kateedrisse asus uuesti tööle M.Kask.

M.Kask (sünd.16.nov.1903.a. Pärnu rajoonis, surn. 21. märtsil 1968.a. Tartus) lõpetas Tartu ülikooli Arstiteaduskonna 1929.a. 1928.-1931.a. töötas ta assistendina ülikooli närvikliinikus prof. L.Puusepa juures. Kolmanda kursuse üliõpilasena võttis ta osa A.Rammuli juhendamisel korraldatud sanitaartopograafilistest uurimistest, mida jätkas ka tervishoiuinstituudi assistendina (noorem assistent 1931.-1932.a., vanemassistent 1932.-1941.a.). Eriti mitmekülgsest uuris M.Kask tervishoiulist olukorda Tartumaal, mille ainetel kaitses 1933.a. doktoridissertatsiooni. 1938.-1941.a. töötas M.Kask kohakaasluse alusel Tartu ülikooli kehalise kasvatuse instituudi juhatajana. Pärast nõukogude võimu taaskehtestamist Eestis võttis M.Kask TRÜ hügieeni kateedri juhataja kohusetäitjana aktiivselt osa õppe- ja kasvatustöö ümberkorraldamisest nõukogulikel alustel. Samal ajal töötas ta kohakaasluse korras Eesti NSV Tervishoiu Rahvakomissariaadis (riiklik peasanitaarinspektor 1940.a. dets.kuni 1941.a.juun.). 1956.a. määrati ta hügieeni kateedrisse assistendi kohale. 1962.a. anti talle professori kutse, Arstiteaduskonna prodekaanina töötas 1960.-1964.a.

Prof.M.Kask juhatas kateedrit 1958.-1968.a. Peale õppetöö Arsti- ja Kehakultuuriteaduskonnas hakati 1957.a. alates pärast pikka vaheaega uuesti lugema koolihügieeni kursust pedagoogikutset taotlevatele üliõpilastele. Koostati ja publitseeriti mitmeid õppevahendeid koolihügieeni, toitlushügieeni, tervishoiuorganisatsiooni ja sanitaarstatistika alal. Aktiviseerus kateedri sanitaarhariduslik töö ja tihenesid sidemed tervishoiuasutustega. Suurt tähelepanu pühendati kaadri järelkasvule ja kvalifikatsiooni

M.Kask (1903-1968).

tõstmisele. Prof. M.Kase juhendamisel valmis ja kaitsti 6 kandidaadidissertatsiooni, neist 3 kateedri õppejõudude poolt (H.Tiik 1964.a., A.Saava ja M.Uibo 1967.a.)

Kateedri plaaniline teaduslik töö koondus kahe põhi-probleemi - toitlus- ja kommunaalhügieeni alla, millele olid aluse pannud G.Hlopin ja A.Rammul. Hügieeni kateeder hakkas esimesena Arstiteaduskonnas teostama lepingulisi uurimisi mitmete asutuste ja ministeeriumide tellimisel. Saadud summad kasutati kallimate aparaatide ostmiseks (fotokolorimeetrid, vee uurimise välikomplektid jne.).

Käesoleval ajal on hügieeni kateedril 5 õppejõu kohta (2 dotsenti, 1 van.-õpetaja, 2 assistenti). Alates 1968. a. juhatab kateedrit dots. M.Uibo, kes asus kateedrisse assistendina tööle 1945.a. Viimase 5 aasta jooksul on kaitsnud kandidaadidissertatsiooni 3 õppejõudu (V. Kiik 1968.a., V. Kalnin 1972.a., M.Niit 1973.a.). Õppeülesande korras võtavad õppetööst osa spetsialistid ENSV Tervishoiu Ministeeriumist, teaduslikest instituutidest ning Tartu linna ja rajooni tervishoiuasutustest. Tartu Linna TSN TK tervishoiu-osakonna juhataja M.Sikk töötab kohakaasluse korras kateedris sotsiaalhügieeni- ja tervishoiuorganisatsiooni õppejõuna.

Õppetöö toimub kolmes erinevas põhiaines: 1) üldhügi-

eenle Arstiteaduskonna ravi-, pediatría-, spordimeditšiini-, stomatoloogia- ja farmaatsiaosakonna 3. ja 4. kursuse üliõpilastele, 2) sotsiaalhügieenis ja tervishoiu organisatsioonis samadele osakondadele, (välja arvatud farmaatsiaosakond) 3) arstiteaduse ajaloos Arstiteaduskonna ravi-, pediatría- ja spordimeditšiiniosakonna 2. kursuse üliõpilastele. Seda kursust õpetab dots. kt. V.Kalnin. Peale selle loetakse erikursusi spordihügieenis (Kehakultuuriteaduskonna ja spordimeditšiiniosakonna üliõpilastele), laste- ja noortehügieeni (pediatríaosakonna üliõpilastele) ja koolihügieeni (teiste teaduskondade pedagoogikaharu üliõpilastele).

Kateedri teaduslikus töös on 2 põhiprobleemi: 1) terve ja haige inimese toitlustus, 2) sotsiaalhügieen, tervishoiu organisatsioon ja juhtimine. Peale põhiprobleemide teostab kateeder lepingulisi töid toitlus-, kommunaal- ja tööhügieeni mitmesuguste küsimuste uurimisel. Seni on kateedri 16 lepingulisest tööst laekunud 51,8 tuhat rubla, mida eeskätt on kasutatud kateedri teadusliku laboratooriumi sisustamiseks ja kaasaegse aparatuuri muretsemiseks (tsentrifuug ЦИ C-31, fluoromeeter ФФ-3М, kromatograaf АККВ-1, vaakumkuivatuskapp МВС-45, termosauн ТБ jne.).

Kateedri 75-ndal juubeliaastal (1970.a.) oli kateedril materiaalseid väärtusi 26 tuhande rubla eest. Juubelit tähistati teadusliku konverentsiga, mille materjalides on avaldatud ka kateedri teaduslike tööde bibliograafia. Kateedri teaduslikust tööst (sealhulgas ka lepingulisest) võtavad osa Arstiteaduskonna üliõpilased. Kateedril on sidemed Nõukogude Liidu tsentraalsete uurimisinstituutidega ning loodud kontakt Tšehhoslovakkia Praha Karli ülikooliga ja SDV TA Toitlustuse Keskinstituudiga.

MIKROBIOLOOGIA KATEEDER

Mikrobioloogia sünniaastaks kehtis võib pidada 1856. aastat, mil Tartu Veterinaariakooli professor F. Brauell (1808-1882) täheldas siberi katku surnud töötaja veres pulgasarnaseid moodustisi ning tõestas põhjusliku seose nende esinemise ja siberi katku haigestumise vahel.

Bakterioloogia õpetamisega Tartu ülikoolis tehti algust 1890. aastal ja seda tolleaegse patoloogainstituudi direktori prof. R.Thoma (1847-1924) poolt. Tema tõõd jätkas prof. V.A. Afanasjev (1859-1942), I.I. Metšnikovi õpilane, kes 1896. aastal asutas oma kulul uues anatoomikumis patoloogainstituudi juurde bakterioloogia laboratooriumi ning luges 1904. aastani üliõpilastele fakultatiivset bakterioloogiakursust.

1904. aastal valiti ülikooli hügieeniinstituudi juhatajaks prof. J.A. Šepilevski (1857-1920), misjärel bakterioloogia õpetamise raskuspunkt kandus just sellesse kateedrisse. Täiendanud end nii Pariisis Pasteuri Instituudis kui ka Berliinis Robert Kochi Instituudis, oli J.A. Šepilevski oma aja kohta kahtlemata väga hea mikrobioloogiaalase ettevalmistusega õpetlane. 1908. aastast alates hakkas ta regulaarselt lugema üliõpilastele bakterioloogia teoreetilist kursust ning Uues anatoomikumis asuvas laboratooriumis andma praktikume sanitaarsete ja kliiniliste bakterioloogiliste uuringute metoodika alal.

Märkimist väärib asjaolu, et 1913. aastal luges ülikoolis immunoloogiakursust eradotsent N.F. Gamaleja (1859-1949) - I.I. Metšnikovi õpilane, silmapaistev mikrobio-

loog, kes 1940. aastal valiti NSV Liidu Teaduste Akadeemia auliikmeks.

1920. aastal valiti ülikooli bakterioloogia dotsendiks ja 1924. aastal - korraliseks professoriks K. Schlossmann (1885-1969), J.A. Sepilevski õpilane. Just tema elutööks tuleb lugeda mikrobioloogia kateedri asutamist ja väljakujundamist rahvusvaheliselt tunnustatud uurimiskeskuseks.

Kateeder (bakterioloogia õppetool) loodi 1920. aastal ja selle baasiks kujunes bakterioloogiakabinet, mis asutati ülikooli õppehoones Vanemuise t. 46 (end. Aia t.). 1929. aastal nimetati kabinet ümber bakterioloogiainstituudiks. Seda instituuti juhatas K. Schlossmann 1944. aastani. Samades ruumides töötab kateeder ka käesoleval ajal.

K. Schlossmanni sulest ilmus ridamisi uurimusi paljude nakkushaiguste ja reuma diagnoosimisest, eesti tervismudadest jne. Need ilmusid mitmesugustes välismaistes erialastes ajakirjades. Ta oli rohkem kui 30 dissertatsiooni juhendajaks. K. Schlossmann on ka esimeste originaalsete eestikeelsete mikrobioloogiaõpikute autoriks (Üldine mikrobioloogia ja seroloogia ühes mikrobioloogilise tehnikaga. Tartu, 1925; Üldine mikrobioloogia ja immuunsusõpetus. Tartu, 1940).

1945. aastal määrati nakkushaiguste kateedri juhataja professor F. Lepp (1881-1973) mikrobioloogia kateedri ajutiseks juhataja kohusetäitjaks. 1951. aastal ühendati mõlemad kateedrid nakkushaiguste ja mikrobioloogia kateedriks ning 1955. aastal moodustati koguni mikrobioloogia, nakkushaiguste ja dermatoloogia kateeder. Nende liitkateedrite juhatajaks kuni pensionile siirdumiseni 1960. aastal oli F. Lepp.

Suured on F. Lepa teened arstide ja arstiteadlaste ettevalmistamisel sõjajärgseil aastail. Tema juhendamisel on valminud 19 kandidaadi väitekirja, ligi 30 dissertandile on ta olnud oponendiks. Kõrgelt hindas Nõukogude valitsus F. Lepa ennastsalgavat tööd: talle omistati Eesti NSV teenelise teadlase aunimetus, teda autasustati Tööpunalipu ordeniga jne.

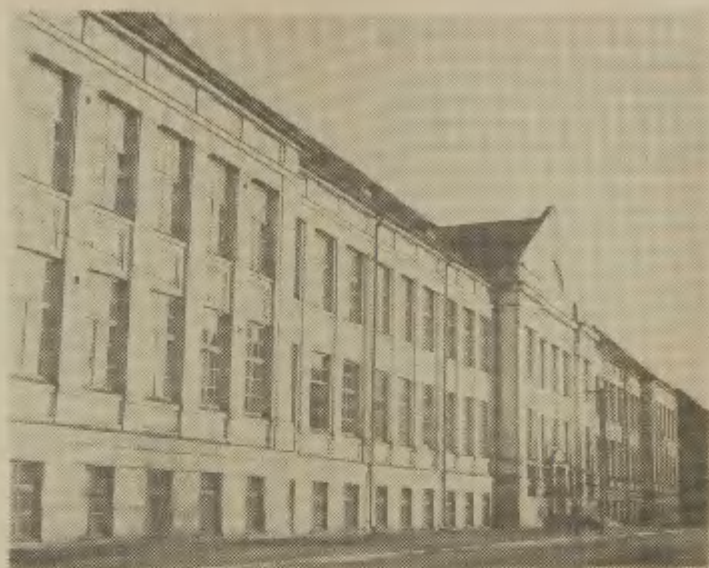
Nende aastate vältel oli juhtivaks õppejõuks mikrobioloogia alal dotsent S. Laanes. Just tema eestvedamisel taastati sõja ajal rüüstatud kateedri laboratoorium, organiseeriti linna raviasutuste mikrobioloogiline teenindamine. Põhiline osa meie vabariigi arstidest, kes on lõpetanud Tartu Riikliku Ülikooli juba pärast Suurt Isamaasõda, on omandanud mikrobioloogiaalased teadmised S. Laanese käe all.

1960. aastal määrati mikrobioloogia, nakkushaiguste ja dermatoloogia kateedri juhatajaks dotsent E. Tallmeister. 1962. aastal moodustati taas iseseisev mikrobioloogia kateeder ja selle juhatajaks jäi 1964. aastani E. Tallmeister.

1964. aastal valiti mikrobioloogia kateedri juhatajaks dotsent A. Lenzner, kes töötab selle kohal käesoleva ajani, 1974. a. alates professorina. Õppejõududest kuuluvad kateedri koosseisu peale S. Laanese ja E. Tallmeisteri veel dotsent E. Türi.

Alates 1966. aastast töötab kateedri juures ka Meditsiini Kesklaboratooriumi mikrobioloogia sektor, mille koosseisu kuuluvad vanemteadur H. Lenzner (sektori juhataja) ja nooremteadurid M. Mikelsaar ning M. Türi. Samuti asub kateedri ruumides Vabariikliku Tartu Kliinilise Haigla mikrobioloogia laboratoorium (juhataja S. Laanes).

Praegustele õppeplaanidele vastavalt õpivad mikrobioloogiat kõik Arstiteaduskonna üliõpilased. Ravi-, pediatria-, spordimeditsiini- ja stomatoloogiaosakonnas toimub õppetöö kahe semestri (IV ja V) vältel. Umbes kaks kolmandikku ainele eraldatud ajast töötavad üliõpilased laboratooriumis, omandades igale arstile vajalikke praktilisi teadmisi meil kõige sagedamini esinevate nakkuste mikrobioloogilisest diagnoosimisest ning spetsiifilisest profülaktikast ja ravist. Kateedri ruumid ja sisustus võimaldavad õppetööd läbi viia kaasaja tasemel. Aine omandamisel on üliõpilastele suureks abiks kateedri õppejõudude poolt koostatud eestikeelsed õppevahendid: E. Tallmeister, S. Laanes, A. Lenzner, H. Jaakmees "Laboratoorsed tööd mikrobioloogiast". Tallinn, 1964; ülikooli rotaprintil paljundatud meetodilised juhendid praktiliste tööde tarvis.

TRÜ õppehoone Vanemuise t. 46, milles asuvad
mikrobioloogia ja hügieeni kateedrid.

Kateeder on alati olnud pingelise teadusliku uurimistöö keskuseks. Sõjajärgsel perioodil on siin valminud rida põhjalikke uurimusi väikelaste soolenakkuste etioloogiast, mikroobide ravimiresistentsusest, tuberkuloosi mikrobioloogilisest diagnoosimisest, enterobakterite plasmiididest jt.

Üle 10 aasta on tähtsaimaks uurimissuunaks probleem "Inimese mikrofloora mitmesuguste organismi füsioloogiliste ja patoloogiliste seisundite puhul", kusjuures erilist tähelepanu pööratakse laktobatsillidele. Töö toimub ühiselt Meditsiini Kesklaboratooriumi mikrobioloogia sektoriga. Mõnede küsimuste lahendamisel osalevad klinitsistid, bioloogid, keemikud, matemaatikud. Samuti on haaratud kaasa ka üliõpilased - OTÜ mikrobioloogiaringi liikmed.

On välja töötatud rida uusi meetodeid inimese mikro-

floora ja laktobatsillide bioloogia uurimiseks; tõestatud mao, jämesoole ja tupe laktobatsillaarse floora liigiline mitmekesisus; selgitatud mõningad rooja mikrofloora ealised iseärasused; saadud uusi väärtuslikke andmeid laktobatsillide taksonoomiast, fermentatiivsest aktiivsusest, antimikroobsetest omadustest, potentsiaalsest patogeensusest, ravimiresistentsusest jne. Vastavaid meetodikaid on Tartus käinud omandamas ja kasutavad paljud Moskva, Lenini, Irkutski, Tšakendi, Poltava, Odessa, Riia jt. Nõukogude Liidu keskuste mikrobioloogid. Gorki Epidemioloogia-jaama Teadusliku Uurimise Instituut ja Permi Vaktsiinide ja Seerumite Teadusliku Uurimise Instituut toodavad laktobatsilliini - düsbakteriooside profülaktikas ja ravis kasutatavat preparaati - kateedris isoleeritud ja selleks otstarbeks soovitatud laktobatsillide tüvedest.

Õppe-teaduslikus töös kasutatakse laialdaselt teiste Nõukogude Liidu kõrgemate õppeasutuste ja uurimisinstituutide kogemusi ja saavutusi. Eriti intensiivsed on kontaktid S.M. Kirovi nim. Sõjameditsiini Akadeemiaga, Permi ja Riia meditsiiniinstituutidega, Moskva Epidemioloogia ja Mikrobioloogia Teadusliku Uurimise Instituudiga, Meditsiinilis-Bioloogiliste Probleemide Instituudiga jt. Neid kontakte on soodustanud mikrobioloogide sagedane osavõtt paljudest meie maa linnades toimunud teaduslikest konverentsidest.

Arstiteaduskonna mikrobioloogidel on küllaltki tihedad sidemed ka välismaa teadlastega. Nii näiteks on külastatud õppe-teaduslikke asutusi Soomes, Rootsis, Saksa Demokraatlikus Vabariigis, Tšehhoslovakkias. Kahe viimati nimetatud maa teadlastega on kavandatud koostöö inimese mikrofloora uurimise alal.

Mikrobioloogia kateedris ja Meditsiini Kesklaboratooriumi mikrobioloogia sektoris teostatava intensiivse teadusliku uurimistöö tulemusena omavad kõik õppejõud ja teaduslikud töötajad teadusliku kraadi. Nii kaitsesid oma kandidaadiväitekirju S. Laanes ja E. Tallmeister 1951.a., A. Lenzner - 1953.a., E. Türi - 1966.a., M. Mikelsaar ja M. Türi - 1969.a. ja J. Uibu - 1973.a. Veel kaitsesid viimastei

aastatel mikrobioloogia kateedris valminud dissertatsioonid aspirandid M. Voronina (1969), A. Heinaru (1971) ja L. Goljanova (1973). 1973. aastal kaitses doktoriväitekirja teemal "Inimese mikrofloora laktobatsillid" kateedrijuhataja A. Lenzner.

Märkimist väärrib, et kateedri kasvandikeks on ka Eesti NSV TA Zooloogia ja Botaanika Instituudi protozooloogia sektori juhataja prof. J. Teras ja Tallinna Epidemioloogia, Mikrobioloogia ja Hügieeni Teadusliku Uurimise Instituudi direktor prof. A. Jannus.

Peaaegu kõik loetletud teadlased-mikrobioloogid tegid oma esimesi samme teadusepõllul ÜTÜ mikrobioloogiaringis. Selle ringi endiste liikmete traditsioone jätkavad praegused Arstiteaduskonna üliõpilased.

NAKKUSHAIGUSTE, DERMATOLOOGIA JA VENEROLOOGIA

KATEEDER

NAKKUSHAIGUSED

Nakkushaiguste ja dermato-veneroloogia kateedri nakkushaiguste osakond moodustati 1962.a. Kateedri asutamisel oli koosseis järgmine: v.-õp. meditsiinikandidaat Z.Saar, assistendid - meditsiinikandidaadid A.Tammepõld, A. Danilovitš ja A. Sildver, 1963.a. peale võeti 0,5 assistendi kohale J. Aasav, 1972.a. võeti 0,5 assistendi kohale meditsiinikandidaat L. Goljanova. 1968.a. omistati dotsendi kutse Z. Saarele, 1969.a. E. Tammepõllule ja 1973.a. A. Danilovitšile. 1963.-1966.a. oli kateedri juhatajaks v.-õp. Z.Saar, 1966.a. prof. H.Vahter /vt. dermato-veneroloogia kateeder/.

Et kateeder koosneb faktiliselt kahest iseseisvast kateedrist - dermato-veneroloogia ja nakkushaiguste kateedrist - siis on sisemise tööjaotuse korras kujunenud nakkushaiguste osa juhatajaks kateedri dotsent Z. Saar.

Loengud on jaotatud järgmiselt: dots. Z.Saar loeb nakkushaigusi ja epidemioloogiat Arstiteaduskonna V kursuse vene õppekeelega üliõpilastele, samuti spordiarstidele; laste nakkushaigusi pediatríaosakonna üliõpilastele. Dots. E.Tammepõld peab loenguid nakkushaigustest ja epidemioloogiast raviosakonna V kursuse eesti õppekeelega üliõpilastele. Dots. A.Danilovitš loeb nakkushaigusi ja epidemioloogiat pediatríaosakonna IV kursuse ja stomatoloogia V kursuse eesti õppekeelega üliõpilastele.

Kateedri kliiniliseks baasiks on Tartu Linna Kliini-

line Nakkushaigla, mis on asutatud 1912.a. ja Tartu Linna Sanitaar-Epidemioloogia Jaam, asutatud 1941.a. Haigla oli algul organiseeritud 50 voodikohaga, alates 1952.a. laiendati teda 200 voodikohale, millest 120 voodikohta on laste hospitaliseerimiseks.

Kliinilise haigla tasemel hakati tööle alates 1950. a., mil alustati laboratooriumide ja diagnostiliste kabinetide organiseerimist. Käesoleval ajal on haiglas kliiniline, bakterioloogia, viroloogia ja biokeemia laboratoorium ning kabinetidest röntgeni, rektoskoopia ja füsioteraapia kabinetid. Arvestades laboratoorse baasi laienemise vajadust on üks haigla hoonetest koondatud laboratooriumide blokiks ning teine täisboks (meltserboks) osakonnaks. Kateedri töötajate jõududega on loodud peamiselt hepatoloogilise profiiliga biokeemia laboratoorium. Kateedri teaduslik töö on peamiselt kahesuunaline - ägedate mao-soole haiguste kliiniku ja patogeneesi tundmaõppimine ning nakkusliku kollatõve süvendatud uurimine. Seoses viroloogia laboratooriumi asutamisega alustati ka ägedate respiratoorsete viirushaiguste kliiniku ja patogeneesi uurimist. Seoses nimetatud probleemidega kasutatakse rida uuemaid uurimismeetodeid, millest tähtsamad on elupuhune jämesoole ja maksa biopsia, biokeemiline ja seroloogiline hepatiitide diagnostika. Laboratooriumihoone remondi lõpetamisel alustas L. Goljanova inimese mikrofloora uurimist.

Kateedri eksisteerimise ajal on kaitstud 1 kandidaadiväitekirja (A.Sildver 1967.a.) ja kolmele kateedri töötajale on omistatud dotsendi kutse (Z.Saar, E.Tammepõld, A.Danilovitš).

Teistest teaduslikest asutustest on sidemed Hiia Meditsiiniinstituudi ja Moskva Arstide Teadusinstituudi laste nakkushaiguste kateedriga.

Õppevahenditest on trükitis ilmunud (TRÜ rotapriindil) kolm õpikut.

Kateedri õppebaas on reorganiseerimise staadiumis.

1971.a. ehitati kateedrile auditoorium: 1974.-1975.a.
sai valmis kateedriruumide juurdeehitus, mis võimaldab
organiseerida üliõpilastega laboratoorseid töid. Ka pro-
jekteeritav laste nakkushaigla võimaldab tunduvalt laien-
dada õppebaasi.

DERMATOLOOGIA JA VENEROLOOGIA

Dermatoloogia ja veneroloogia kateeder asutati 1919.a., 1955.a. ühendati nakkushaiguste ja mikrobioloogia kateedritega ning praegu kannab ta nimetust nakkushaiguste, dermatoloogia ja veneroloogia kateeder.

Kateedri asutajaks on meditsiinidoktor A. Paldrok, kes 1904.a. sai venia legendi. 1915 a. nimetati ta dotsendiks, veebruaris 1918.a. - professoriks. 1941.a. läks ta pensionile. Suri 1944. aastal Kuressaare linnas (praegu Kingissepp).

Okupatsiooni ajal (1941-1944) luges nahahaigusi dotsent P. Hansen ja suguhaigusi dotsent G. Kornel. Aastail 1944-1946 juhatas kateedrit P. Parmakson. 1947. - 1966.a. oli kateedrijuhatajaks endine kateedri assistent Ludmilla Nurmand (1952.a. dotsendi kutse). Ühendatud kateedrit juhatab 1962.a. H. Vahter (1963.a. dotsendi- ja 1966.a. professori kutse).

Alates 1969.a. töötab kateedri juures kliiniline ordinatuur. Kateedri õppebaasiks oli 1919.-1944.a. Muuli leprosoorium (15 kohaga), alates 1944.a. Tartu Naha- ja Suguhaiguste Dispanser koos selle statsionaariga (75 voodiga). Viimane asub 1972.a. alates endise Haavakliiniku ruumides Toomel.

Kateedri tähtsamad uurimissuunad prof. A. Paldroki ajal olid: leepra Eestis ja selle haiguse spetsiifiline ravi (CO_2 -lumega ja kuulapreparaatidega). Dots. P. Parmakson koostas Eesti leeprahaigete täpse kartoteegi, see on abiks leepprakollete uurimisel. Dotsent L. Nurmand uuris peale leepra kilpnäärme ja siseorganite osa naha etiopatogeneesis,

samuti süsivesinike ainevahetuse häireid nahahaigetel. Kateedris uuriti dermatomükooze ja lahendati kutsehaiguste diagnostika, teraapia ja profülaktika küsimusi (H.Vahter). Käesoleval ajal uuritakse suguhaiguste epidemioloogiat ja naha ainevahetushäireid ekseemi- ja psoriaasihaigedil.

Seoses kateedri 50-aastase tegevusega korraldati 1969. a. vabariiklik konverents, millest võtsid osa Balti vabariikide, Moskva ja Leningradi spetsialistid. Kateeder on välja andnud kolm teaduslike tööde kogumikku. Õppekirjandusest on välja antud brošüür "Trihhomonoos" (L.Nurmand), "Nahahaiguste praktikumi juhend" (H.Vahter), "Suguhaiguste praktikumi juhend" (L.Nurmand), "Naha- ja suguhaigused" (H.Vahter, L.Nurmand, E.Elberg, H.Silm). Kateeder on avaldanud viimastel aastatel trükitis ühe monograafia (H.Vahter), rea artikleid üleliidulistes väljaannetes ning rohkesti artikleid kohalikus perioodikas.

1950.aastast töötab kateedri juures üliõpilaste ÜTÜ dermatoloogiaring. Arstide täiendamiseks toimub igal aastal seminar jaoskonnaarstidele ja seminar rajooni dermatoloogidele, samuti täiendustsükli dermatoloogidele. Enamik vabariigi dermatolooge on saanud ettevalmistuse kateedri juures. Väitekirju on kaitsnud P.Hansen (1924); G.Kornel (1929); A.Pooman (1937); P.Parmakson (1943); H.Paldrok (1944); Ludmilla Nurmand (1949); H.Vahter (1952 kandidaadi- ja 1964 doktoritöö) ja H.Silm (1971). Käesoleval ajal on ettevalmistamisel neli kandidaadi-dissertatsiooni.

Kateedril on sidemed Moskva, Leningradi ja Balti riikide vastavate asutustega, välismaal - Soome, Poola, Ungari jt. teadlastega. Kateeder osutab ulatuslikku abi vabariigi dermatoloogiaala ravivõrgule.

Kateedri praegune õppebaas on rahuldav, uurimisaparatuur kaasaegne.

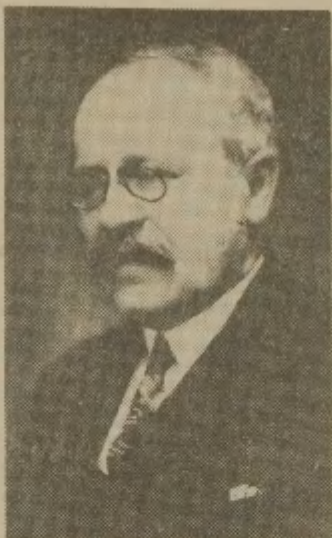

NEUROLOOGIA JA NEUROKIRURGIA KATEEDER

=====

Neuroloogia kateeder ja kliinik asutati 1921.a. prof. L. Puusepa poolt. Kateedri õppebaasiks oli Tartu ülikooli Närvikliinik, mis organiseeriti samal aastal Maarjamõisa kliinikute esimeses korpuses. Närvikliinikus oli voo-
deid 60-80 haigele, operatsiooniblokk neurokirurgiliste operatsioonide tegemiseks, neuroröntgenoloogia kabinet, füsioteraapia kabinet ja laboratoorium. Tartu ülikooli Närvikliinik eksisteeris kuni 1951. aastani. Tartus läbiviidud tervishoiuvõrgu reorganiseerimise järele 1951.a. likvideeriti närvikliinik kui Tartu Kliinikute Valitsuse allüksus. Kateeder jäi töötama endistesse ruumidesse, kuid nüüd ju-
ba Tartu Vabariikliku Kliinilise Haigla neuroloogia ja neurokirurgia osakondade baasil. 1966. a. nimetati neuro-
loogia kateeder ümber neuroloogia ja neurokirurgia kateed-
riks. Kateedris õpetatakse üliõpilastele neuroloogia, neu-
rokirurgia, meditsiinilise geneetika, füsioteraapia ja lo-
gopeedia neuroloogiliste aluste kursusi. 1968.a. loodi TRÜ
Arstiteaduskonna juurde arstide ja proviisorite täiendus-
fakulteet. Sellest ajast peale korraldab kateeder plaani-
päraselt arstidele- neuroloogidele spetsialiseerumis- ja
täienduskursusi, viib läbi täiendustükkeid füsioteraapias,
intensiivravis, neurotraumatoloogias jne.

Kateedri asutaja oli rahvusvaheliselt tuntud teadla-
ne, neurokirurgia eriala pioneer, akad. V.M. Behterevi õpi-
lane prof. L. Puusepp, kes juhtis kateedrit ja kliinikut
1921.a. kuni oma surmani 1942.a. L. Puusepp, olles eri-
alalt neuroloog ja neurokirurg, viljeles ja õpetas mõle-
mat eriala. Prof. Puusepp on avaldanud arvukalt teadus-
likke töid peaaegu, seljaaju ja perifeersete närvide hai-
guste ning nende kirurgilise ravi kohta. Ta on välja töö-
tanud originaalseid neurokirurgilisi operatsioone ja diag-

L. Puusepp (1875-1942).

noosimeetodeid. Prof. L. Puusepa surma järel sai kateedri juhatajaks tema õpilane ja kauaaegne kaastööline prof. Joh. Riives (1942-1944). 1944.-1948.a. juhatas kateedrit ja kliinikut prof. Puusepa õpilane, dots. V. Üprus, kes taastas kateedri ja kliiniku selle endistes ruumides ning organiseeris plaanipärase õppetöö. V. Üprus on avaldanud arvukalt eksperimentaalseid uurimusi alkoholi kahjustava toime kohta ajule. 1948. aastast kuni käesolevani juhib kateedrit ENSV teeneline arst, meditsiinidoktor prof. E. Raudam, erialalt neuroloog ja neurokirurg. Kateedri koosseisu kuuluvad prof. kt. meditsiinidoktor A. Tikk, dots. meditsiinidoktor A.-E. Kaasik, dots. kt. meditsiinikandidaat L. Luts, assistent H. Tulmin ja v.-lab. A. Lendre.

Kateeder on asutamisest alates töötanud samades ruumides (L. Puusepa t.2). Õppe- ja teaduslikku tööd viiakse läbi 55 voodikohaga neuroloogia (juh. dr. L. Rivis) ja 40

voodikohaga neurokirurgia (juh. med.-doktor, ENSV teeneline arst R. Paimre) osakondade baasil. Neurokirurgiliste operatsioonide teostamiseks on operatsiooniblokk. Diagnostilist tööd aitavad kindlustada neuroröntgenoloogia (juh. E. Heinsoo), EEG, EMG kabinetid (juhatajad L. Ora ja T. Virro), neurofüsioloogia (juh. M. Mägi) ja biokeemia (juh. A. Lendre) laboratooriumid. Füsioteraapia, vesiravi, ravi-kehakultuuri (juh. E. Roode ja dots. kt. L. Luts) ja logopeedia (juh. N. Kurakina) kabinetides viiakse läbi ravi kaasaja tasemel. 1958.a. asutati neurokirurgia osakonna juurde vabariigis esimene 10 voodikohaga respiratsioonija reanimatsioonitsentrum (juh. E. Kross, konsultant med.-doktor A. Tikk), kus rakendatakse kõiki kaasaegseid intensiivravi (kunstliku hingamise aparaadid) ja reanimatsioonimeetodeid. 1968.a. organiseeriti meditsiinilise geneetika kabinet (juh. med.-kand. T. Talvik), kus uuritakse ja võetakse arvele pärilike närvihaiguste all kannatajaid ning antakse erialast konsultatsiooni. Meditsiinilise geneetika kabinet koos Meditsiini Kesklaboratooriumi vastava sektoriga (juh. med.-kand. A. Mikelsaar) on meditsiinilise geneetika õppebaasiks kateedriks. Meditsiinilise geneetika kursust loeb vanemteadur, med.-kand. A. Mikelsaar 1970. a. alates. 1971. a. asutati kateedri juurde Meditsiini Kesklaboratooriumi koosseisu kuuluv peaaegu vereringe patoloogia sektor 4 teadusliku töötajaga (juhendaja prof. E. Raudam, juhataja vanemteadur med.-doktor R. Zupping).

Kateedri, sektori ja õppebaasi tähtsamateks teadusliku uurimistöö suundadeks on kesknärvisüsteemi veresoonte haiguste kompleksne uurimine, kusjuures erilist tähelepanu pööratakse haigestumise põhjuste ja riskifaktorite väljaselgitamisele ning organismis tekkivatele ainevahetushäiretele (med.-doktorid R. Zupping ja A.-E. Kaasik). Ulatuslikeks probleemideks on ajuvigastused (med.-doktor A. Tikk), neuroinfektsioonid, stereotaktiline ajukirurgia jne. Kateedri õppebaasi arstid uurivad lüüslisamba degeneratiivsete protsesside puhul esinevate neuroloogiliste sündroomide diagnostikat ja kirurgilist ravi (med.-doktor

R. Paimre).

Kateedri juures on töötanud 1948.a. üliõpilaste neuroloogia ring, mille liikmete teaduslikud tööd on kõige lähemalt seotud kateedri uurimissuundadega. Neuroloogia ringist on kasvanud arvukalt arste-neurolooge ja-neurokirurge ning teadlasi-õppejõude. Üliõpilaste teaduslikke töid on hinnatud üleliiduliste kuldmedalitega (R. Põllumaa, L. Karu ja A. Arak, E. Rivis ja T. Tomberg ning K. Parts).

Kateedri õppejõud, teaduslikud töötajad ja arstid on arvukalt esinenud teaduslike ettekannetega üleliidulistel ja rahvusvahelistel kongressidel ning konverentsidel (New-York, Kopenhaagen, Helsingi, Rooma, Mainz, Tokio, Varna, Praha, Barcelona jm.). Kateeder on organiseerinud Tartus üleliidulisi nõupidamisi, viimase seoses kateedri ja kliiniku 50.a. juubeliga (1971.a.), kus viidi läbi ka I üleliiduline sümpoosion ajuvereringe patoloogia küsimustes. Kateedri juhataja prof. E. Raudam, üleliiduliste seltside presiidiumide ja probleemkomisjoni liige, kuulub ajakirja "Вопросы нейрохирургии" toimetuskolleegiumi, on Suure Meditsiini Entsüklopeedia toimetaja ja Leningradi Neurokirurgide Seltsi auliige. Kateedril on teaduslikud sidemed Helsingi, Lundi jt. ülikoolide teadlastega.

Kateedri ja kliiniku arstidest on Nõukogude Eesti preemia laureaadid prof. E. Raudam (1965, 1972), prof. kt. A. Tikk (1965), vanemteadur R. Zupping (1972), dots. A.-E. Kaasik (1972), vanemteadur M. Mägi (1972) ja osakonnajuhataja R. Paimre (1972).

Kateedris on kaitstud 1921.-1940. a. 7 doktoridissertatsiooni (Lindeberg, W. 1924.; Willemi, K. 1924.; Peterhof, R. 1924.; Riives, J. 1927.; Dunkel, G., 1927.; Weinberg, E. 1929.; Martinoff, G. 1940) ja 1944.-1973.a. 5 doktori- (E. Raudam, 1967; R. Zupping, 1970; A.-E. Kaasik, 1972; A. Tikk, 1973; R. Paimre, 1973) ning 22 kandidaadidissertatsiooni (V. Üprus, 1947; E. Raudam, 1949; K. Põldvere, 1958; L. Maser, 1959; L. Sildver, 1963; T. Kuslap, 1964; A. Tikk, 1965; A. Vernik, 1966; R. Zupping, 1966; R. Paimre, 1966; M. Roosaare, 1967; A. Sillam, 1967; A.-E. Kaasik, 1967; L. Luts, 1967;

M. Mägi, 1969; R. Põllumaa, 1969; K. Kutsar, 1971; U. Noor-
maa, 1973; V. Tuulik, 1973; T. Talvik, 1973; E. Lausvee,
1974; A. Ellamaa, 1974).

1921.-1940. a. on üliõpilased kirjutanud 26 auhinna-
tööd, 1944. - 1974.a. 70 auhinnalist tööd.

Kateeder ja õppebaas on varustatud põhilise kaasaegse
aparatuuriga. Kateedri ja baasasutuse arstid koos TRÜ füü-
sikute ja konstruktoritega on konstrueerinud originaalseid aerosool- ja
elektroaerosoolseadeldisi kunstliku hingamise aparaatide
juurde ning loonud aparatuuri ja seadeldised stereotakti-
listeks operatsioonideks (E. Raudam, E. Raamat, E. Heinsoo),
millele on antud autoritunnistused. Neid on hinnatud meda-
litega rahvamajanduse saavutuste näitusel Moskvas.

=====

OTORINOLARÜNGOLOOGIA

Kõrva-nina-kurguhaiguste eriala ehk otorinolarüngo-
loogia kujunes iseseisvaks 19. sajandi lõpupoole. Kuigi
dots. K. Reyher rajas 1875.a. silmakliiniku hoones ambu-
latoorse kõrvakliiniku, tuleb selle eriala rajajaks Tar-
tu ülikoolis pidada H. Koppelit, kes 1893.a. veebruaris
asutas kõrva-nina-kurguhaiguste polikliiniku (nagu tol-
lal seda nimetati). See pani aluse kõrva-nina-kurguhaigus-
te eriala arenemisele Eesti NSV-s. H. Koppel hakkas 1905.
a. eradotsendina lugema üliõpilastele kõrva-nina-kurgu-
haigusi vabatahtliku ainena. Seda aastat tuleb pidada ka-
teedri asutamise ajaks. 1920.a. loetakse kõrva-nina- kur-
guhaigusi kohustusliku ainena. H. Koppel, kes 1918.a. sai
professoriks, oli selle õppetooli juhataja 1926. aastani,
mil läks pensionile. 1926.-1940.a. juhatas kateedrit prof.
E. Saareste. 1944.a. sai kateedri juhatajaks prof. E. Siir-
de. 1971.a. on kateedri professoriks V. Särgava. 1972.a.
kaitstes doktoriväitekirja dotsent S. Sibul.

Kõrva-nina-kurguhaiguste ravimine toimus 1920.a. ala-
tes tolleaegses Toome Haavakliinikus. 1938.a. valmis hoo-
ne, kus praegu asub kateedri kliiniline baas - Tartu Vaba-
riikliku Kliinilise Haigla kõrva-nina-kurguhaiguste osa-
kond H. Heidemanni t. 1 - 60 voodiga. Kliiniline baas on
kogu aeg täienenud kaasaegse uurimis- ja raviaparatuuriga,
mis võimaldab rakendada uusimaid meetodikaid, näiteks kuul-
misel kasutatakse toon- ja kõneaudiomeetriat, ultraheli,

elektroentsefalograafiat ja väikelastel märguaudiomeet-
riat; tasakaaluorganit uuritakse elektronüstagmograafiaga.
Kasutatakse trahhea ja bronhide uurimist narkoosi all. Te-
hakse kuulmist parandavaid operatsioone, kõrva proteesimist.

Kateeder oma teaduslikus töös on uurinud mitmeid eri-
ala aktuaalseid küsimusi, nagu tonsillaarprobleemi, audio-
loogia, onkoloogia ja foniaatria küsimusi.

20 aasta vältel on uuritud aeroionisatsiooni, aerosoo-
lide- ja elektroaerosoolide probleemi, mis on osutunud
võimalikuks koostöös TRÜ füüsikutega; sel erialal on kaits-
tud 2 doktori- (E.Siirde, S.Sibul) ja üks kandidaativälite-
tekiri (A.Jents).

Audioloogia alal on kaitstud kaks kandidaadidissertat-
siooni (A.Luts, V.Särgava) ja üks doktoritöö (V.Särgava).

Kateedri liikmed on esinenud ettekannetega vabariiki-
devahelistel ja üleliidulistel konverentsidel ja kongres-
sidel ning nende ettekandeid on olnud ka rahvusvaheliste
kongresside programmides.

Kateedri liikmed on kõik meie ülikooli kasvandikud.
Kollektiiv on rotaprindil välja andnud 3 õppevahendit (üks
venekeelne) ja koos pediaatritega 1 õppevahendi.

Kateedril on teadusalane kontakt üle 30 erialase asu-
tusega Nõukogude Liidus. 1973.a. tähistati konverentsiga
otorinolarüngoloogia rajamise 80.aastapäeva Tartus, millest
võtsid osa meie maa juhtivad ja väljapaistvad otoloogid ko-
gu Liidu ulatuses.

Teadusalane kontakt on ka mõnede välismaa vastava eri-
ala asutustega (Helsingi, Berliin, Budapest jt.).

Kateedri uurimisandmeid on tsiteeritud Nõukogude Liidu
ja välismaa erialases kirjanduses. Kateedri teaduslikke töid
on ilmunud ka välismaal.

Praegu on otorinolarüngoloogia kateeder ühendatud
oftalmoloogia kateedriga.

OFTALMOLOOGIA

1871.a. asutati oftalmoloogia kateeder. 1950.a. liideti oftalmoloogia kateeder otorinolarüngoloogia kateedriga üheks otorinolarüngoloogia ja oftalmoloogia kateedriks. Käesoleval ajal on oftalmoloogia alal 1 professori, 1,5 assistendi ja 1 laborandi koht.

Möödunud sajandi alguses lugesid Tartu ülikoolis oftalmoloogiakursust kirurgiaproffessorid. Prof. M. Kauzmann (1805-1810) luges esimesena kursust nimega "Silmahaigused". Hiljem lugesid silmahaigusi dots. J.L.Jochmann (1811-1814), prof. J.Chr.Moier (1814-1836) ja prof. N.I.Pirogov (1836-1841). 1836.a. avas Pirogov Tartus Baltimaade esimese silmahaiguste ravila (10 voodikohaga) ja 1837.a. organiseeris üliõpilastest "lendsalga" silmahaiguste raviks Liivimaal. 1841.-1871.a. oli silmahaiguste professoriks G. Adelman, kes erilist tähelepanu pühendas trahhoomile. 1843.a. nimetati kirurgiakliinik ümber kirurgia- ja oftalmoloogiakliinikuks, asutati teine paralleelne professuur, mille sai hea oftalmokirurgina tuntud E.A. Carus (1844-1855).

1855.a. vahetas Caruse välja Tartu ülikooli kasvandik G. Oettingen, kelle juhtimisel viidi läbi Liivimaa elanikkonna silmade massiline läbivaatus. 1862.a. asutas G.Schultz Venemaal esimese maal asuva silmahaiguste statsionaari (Tormas). Trükisõnas esinesid trahhoomi ja teisi silmahaigusi käsitlevate kirjutistega eesti arstid P.Blumberg ja F.R. Kreutzwald. 1843.a. asutati kirurgia, oftalmoloogia ja kliiniku kateeder, 1868.a. eraldi silmakliinik ning 1871.a. iseseisev oftalmoloogia kateeder, mille juhatajaks sai professor G. Oettingen.

G.Oettingeni kateedrijuhataja kohal oleku ajal kaitssti Tartu ülikoolis 13 silmahaiguste alast dissertatsiooni. Tema juhtimisel uuriti Tartu kooliõpilaste lühinägevust ja tehti mitmeid ettepanekuid hügieenitingimuste parandamiseks koolides.

Oettingeni õpilased olid H. Dohnberg (oftalmoloogia-professor Peterburis), Th.Schroeder (Peterburi silmakliiniku direktor) O.Schoeler (Berliini ülikooli oftalmoloogiaprofessor ja silmakliiniku direktor), J.Tahlberg (esimehe läti teadlane-oftalmoloog) jt.

20 aasta vältel (1879-1900) juhatas oftalmoloogia kateedrit E. Raehlmann, kes 1882.a. laiendas tunduvalt silmakliinikut, ehitas juurde kahekordse puuhoone. E.Raehlmann uuris mitmeid oftalmoloogiaküsimusi, eriti värvusmeelt, silmapõhja muutusi vereringehäirete korral, trahhoomi jm.

1900.a. sai oftalmoloogia kateedri juhatajaks prof. F.O.Jevetski, kes oli sel kohal kuni surmani (1909.a.). Oma põhilistes töodes käsitles ta silma embrüoloogia, patoloogilise anatoomia ja onkoloogia küsimusi. Jevetski initsiaatiivil organiseeriti 1899.a. Moskvas esimene silmaarstide selts Venemaal. Tema õpilane J.Hubert oli 1923.a. alates oftalmoloogiaprofessor Riias.

1911.a. sai oftalmoloogiaprofessoriks A.G.Ljutkevits, kes osutas suurt tähelepanu erialasele kliinilisele laboratooriumile. Ljutkevitsi assistendiks olid esmakordselt kateedri ajaloos naisarstid M.Sineckova ja M.Nikolskaja, siin töötas ka P.Avižonis, tulevane oftalmoloogiaprofessor Kاونase ülikoolis.

1917.a. evakueerus silmakliinik Tartu ülikooliga Voroneži, kus A.G.Ljutkevits organiseeris Voroneži ülikooli silmakliiniku, mille juhatajaks ta oli 1928. aastani.

1920.a. kutsuti Tartu ülikooli oftalmoloogiaprofessoriks Peterburi silmakliiniku direktor E. Blessig ("Vene oftalmoloogia bibliograafia" 1922, 1925 ja "Baltimaade oftalmoloogia indeks" 1933 jt.) Tema juhtimisel viidi läbi

esimene pimedate loendus Eestis (1922). Blessigi errumineku järel sai oftalmoloogia kateedri juhatajaks J.Uudelt, kes 1934.a. kinnitati oftalmoloogiaprofessoriks. 1938. a. sai valmis endise silmakliiniku kohal ajakohane 4-korruselise silmakliiniku hoone. 1941.-1944.a. juhatas silmakliinikut ja oftalmoloogia kateedrit dots. J.Suureküla.

Esimene sõjajärgne oftalmoloogia kateedri juhataja oli dots. V. Savi, kes kaitses 1949.a. kandidaadi väitekirja "Trahhoom ja võitlus selle vastu ENSV-s".

1958.a. pärast dots. V.Savi surma sai oftalmoloogiakursuse juhatajaks ENSV teeneline arst prof. L.Schotter, kelle doktoridissertatsioon (1964) oli pühendatud silma magnetkirurgia küsimustele.

Käesoleval ajal on oftalmoloogia kateedri õppebaasiks Tartu Vabariikliku Kliinilise Haigla silmaosakond (60 voodit H.Heidemanni t.1). Kateedri baasil on olemas põhiline kaasaegne aparatuur ning sisseseade.

Kateedri tähtsamaks uurimissuunaks on nägemisorgani traumatism, plastilise kirurgia arendamine ja lasteoftalmoloogia küsimused. Kateedri uurimisteedad kuuluvad kaasaegse oftalmoloogia aktuaalsete probleemide hulka, tööde tulemused on ette kantud vabariiklikel ja üleliidulistel konverentsidel, avaldatud kohalikes, üleliidulistes ja välismaa väljaannetes ning juurutatud igapäevasesse praktikas. Viimasel ajal on organiseeritud 3 vabariiklikku üritust ja oftalmoloogia kateedri 100. aasta juubelikonverents.

Oftalmoloogia kateeder on 100 aasta jooksul olnud tihedais sidemeid Venemaa ja hiljem NSV Liidu juhtivate oftalmoloogiaasutustega (Moskvas, Leningradis, Odessas jm.). 1975.a. on kateedrijuhatajaks L. Schotter.

PATOLOOGILISE ANATOOMIA JA KOHTUARSTITEADUSE KATEEDER

=====

Pärast ülikooli avamist 1802.a. õpetati patoloogilist anatoomiat ja kohtuarstiteadust kateedris, mida nimetati anatoomia, füsioloogia ja kohtumedit siini kateedriks. 1820.a. toimus lahknemine - ühele poole jäid füsioloogia, patoloogia ja semiootika (J. Parrot), teisele poole anatoomia ja kohtumedit siin (L. Cichorius).

PATOLOOGILINE ANATOOMIA

1860.a. eraldati patoloogia füsioloogiast. Rajati iseseisev üldise patoloogia ja patoloogilise anatoomia kateeder, kolmas patoloogilise anatoomia kateeder Venemaal (pärast Moskva ja Peterburi ülikoole). Uue kateedri juhatajale palga saamiseks palus ülikool likvideerida senise ratsutamisõpetaja koha.

Kateedri esimeseks juhatajaks sai prof. A. Böttcher (1861-1883). Kateeder asus sel ajal vanas anatoomikumis. A. Böttcheril on märkimisväärsed teened sisekõrva uurimisel. Ta oli kuus aastat Arstiteaduskonna dekaan ja tegutses juhtivalt meditsiinilises ajakirjanduses. Ta sai lahangukt raske kroonilise haiguse, millesse hiljem (1889 a.) ka suri.

Prof. R. Thoma juhatas kateedrit 1884.-1894.a. Sel ajal (ning osalt R. Thoma plaanide järg) ehitati uus anatoomikum, kuhu ka kateeder üle viidi. Prof. R. Thoma on laiemalt tuntud oma vereuurimisega (põhiliselt tehtud küll juba enne Tartu-perioodi). Kateedris hakati õpetama uudset ainet - bakterioloogiat.

Kui möödunud sajandi lõpul hakati õppejõududena eelista vene keeles lugevaid lektoreid, sai kateedrijuhatajaks (1894–1918) prof. V.A. Afanasjev, silmapaistev vene ja nõukogude teadlane. Ta pani aluse kateedri eksperimentaalsele uurimissuunale, mis on püsinud senini. Tema õpilasteks ja kaastöötajateks olid G.R. Rubinstein, I.I. Sirokogorov, A. Valdes ning kaudsemalt ka N.N. Burdenko. V.A. Afanasjev evakueerus koos ülikooliga 1918.a. Voroneži, kus 1942.a. sõja ajal hukkus.

1920.–1929.a. juhatas kateedrit prof. A. Ucke.

1930.–1962.a. juhatas kateedrit prof. A. Valdes. Ta sai väljapaistvaid tulemusi ainevahetushäirete morfoloogilisel uurimisel, kasutades eksperimentaalset meetodit. A. Valdesel on suured teened eesti meditsiinilise perioodika rajamisel – ta toimetas pikka aega "Eesti Arsti", praeguse "Nõukogude Eesti Tervishoiu" eelkäijat. Tal oli juhtiv osa eesti meditsiinilise oskuskeeles loomisel. A. Valdes on ette valmistanud peamise osa vabariigi morfoloogide praegusest generatsioonist. Töötades sõjajärgsel perioodil dekaanina, andis ta suure panuse teaduskonna tegevuse normaliseerimiseks. Sel perioodil oli ta ka vabariigi peapatoloog-anatoom. Eesti NSV teeneline teadlane A. Valdes suri 1971.a.

1963.a., seoses A. Valdese pensionile minekuga, sai kateedrijuhatajaks dots. U. Podar. 1974.a. valiti kateedrijuhataja professori kohale meditsiinidoktor A. Truupõld. Peale nimetatute õpetavad praegu patoloogilist anatoomiat prof. L. Pokk (doktoriväitekirj 1969.a.) ja dots. V. Sillastu.

Patoloogilise anatoomia õpetamine on toimunud ikka kliinilisele materjalile tuginedes. Varem oli lahangute ning mikroskoopiliste uuringute hulk vähene ja need olid ka tasulised. Pärast sõda rajati kateedri juurde tervishoiuministeeriumile alluv prosektoor. Kuni 1960.a. juhtis prosektoori prof. A. Valdes, pärast teda T. Pokk. Nõukogude korra ajal on lahangute ja mikroskoopiliste uuringute arv mitmekordistunud ning märksa on suurenenud ka pro-

sektuuri töötajate arv. Seetõttu on ruumid jäänud kitsaks ja ei võimalda rakendada kõiki tänapäevaseid uurimismeetodeid.

Kateedril on patoloogilis-anatoomiliste preparaatide muuseum, mis sisaldab õppeotstarbeliste preparaatide kõrval ka teaduslikku huvi pakkuvaid ning ajaloolise väärtusega materjale.

Patoloogilise anatoomia põhilise uurimissuuna viimastel aastakümnetel kujundas välja prof. A. Valdes. Peamine tähelepanu on pööratud düstroofiliste protsesside ja regeneratsiooni eksperimentaalsele uurimisele. Selle kõrval, peamiselt prosektuuri materjalide alusel, on uuritud onkoloogia küsimusi. Sõjajärgsel perioodil on õppejõud trükitis avaldanud üle 150 töö. On esinetud teaduslikel konverentsidel, mõne ettekandega ka välismaal. Juhendatud on 15 kandidaadiväitekirja (neist suurema osa A. Valdes) ning 28 üliõpilaste auhinnatööd. Patoloogilis-anatoomilise töö tutvustamiseks on välja antud õppevahend "Seksioonikursus" (eesti keeles 1966. a., vene keeles 1970.a.).

KOHTUARSTITEADUS

Pärast L. Olchoriust õpetasid kohtuarstiteadust mitmed õppejõud. 1842.a. moodustati riikliku meditsiini kateeder, mis hõlmas kohtuarstiteadust, meditsiinilist ja veterinaarpolitseid (järelevalvet), hügieeni ning arstlikku seadusandlust. Ka uues kateedris õpetasid kohtuarstiteadust klinitsistid - G. Samson-Himmelstiern, K.V. Weyrich, B.Wahl. 1879.a. kinnitati riikliku meditsiini kateedri juhatajaks B. Körber. Ta oli rohkem hügieenik, kuid tundis tõsiselt huvi ka kohtuarstiteaduse vastu. Ta soetas meie vähestele lahangumaterjalile lisa Peterburist, Pihkvast ja koguni Moskvast. B. Körber avaldas lahangu tehnika käsiraamatu.

Kohtumeditsiinilisi lahanguid tehti pikema aja jooksul vana anatoomikumi amfiteatris, hiljem linnahaigla lahangukambris. Alles 1888.a., uue anatoomikumi valmimisel, mil

sinna kolisid füsioloogia ja patoloogia instituudid, lahkamisvõimalused avardusid.

1895.a. jagati riikliku arstiteaduse kateeder ise-
seisvateks kohtuarstiteaduse ja hügieeni kateedriteks.

Kohtuarstiteaduse kateedri esimeseks juhatajaks määrati prof. A.S. Ignatovski, kes pärast Kiievi ülikoolilõpetamist oli spetsialiseerunud sellele alale. A.S. Ignatovski käis ennast täiendamas R. Virchow'i, E. Hoffmanni jt. juures. Ta tõstis kohtuarstiteaduse õpetamise kõrgele tasemele. Tema eestvõtmisel avardati kateedri ruume, täiendati märkimisväärselt õppemuseumi, laboratooriumi ja raamatukogu. Ta avaldas üle kahekümne teadusliku artikli, aga tema juhendamisel kirjutati üle 30 töö. 1910.-1912.a. avaldas ta originaalse kohtuarstiteaduse õpiku (kahes osas). 1918.a. ülikooli evakueerimisel lahkus A.S. Ignatovski Voroneži.

Kahekümnendate aastate alguses juhtis õppetööd Tartu linna arst S. Talvik. 1926.a. sai ta ordinaarse professorina kateedrijuhatajaks. S. Talvik täiendas oma teadmisi mitmetes Lääne-Euroopa maades. Ta avaldas ligi 50 teaduslikku artiklit, neist osa välismaistes ajakirjades. S. Talvik suri 1927.a.

Pärast S. Talviku surma õpetasid kohtuarstiteadust H. Madisson ja G. Rooks.

1934. kuni 1944.a. oli kateedri juhatajaks prof. G. Rooks. Ta avaldas 1938.a. esimese eestikeelse õpiku "Kohtuarstiteadus". Lähemalt uuris ta peamiselt hematoloogilisi küsimusi.

1945.a. sai kateedri juhatajaks A. Raatma, üks esimesi naissoost eesti professoreid (doktoriväitekirj 1933.a.). Ta oli juba varem (1925.-1934.a.) töötanud kateedris assistendina. Teaduslikus töös käsitles ta peamiselt äkksurma ja traumatoloogia küsimusi.

1949.a. kohtuarstiteaduse kateeder ühendati psühhiaatria kateedriga.

1967.a. prof. A. Raatma suri. Pärast teda õpetavad

kohtuarstiteadust dots. E. Murašev ja prof. K. Põldvere. 1971.a. ühendati kohtuarstiteaduse kateeder patoloogilise anatoomia kateedriga ühiseks patoloogilise anatoomia ja kohtuarstiteaduse kateedriks.

Kohtuarstiteaduse õpetamise baasiks on Eesti NSV Tervishooluministeeriumi Tartu Rajoonidevaheline Kohtumedit-siiniline Ekspertiisi Büroo, mis loodi 1944.a. ja asub ka-teedriga ühistes ruumides. Siin tehakse nii lahanguid kui ka elupuhuseid uurimisi. Tööd raskendab ruumide mit-tevastavus (näit. lahanguid on 10-12 korda rohkem kui 100 a. tagasi). Ekspertiisibüroo histoloogilist labora-tooriumi, fotokabinetti ja röntgenikabinetti kasutatakse ka õppe- ja teaduslikus töös.

Kateedril on suur õppeotstarbeline preparaatide kogu.

Kohtuarstiteadusliku uurimistöö põhisuunaks Tartus alates A.S. Ignatovskist on olnud ajukolju traumade uurimi-ne. Selle kõrval on käsitletud äkksurma, elupuhuste vigas-tuste, tänavatraumatismi jt. küsimusi. Uurimistöösse on püütud haarata ka üliõpilasi. Õppejõududel on teaduslikud kontaktid mitme vennasvabariigi õppeasutuste kohtumedit-siini kateedritega. Nad on aktiivselt osa võtnud mitme vaba-riikliku kohtumeedikute ja patoloogide-anatoomide konverent-si organiseerimisest ning korduvalt esinenud ettekannetega ka väljaspool.

Kohtuarstiteaduse kursusi loetakse Arstiteaduskonna ja Õigusteaduskonna üliõpilastele.

PATOLOOGILISE FÜSIOLOOGIA KATEEDER

Kateedri ülesandeks on tutvustada üliõpilasi haiguste tekke ja arengu üldiste seaduspärasustega ning kriitiliselt analüüsida erinevaid teoreetilisi seisukohti meditsiinis. Samade küsimuste uurimisele on suunatud ka vastav teaduslik töö, mis toimub peamiselt eksperimentaalsel teel katseloomadel.

Kodanlikul ajal iseseisev patoloogilise füsioloogia kateeder Tartu ülikoolis puudus. Sellele pandi alus alles 1940.a., kui dots. I. Sibulale tehti ülesandeks lugeda seda ainet patoloogilise anatoomia kateedri juures. Fašistliku okupatsiooni ajal patoloogilise füsioloogia kursus likvideeriti. Ta taastati uuesti, nüüd juba iseseisva kateedrina, 1944.a. pärast nõukogude võimu taaskehtestamist Eestis. Kateedri esimene juhataja oli prof. H. Normann. Ent juba 1945.a. sügisest alates hakkas kateedrit juhatama dots. Kõrge. Alates 21. veebruarist 1950.a. sai kateedri juhatajaks prof. I. Sibul. 1955.a. ühendati patoloogilise füsioloogia kateeder teaduskonna sisehaiguste kateedriga. Patoloogilise füsioloogia kursuse juhatamine uues liitkateedris tehti ülesandeks v.-õp. R. Loogale, kes on seda tööd teinud tänapäevani, 1960.a. dotsendina ja 1972.a professorina. 1974.a. sügissemelstril moodustati uuesti Tartu ülikoolis patoloogilise füsioloogia kateeder, mille juhatajaks valiti prof. R. Looga.

Esimestel aastatel pärast Suurt Isamaasõda puudus patoloogilise füsioloogia kateedril iseseisev õppe- ja teadusliku töö baas. Õppetöö toimus osalt Toomesisehaiguste kliinikus, osalt füsioloogia kateedri ruumides. 1949/1950.õ.- a.

sai kateeder oma käsutusse mõned ruumid keemiahoones. Siitpeale algas ka kateedri eksperimentaalne uurimistöö, mis prof. I. Sibula juhendamisel oli suunatud koliinesteraasi aktiivsuse muutuste tundmaõppimisele mitmesuguste haigus- te puhul. 1955. a asutas v.-õp. R. Looga patoloogilise füsioloogia kursuse jaoks vivaariumi, mistõttu osutus võimalikuks laiendada ja süvendada tehtavat õppe- ja teadusliku tööd. Viimase põhiliseks suunaks kujunes südame ja veresoonte süsteemi regulatsiooni küsimuste uurimine nii füsioloogilistes kui ka patoloogilistes tingimustes. On kirjeldatud ja analüüsitud rida uusi reflekse, mis on tähtsad vereringe ja hingamise regulatsioonis (R. Looga). On näidatud neurogeensete mehhanismide osatähtsust südamearütmiate tekkemehhanismides müokardiinfarkti puhul (M. Kull). On kirjeldatud vereringe ja hingamise regulatsiooni faasilisi muutusi põletikulise protsessi puhul (L. Looga). Patoloogilise füsioloogia alal on kaitstud 1 doktoridissertatsioon (R. Looga, 1970) ja 2 kandidaaditööd (M. Kull, 1955; V. Saarma, 1956). Teaduslikul alal on patoloogilise füsioloogia kateedril sidemeid Nõukogude Liidu ja välismaa uurimisasutustega (üldise patoloogia instituut Moskvas; arstide täiendusinstituut Leningradis; Koloraado ülikooli vereringe ja hingamise uurimise instituut USA-s).

Suurt tähelepanu on pühendatud õppe-metoodilisele tööle. Patoloogilise füsioloogia kursusel hakati esimeste seas süstemaatiliselt rakendama programmõppe meetodeid. Trükis on välja entud patoloogilise füsioloogia õppetabelite kogu (1972, 1974). Alates 1950. a. töötab patoloogilise füsioloogia üliõpilasring. Praegu töötab patoloogilise füsioloogia kateedri koosseisus üks professor (R. Looga), 2 dotsenti (M. Kull, V. Ritslaid); 1 vanemõpetaja (A. Alt) ja 1 assistent (L. Looga).

PEDIAATRIA KATEEDER

=====

Iseseisev lastehaiguste õppetool moodustati Tartu ülikoolis 1918.a.

Sõjajärgsel perioodil oli kateedri koosseisus 3 õppejõudu. 1945.a. alates, seoses üliõpilaste arvu suurenemisega ja arstide kvalifikatsioonitõstmise kursuste korraldamisega, suurenes kateedri õppejõudude arv 3-lt 5-le (1968.a.). 1969.a. muudeti üks assistendi koht dotsendi kohaks.

Kateedrijuhatajad: 1918-1919 dotsent, meditsiinidoktor O.E. Rotberg; 1919-1944 professor, meditsiinidoktor A. Lүүs; 1945-1954 dotsent K.Kaur; 1954-1958 meditsiinikandidaat Z.Saar, 1958.a.kuni 1975.a. dotsent, meditsiinikandidaat L.Keres; praegu dotsent, meditsiinikandidaat L.Sildver.

Aastail 1918 - 1922 oli õppebaasiks Tartu ülikooli lasteambulatoorium, 1922.-1944. aastani 20 voodikohaga Tartu ülikooli lastekliinik. 1944.a. anti ülikooli lastekliinik üle tervishoiu-õrgule ja suurendati 100 voodiga Vabariiklikuks Tartu Lastekliinikuks; 1951.a. muudeti ta Tartu Linna Kliiniliseks Lastehaiglaks (Oru t.2). Käesoleval ajal ei ole haigla õppebaasina nõuetekohane, sest voodikohtade arv on väike ja linnahaigla laboratooriumi ja diagnostiliste kabinetide koosseisud on väikesed.

1958.a. alates kuni käesolevani uurivad kateedri liikmed ja nende poolt juhendatavad aspirandid ainevahetuse muutusi ägeda pneumoonia puhul varaealistel lastel. Sellel teemal on kaitsnud 4 ja valmimisel 2 kan-

didaadi- ja 2 doktoridissertatsiooni; trükkis on avaldatud 51 artiklit, neist 7 keskajakirjades.

Kateedri liikmed on välja andnud mitmeid õpikuid:

Lüüs, A. Laste ühiskondlik tervishoid, Tartu, 1926., Lüüs, A., Lastehaigused I. Tartu, 1939; II, Tartu, 1940; Kaur, K. Lastehaiguste õpetuse põhijooned. RK "Teaduslik Kirjandus", Tartu, 1948. Keres, L., Kääri H. Juhendeid lastearstile. Tln, 1962. Tälli, H. (koostaja). Lastepäevakodu käsiraamat. Tln., 1971.

Alates 1958. aastast on rohkesti kasutatud võimalust anda õppevahendeid välja TRÜ rotaprintil. Kateedri liikmete poolt on koostatud 10 õppevahendit, kokku 92 trükipooginat.

1922.a. kaitses doktoriväitekirja Aadu Lüüs.

Aastail 1945 - 1974 on kateedri liikmetest ja aspirantidest 9 kaitsnud kandidaativäitekirja: L.Keres, 1952, L.Sildver, 1963; S.Tamm, 1968; L.Boston, 1968; M.Luts, 1969, V.Seeder, 1972; A.Paves, 1972; E.Samarütel, 1973; T.Soo, 1974.

Kateedri liikmetest on L.Keres 2 korral olnud kaasjuhendajaks teiste kateedrite aspirantidele, kes on kaitsnud kandidaadidissertatsiooni: M.Kukk, 1972 ja M. Niit, 1973.a.

Aastail 1918 - 1951 Arstiteaduskonna õppeplaani kohaselt pediatreid ette ei valmistatud. Üliõpilased, kes soovisid spetsialiseeruda pediatriks, töötasid õhtupoolikuti volontäärina lastekliinikus.

Alates 1952/53. õppeaastast toimub pediatrite ettevalmistamine õppeplaani kohaselt. 1953.— 1959.a. lõpetanud, kes soovisid spetsialiseeruda pediatriks, said täiendava pediatriaalase ettevalmistuse ainult VI kursusel. Neile anti üldarsti diplom, kuid nad suunati tööle pediatritena. Selliselt said lastearsti kutse 83 lõpetanut.

Alates 1956/57.õppeaastast suurendati tunduvalt, TRÜ Arstiteaduskonna Nõukogu otsuse kohaselt, pediatriliste ainete osatähtsust pediatriks spetsialiseerujate õppeplaanis. Pediatrilisi aineid õpetati nüüd IV, V ja VI kursusel. Sellise ettevalmistusega lõpetas Arstiteaduskonna

aastail 1960 - 1972 264 arsti, kes said jällegi küll üldarsti diplomi, kuid suunati tööle pediatritena.

1967.a. moodustati Arstiteaduskonnas pediatriaosakond, mille esimesele kursusele võetakse igal aastal 25 üliõpilast ning mis töötab pediatriafakulteedi ametliku õppeplaani kohaselt. Pediatrilisi aineid õpetatakse alates III kursuselt. Lõpetajad saavad arst-pediatri diplomi. Aastail 1973 ja 1974 on lõpetanud kokku 35 pediatriaosakonna üliõpilast.

PSÜHHIAATRIA KATEEDER

=====

Tartu ülikooli taotlused (1842. ja 1861.a.) luua ülikooli juures psühhiaatria kateeder ja kliinik ei andnud tulemusi. Alles 1876.a. loodud komiteel eesotsas prof. E. Wahliga õnnestus koguda vajalikud summad ja 1877.a. asuti 60 kohaga psühhiaatria kliiniku ehitamisele ning mõeldi psühhiaatria kateedri loomisele. 1. jaanuaril 1880 loodi Tartu ülikooli psühhiaatria kateeder koosseisus üks korraline professor ja 2 assistenti. Kateedri ja kliiniku juhatajaks kinnitati 3. apr. 1880 H. Emminghaus (1845 - 1902). Ta organiseeris kateedri õppe-, teadusliku- ja kliinilise töö kõigi tolleaegsete nõuete kohaselt. Kuni 1884.a. oli kliinik täielikult isemajandav. Psühhiaatriat õpetati fakultatiivselt. H. Emminghaus luges peale psühhiaatria põhikursuse veel kohtupsühhiaatriat, kõnehäireid, elektro- ja hüdroteraapiat. Ta avaldas mitmeid teaduslikke töid, siinhulgas ühe oma peateostest lastepsühhiaatria alal. Tema juhendamisel kaitsti 7 doktoridissertatsiooni. H. Emminghaus lahkus Tartust 1. apr. 1886.

1.aug. 1886.a. kinnitati kateedrijuhatajaks E. Kraepelin (1856 - 1927), kes arendas teadust mitmekülgselt, uurides psüühilise tegevuse mõjustamist ravimitega (paraldehüüd, alkohol, kloraalhüdraat, morfiin, eeter jt.), lõi mitmeid uusi uurimismeetodeid läbiviidavate eksperimentaalpsühholoogiliste toode tarvis. Tartus luges ta peale psühhiaatria põhikursuse kohtupsühhiaatriat, närvihaiguste diagnostikat ja ravi ning eksperimentaalpsühholoogiat. Tema juhendamisel kaitsti 6 doktoridissertatsiooni. Tartust lahkus

ta 21. märtsil 1891. Tartust lahkumise järel ilmus tema kompendium (1893), mille V trükis (1896.a.) ta avaldas praeguseni kehtiva psüühiliste haiguste nosoloogilise klassifikatsiooni.

1. juulil 1891.a. kinnitati kateedrijuhatajaks Peterburi Kirurgilise Meditsiiniakadeemia lõpetanud V.F. Tšiz (1859 - 1922). Ta oli 1888. a. Peterburi ülikooli eradotsent. Tartus arendas V. Tšiz väga mitmekülgsed meditsiinilist tegevust, osutades esmajoones tähelepanu haigete olukorra parandamisele. 1905. a. ehitati tema algatusel kliiniku hoone ümber, 1910.a. tunnistati haigla hoone nõuetele mittevastavaks. Maarjamõisa väljale otsustati ehitada uus nõuetekohane hoone. See otsus jäi ellu viimata alanud I maailmasõja tõttu. V. Tšiz esines sagedasti ka avalike loengutega. Tal olid laialdased sidemed kodu- ja välismaa teadlastega, ta võttis sageli osa teaduslikest konverentsidest kodu- ja välismaal. V. Tšiz on avaldanud 160 teaduslikku tööd. Need käsitlevad mitmesuguseid kliinilise psühhiaatria, psühhooside patoloogilise anatoomia, vaimuhaigete hooldamise, kohtupsühhiaatria, psühholoogia, eksperimentaalsühholoogia, psühhiaatrilise diagnostika metodoloogia, aga ka Tartu ülikooli ajaloo jt. küsimusi. Tema juhendamisel valmis 20 doktoridissertatsiooni. 1916. a. kutsuti V. Tšiz sõjaväeteenistusse ja seejärel ta enam Tartusse tagasi ei pöördunud.

Prof. V. Tšizi asendas õppetoolil prof. A.I. Juštšenko, kes 1916.a. kinnitati erakorraliseks ja 1918.a. korraliseks professoriks. Ta oli V.M. Behterevi ja I.P. Pavlovi õpilane ning Tartu ülikooli eradotsent 1911.a. alates. Tal tuli töötada keerukatel sõja-aastatel, mil vajasid lahendamist paljud organisatsioonilised küsimused. A. Juštšenko on kirjutanud üle 100 teadusliku töö, need on pühendatud psüühiliste haiguste biokeemia küsimustele. Tal oli laialdasi sidemeid välismaa uurimiskeskustega, töötas korduvalt välismaal. A. Juštšenko lahkus Tartust seoses 1918.a. saksa okupatsiooniga. Ta töötas hiljem Rostovis Doni ääres.

Ajavahemikus 1918 - 1941 töötas kateedri juhatajana M. Bresowsky (1877 - 1945). Ta lõpetas Tartu ülikooli Arstiteaduskonna 1902. aastal, oli prof. Tšisti assistendiks 1904.a. alates. 1911.a. kinnitati Tartu ülikooli eradotsendiks, 1912. - 1914.a. luges psühhiaatriat ja neuroloogiat Rostovtsevi eraülikoolis. 1919. a. kinnitati ta Tartu ülikooli psühhiaatria ja neuroloogia erakorraliseks ja 1923. a. psühhiaatria korraliseks professoriks. 1921. a. sai neuroloogia iseseisvaks õppetooliks ja seda distsipliini hakkas lugema prof. L. Puusepp. M. Bresowskyl olid laialdased sidemed välismaa teadlastega. Ta viibis üle 10 korra teaduslikel komandeeringutel, uurides põhjalikult neuroloogia ja psühhiaatria küsimusi. Teaduslikke töid on ta avaldanud 34, tema juhendamisel kaitsti 4 doktori-dissertatsiooni. M. Bresowskyl tuli esimese õppejõuna luge-da psühhiaatriakursust eesti keeles, seetõttu pani ta suurt rõhku korrektse eestikeelse terminoloogia loomisele. Tol ajal kehtiva õppeplaani kohaselt loeti psühhopatoloogiat IV kursuse kevadsemestril 1 t. nädalas ja kliinilist psühhiaatriat V kursuse kahel semestril 4 t. nädalas. M. Bresowsky algatusel võeti kasutusele uneravi somnifeniga ja 1936. a. hakati kasutama insuliin- ja korasoolkrampravi, millega kaasnes ka kliiniku töö reorganiseerimine. Kuigi M. Bresowsky ehitas oma loengud üles I.M. Setšenovi teooria alusel, ja pidas loenguid I.P. Pavlovi õpetuse tutvustamiseks, jäi ta oma põhiseisukohtades psühhofüüsilise parallelismi teooria alustele. Ta lahkus Tartust 1941.a. Tema siin töötamise viimased kuud langesid Eestis nõukogude korra kehtestamise perioodile, millega kaasnes kliiniku lahutamine kateedrist ja Tervishoiu Rahvakomissariaadile allutamine. Viidi sisse tasuta ravi, mis põhjustas tunduva raviaktiivsuse tõusu, uute ravimeetodite kasutusele võtmise. Rakendati uued koosseisud, kasvas personali hulk, paranes haigete teenindamine. Ühtlasi paranes ka meditsiinipersonali töötasu ja pikenesid puhkused. Nende põhiliste ümberkorraldustega toimus ka psühhiaatria teooria üleminek dia-

lektilise materialismi alustele. M. Bresowsky aga jäi oma endistele seisukohtadele.

Pärast M. Bresowsky lahkumist kinnitati kateedrijuhataja kohale dots. kt. E. Karu. Peatselt algas Suur Isamaasõda ja fašistlik okupatsioon. Kõik nõukogude korra ajal läbiviidud ümberkorraldused tühistati, õppetööd hakati läbi viima õppeülesande korras.

Pärast Eesti NSV territooriumi vabastamist Nõukogude armee poolt jätkus enne sõda alustatud ümberkorraldustöö. Kateedrijuhatajaks-professoriks kinnitati 27. aug. 1944.a. E. Karu, kelle juhatusel taastati lühikese ajaga kateedri ja haigla ruumid, 24. okt. 1944.a. alustati haigete vastuvõttu. Kui 17. nov. 1944.a. TRÜ alustas õppetööd, oli ka psühhiaatria kateeder selleks täielikult valmis. Kateedri assistentideks kinnitati J. Saarma ja P. Predik, v.-lab. V. Grüntal. Esialgu loeti psühhiaatriat ravigesakonna V kursusele ja stomatoloogiaosakonnale ning kohtupsühhiaatriat Õigusteaduskonna üliõpilastele. 1.sept. 1949.a. ühendati kateedrite väikese koosseisu tõttu psühhiaatria ja kohtuarstiteaduse kateedrid. Ühendatud kateedris õpetasid kohtuarstiteadust prof. A. Raatma ja v.-õp. J. Saarma. Prof. A. Raatma surma järel pidasid kohtuarstiteaduse loenguid K.Põldvere ja E. Murašev. Liitkateedrina töötati kuni 2.sept.1971, mil kohtuarstiteadus viidi üle patoloogilise anatoomia kateedri koosseisu.

Psühhiaatria kateedri töö on viimastel aastatel järjest mitmekülgsemaks muutunud. Seoses pediatrite ettevalmistamisega hakati sellele osakonnale lugema lastepsühhiaatriat. Meditsiinilise psühholoogia sisseviimisega Arstiteaduskonna õppeplaanidesse lisandusid vastavad loengud ravi- ja pediatriaosakonnale ning lühike psühhiaatriakursus koos praktikumidega stomatoloogidele. Oluliselt muutusid kateedri ülesanded Ajaloo-Keeleteaduskonnas defektoloogide ja psühholoogide ettevalmistamisega. Kateedrile lisandusid lastepsühhiaatria, oligofreenia kliniku, meditsiinilise psühholoogia, kliinilise psühhiaatria, psühhofarmakoloogia,

psühhohügieeni, patopsühholoogia loengud ja seminarid, menetluspraktika juhendamine jne. Mainimata ei saa jätta tööd, mida tehakse arstide täiendusfakulteedi raames psühhiaatrite ettevalmistamisel ja teiste erialaarstide täiendamisel.

1952.a. loodi kateedri juurde Kõrgema Närvitegevuse Uurimise Laboratoorium, mille baasil 11. nov. 1967 kinnitati Psühhofarmakoloogia Teadusliku Uurimise Laboratoorium. Selle juhendajaks on prof. J. Saarma. Psühhofarmakoloogia laboratooriumi koosseisus on praegu 7 inimest, neist 1 vanaem ja 2 nooremad teaduslikku töötajat. Laboratoorium on teadusliku töö baasiks ka haigla arstidele, aspirantidele ja ÜTÜ psühhiaatriaringile. Aastatega on välja kujunenud kindel uurimismetoodika, mis võimaldab andmeid saada kõrgema närvitegevuse mitmesugustest tasemetest.

Kateeder alustas intensiivset teaduslikku uurimistööd juba 1944.a. peale. Valmisid tööd kliinilise psühhiaatria, kohtupsühhiaatrilise ekspertiisi, psühhiaatria ajaloo jt. küsimuste kohta. Kliinilistes töödes on põhiprobleemideks skisofreenia diagnostika, ravi, patofüsioloogia, alkoholismi diagnostika ja ravi ning joobe ekspertiisi küsimused. Ulatuslik töö on psüühiliste haiguste epidemioloogia uurimisel. Psühhofarmakoloogia laboratooriumi töödes on väljaselgitatud tähtsamate neuroleptikute ja antidepressantide toime kliinilis-füsioloogilised alused ja antud diferentsitud näidustused nende kliiniliseks kasutamiseks.

Kateedri koosseisus (4,5 õppejõudu) on praegu prof. E. Karu, prof. J. Saarma ja assistendid med.-kand. L. Mehilane, K. Jatsa ja H. Kadastik (0,5 koormusega). Kateedril on laialdasi teaduslikke sidemeid kodu- ja välismaa asutustega. Töid on ette kantud vabariiklikel, üleliidulistel ja välismaistel konverentsidel ning neid on avaldatud kodu- ja välismaistes väljaannetes. Töid on E. Karul üle 120, juhendatud 10 dissertatsiooni, J. Saarmal üle 180 ja juhendatud 12 dissertatsiooni, L. Mehilasel 40, M. Saarmal üle 30 ja H. Kadastikul üle 95. 1973.a. anti prof. J. Saarmale Eesti NSV teenelise arsti aunimetus, 1974. aastal valiti prof. J. Saarma

NSV Liidu Meditsiiniakadeemia korrespondentliikmeks.

Õppe- ja teadusliku töö kõrval on kateedri liikmed aktiivselt osa võtnud arstide ettevalmistamise ja ravitöö juhtimisest Eesti NSV-s. Nii oli prof. B. Karu TRÜ Arstiteaduskonna prodekaan 1944. kuni 1949.a., dekaan 1949. - 1950.a., Eesti NSV peapsühhiaater 1946.- 1967.a., Vabariikliku Tartu Kliinilise Psühhoneuroloogiahaigla peaarst 1945. - 1965.a. Prof. A. Raatma oli TRÜ aspirantuuri juhendaja 1950. - 1951.a., Arstiteaduskonna prodekaan 1954 - 1959.a. Prof. J. Saarma oli Arstiteaduskonna dekaan 1963. - 1966.a. Alates 1967.a. on ta ENSV peapsühhiaater. Assistent H. Kadastik on alates 1965.a. Vabariikliku Tartu Kliinilise Psühhoneuroloogiahaigla peaarst. Kateedrit juhatab 1975.a. prof. J. Saarma.

Kateeder haarab ka üliõpilasi teaduslikku uurimistöösse. Juba 1948.a. esitas S. Koppel oma võistlustöö. 5. apr. 1950.a. loodi kateedri juurde ÜTÜ psühhiaatriaring, mille liikmete arv on 20 lähedal. Oma tegevusaja jooksul on ring pidanud üle 220 töökoosoleku. Ringi liikmed on esinenud ettekannetega paljudel konverentsidel ja kirjutanud üle 35 võistlustöö, mida on premeeritud TRÜ, vabariiklike ja üleliiduliste preemiatega.

SISEHAIGUSTE PROPEDEUTIKA KATEEDER

Kateedri asutamisaastaks võib lugeda 1898. aastat, mil lisaks senistele eripatoloogia, diagnostika ja teraapia õppetoolidele moodustati veel kolmas. Selle kateedri ülesandeks oli praktilise polikliinilise töö juhtimine V kursusel ja III kursuse üliõpilastele diagnostika õpetamine.

Käesoleval ajal on sisehaiguste propedeutika kateedri ülesandeks haigete kliinilise uurimise algteadmiste, seega ka diagnoosimise meetoodika ja semiootika õpetamine Arstiteaduskonna ravi-, pediatria-, spordimeditsiini ja stomatoloogiaosakonna III kursuse üliõpilastele V ja VI semestril.

Sisehaiguste diagnostikat hakkas Tartu ülikooli Arstiteaduskonnas õpetama juba 1844.a. J.V. Varvinski, kes oli vastloodud teraapia ja kliiniku teise õppetooli esimene juhataja. 1861. aastal loodi teraapia ja kliiniku kateedrite juurde kaks dotsendi kohta, kusjuures üks dotsentidest pidi lugema kliinilist propedeutikat. Aastatel 1892-1897 luges sisehaiguste propedeutika kursust prof. S.M. Vassiljev.

Kodanliku Eesti perioodil sisehaiguste propedeutika kateedrit ei eksisteerinud. Sisehaiguste diagnostikat õpetasid peamiselt hospitaalsisehaiguste (II sisehaiguste kliiniku) õppejõud.

Sisehaiguste propedeutika kateeder reorganiseeriti 1944/1945.õ.-a. 1950.a. kevadsemestril viidi sisehaiguste propedeutika õpetamine polikliiniku baasilt kliinilisele baasile. 1950. ja 1951. õ.-a. alustati sisehaiguste

propedeutika kateedris röntgenidiagnostika kursuse õpetamist. See kujunes hiljem koos meditsiinilise radioloogia õpetamisega iseseisvaks professoriks (K.Villako) vastavalt õppejõudude kvalifikatsiooni tõusule. 1972.a. sügissemestrist alates moodustati sisehaiguste propedeutika kateedri juhataja-professori ametikoht ja kateedrijuhatajaks professoriks valiti meditsiinidoktor J. Riiv.

1898.a. loodud kolmanda eripatoloogia, diagnostika ja teraapia kateedri juhatajaks määrati prof. N.A. Saveljev (1898-1912), kelle ülesandeks oli ka diagnostika õpetamine Arstiteaduskonna III kursuse üliõpilastele.

Järgnevalt õpetasid sisehaiguste diagnostikat eradotsent E.Masing aastatel 1912-1917 (kliinilised ja mikroskoopilised praktikumid) ja polikliiniku direktor, eradotsent H. Koppel.

Kodanliku Eesti ülikooli organiseerimise järel hakkasid sisehaiguste diagnostikat õpetama prpf. E.Masing (1921-1925), eradotsent V.Vadi (1925-1934), hiljem eradotsent F. Lepp.

Nõukogude perioodil on sisehaiguste propedeutika kateedri juhatajateks olnud prof. H.Normann (1944-1950), dotsent J. Savisaar (1950-1952), v.-õp. P.Mallene (1952-1956) ja neuroloogia kateedri juhataja dots. E. Raudam (1956-1961). kusjuures propedeutika kursust luges edasi v.-õp. P. Mallene ja röntgenidiagnostikat ning meditsiinilise radioloogia kursust dots. K. Villako. Alates 1961.a. on kateedrijuhatajaks prof. J.Riiv.

Vabariikliku Tartu Kliinilise Haigla II sisehaiguste osakonna baasil (L.Puusepa t.2) töötab kateeder alates 1950.a. 1957.a. moodustati auditooriumi ümberehitamise tulemusel õppelaboratoorium.

Praegusel ajal tegeleb sisehaiguste propedeutika kateeder kahe teadusliku probleemiga: arteriaalne hüpertoonia, ateroskleroos ja südame isheemiatõbi ning seedimise füsioloogia ja patoloogia.

Erilist märkimist väärivad teaduslik-organitoorsed

saavutused gastroenteroloogia valdkonnas, kus ollakse juhtival positsioonil Nõukogude Liidu ulatuses (prof. K.Villako). Publitseeritud on mitmes kordustrukis laboratoorsete tööde ja haige uurimise juhend. Sisehaiguste diagnostika alal on antud välja 3 õppevahendit (sisehaiguste diagnostika üldosa, füüsilikalise uurimise meetodid, hingamiselundite haiguste diagnostika). Kateedri liikmetest on kolmele omistatud meditsiinidoktori teaduslik kraad (K.Villako, 1964; K.Valgma, 1970; J.Hiiv, 1971). Meditsiinikanididaadi teaduslik kraad on kolmel kateedri liikmel (R.Kaskmets, M.Lind, M.Üusküla).

Sisehaiguste propedeutika kateedri kollektiiv töötab tihedas kontaktis Nõukogude Liidu Meditsiiniakadeemia kardioloogia ja gastroenteroloogia instituutidega. Gastroenteroloogia alal toimub plaaniline koostöö soome teadlastega (Helsingi ülikool). Prof. K.Villako on Euroopa "Gastroklubi" liige.

SPORDIMEDITSIINI JA RAVIKEHAKULTUURI KATEEDER

=====

Spordimeditstiini ja ravikehakultuuri kateeder on Arstiteaduskonna kõige noorem kateeder. Iseseisva kateedrina Arstiteaduskonna koosseisus alustas tööd 1971.a. 1. septembril, kuni selle ajani eksisteeris TRÜ Kehakultuuri-teaduskonna koosseisus spordimeditstiini kateedrina. Viimane moodustati 1964.a. 1. septembril spordimeditstiini ja spordifüsioloogia õpetamiseks Kehakultuuriteaduskonna (KKT) ja spordimeditstiini osakonna üliõpilastele. Esimeseks kateedri juhatajaks oli Eesti NSV Teaduste Akadeemia korrespondentliige prof. meditsiinidoktor I. Sibul (1964–1966). Tema siirdumise järel Tallinna asus kateedrit juhatama dots. A. Viru (1967 – 1970). Aastatel 1964 – 1970 kujunes juba põhiliselt välja kateedri tulevane koosseis.

1971. õppeaastast jagunes TRÜ KKT spordimeditstiini kateeder kaheks iseseisvaks kateedriks. KKT koosseisus jätkas tegutsemist spordifüsioloogia kateeder prof. A. Viru juhtimisel, TRÜ Arstiteaduskonna koosseisus avati uus kateeder spordimeditstiini ja ravikehakultuuri kateedri nimetuse all. dots. T. Karu juhatusel. Kateedri loomine oli tingitud vajadusest kindlustada Nõukogude Liidus ainukese omalaadse osakonna, TRÜ Arstiteaduskonna spordimeditstiini osakonna juhtimine ja erialase õppetöö võimalikult kõrgetasemeline korraldamine.

TRÜ spordimeditstiini ja ravikehakultuuri kateeder õpetab spordimeditstiini ravi- ja spordimeditstiini osakonna üliõpilastele, pediaatritele, stomatoloogidele ja täiendus-teaduskondade kuulajatele. Kateedri koosseis on spetsialiseeritud spordimeditstiini tähtsamate alalõikude õpetamiseks.

Sportlaste arstlikku kontrolli loevad dotsent meditsiini-kandidaat T.Karu ja assistent, meditsiinikandidaat J. Maaroo, spordipatoloogiat dotsendi kt. meditsiinikandidaat H. Hanson, sporditraumatoloogiat dotsendi kt., meditsiinikandidaat J.Seeder, funktsionaalset diagnostikat meditsiinikandidaat H.Kingisepp.

Kateedri juures töötab kõrge kvalifikatsiooniga meditsiinilise elektroonika ja küberneetika grupp, kelle koosseisus on elektroonikud L.Humal, J.Vedru, matemaatik E.Käärik jt.

Kateedri põhiliseks teadusliku töö suunaks on sportlaste uurimisel kasutatavate funktsionaalse diagnostika meetodite täiustamine. Selleks on loodud kateedri jõududega ülikooli elektronarvutite baasil töötav spetsialiseeritud andmetöötlussüsteem CST, mida rakendatakse edukalt Eesti NSV koondvõistkondade uuringutel.

Kateedri teaduslikke töid on avaldatud üleliidulistes väljaannetes ja ka välismaal.

STOMATOLOOGIA KATEEDER

=====

Tartu Riikliku Ülikooli Arstiteaduskonna stomatoloogia kateeder on terapeutilise, kirurgilise ja ortopeedilise stomatoloogia liitkateeder. Kodanlikus Eestis ei valmistatud ette kõrgema haridusega arste stomatoloogia erialal. 1936.a. loodi Arstiteaduskonna juures esimene odontoloogialane dotsentuur. 1938.a. dotsentuur reorganiseeriti suu- ja hambahaiguste kateedriks. Suu- ja hambahaigusi loeti erikursusena Arstiteaduskonna viienda kursuse üliõpilastele. Nõukogude võimu kehtestamisega ja riikliku ravivõrgu väljaarendamisega kasvas vajadus kõrgema haridusega arstide-stomatoloogide järele. 1940.a. avati stomatoloogiaosakond TRÜ Arstiteaduskonna juures. Alates 1944/1945.õ.-a. määrati iga-aastaseks stomatoloogiaosakonna üliõpilaste vastuvõtukontingendiks 25 üliõpilast. Seoses stomatoloogiaosakonna avamisega nimetati 22. dets. 1940 senine suu- ja hambahaiguste kateeder ümber kirurgilise stomatoloogia kateedriks ja loodi kaks uut - terapeutilise ja ortopeedilise stomatoloogia - kateedrit. Arvates 1. veebruarist 1948 ühemdati uuesti kolm kateedrit kaheks: kirurgilise ja terapeutilise stomatoloogia kateedriteks. 1949/1950. õ.-a. alates ühendati kaks erialakateedrit üheks stomatoloogiakateedriks. Suu- ja hambahaiguste kateedri (hilisema kirurgilise ja terapeutilise stomatoloogia kateedri) ja ühendatud stomatoloogia kateedri juhatajaks oli aastatel 1938-1963 meditsiinidoktor prof. V. Hiie (1902-1963).

V. Hiie (1902-1963).

Pärast Arstiteaduskonna lõpetamist 1927.a. siirdus V. Hiie stipendiaadina Austriasse (a. 1932-1934), kus spetsialiseerus kirurgilise stomatoloogia erialale. 1932.a. kaitses ta doktoridissertatsiooni, alates 1934.a. asus tööle Tartu ülikooli suu- ja hambahaiguste polikliinikus vanemassistendina, 1936.a. dotsendina stomatoloogia alal. 1938. a. omistati talle adjunktprofessori kutse. V. Hiie initsiaalil rajati 1945.a. kirurgilise stomatoloogia osakond Tartu II Haavakliinikus. Tema teaduslikud uurimistööd on pühendatud mitmetele olulistele kirurgilise stomatoloogia ainevalda kuuluvatele küsimustele. Prof. V. Hiie luges kirurgilise stomatoloogia loengukursust, samuti terapeutilise stomatoloogia kursust kuni 1948.a. Samal aastal omistati senisele kateedri assistendile V. Rüütlile vanemõpetaja ja

1955.a. dotsendi kutse. 1955.a. kuni 1958. aastani pidas terapeutilise stomatoloogia loenguid V.Rüütel (1912-1958). Ortopeedilise stomatoloogia kursust luges osakonna avamisest kuni 1959.aastani kauaaegne v.-õp. G.Veerma.

1964.-1975.a. töötas stomatoloogia kateedri juhataja kohal meditsiinkandidaat terapeutilise stomatoloogia dotsent N.Vihm. Ortopeedilise stomatoloogia kursust loeb alates 1959.a. A.Kõdar, algul assistendina, 1971.a.dotsendina. 1963.a. asus kirurgilise stomatoloogia alal tööle assistent M.Lõvi, kes loeb kirurgilise stomatoloogia kursust. 1972.a. kinnitati M.Lõvile dotsendi kutse.

Stomatoloogia kateedri õppebaasiks oli kateedri asutamise aastatel (1938-1945) TRÜ suu- ja hambahaiguste poliklinik. Alates 1945.a. moodustati õppebaasist Vabariiklik Tartu Stomatoloogia Ambulatoorium. Samal aastal laienes õppebaas Tartu II Haavakliinikus avatava kirurgilise stomatoloogia statsionaari näol. 1949/1950.õ.-a. viidi õppebaas üle Tartu Linna Polikliniku (Pirogovi t. 8) neljandale korrusele, kuhu eraldati ruumid Vabariiklikule Tartu Stomatoloogia Poliklinikule. Selle ravisutuse osakondade baasil toimus stomatoloogia kateedri õppetöö 1963. aastani, mil Tartu Linna Stomatoloogia Poliklinik asus praegustesse ruumidesse Nõukogude väljak 6.

Stomatoloogia kateedris viljeldavateks uurimissuundadeks on vastavalt põhierialadele terapeutilise stomatoloogia alal Eesti NSV elanikkonna hamba- ja parodontihaiguste esinemissageduse ja iseloomu, samuti mõningate tekkepõhjuste väljaselgitamine. Samaaegselt juurutatakse profülaktilisi abinõusid hambahaiguste vältimiseks ja tehakse tööd nende haiguste ravi tõhustamiseks. Sel alal töötavad dots. N.Vihm ja dots.kt S.Russak. Kirurgilise stomatoloogia alal organiseeritakse meie vabariigis kaasasündinud huule- ja suulaelõhedega laste dispanseerses teenindamist. Uuritakse nendel haigetel läbiviidud operatiivsete menetluste (varajane heiloplastika, uranoplastika, nina- ja huuledeformatsiooni parandamine) kaugtulemusi, et välja töötada ja täp-

sustada optimaalseid operatsioonimeetodeid ja nende rakendamise aegu. Sel alal töötavad dotsent M. Lõvi ja assist. L. Tiigas. Ortopeedilise stomatoloogia alal uuritakse laste mitmesuguste hambumusanomaaliate esinemissagedust ja iseloomu, et tagada efektiivse ortodontilise abi andmist. Eraldi uuritakse hambumusanomaaliate esinemissagedust ja vorme kaasasündinud suulaelõhedega lastel, samuti mitmesuguste ortopeediliste ravimeetodite rakendamise tulemusi dispanseerimise käigus. Nendel teemadel töötab dots. A. Kõdar. Ortopeedilise stomatoloogia teaduslikuks teemaks on parodontis toimuvad reparatiivsed protsessid seoses parodontikudede vigastamisega. Sellega tegeleb assist. E.-M. Metsa. Stomatoloogia kateedris on kaitstud alates 1964.a. neli kandidaadidissertatsiooni (N. Vihm 1964.a., M. Lõvi 1964.a., A. Kõdar 1965.a. ja S. Russak 1969.a., kateedrijuhataja a-st 1975).

Õppekirjanduse alal on kateedri õppejõud koostanud üliõpilastele mitmeid õppevahendeid ja meetoodilisi juhendeid, mis on paljundatud TRÜ rotaprintis.

Stomatoloogia kateedri õppejõud on tihedates tööalastes sidemetes eelkõige meie maa juhtivate stomatoloogiaalaste teaduslike uurimisasutuste (Moskva Stomatoloogia Teaduslik Uurimisinstituut) ja õppeasutustega (Moskva Riiklik Stomatoloogiainstituut, Moskva Arstide Täienduse Kesk-instituut, Leningradi Arstide Täiendusinstituut). Kateedril on tööalased sidemed ka meie naabervabariikide Läti ja Leedu meditsiiniinstituutide vastavate teaduskondadega.

Põhiline osa Eesti NSV tervishoiuvõrgus töötavatest stomatoloogidest on kõrgema hariduse saanud Tartu Riikliku Ülikooli Arstiteaduskonna stomatoloogiaosakonnas. Stomatoloogiaosakonna avamisest kuni 1975.a. on osakonna lõpetanud 588 arsti, kes enamikus on asunud tööle oma erialal. Alates 1970.a. korraldatakse stomatoloogia kateedris vabariigi arstidele-stomatoloogidele täienduskursusi.

SÜNNITUSABI JA GÜNEKOLOOGIA KATEEDER

Tartu ülikooli algaastail ei kujutanud sünnitusabi endast isegi iseseisvat õppeainet. Ta oli ühendatud kirurgiaga ning professor M.E.Kauzmann õpetas sünnitusabi ajuti vaid teoreetiliselt. 1804. a. eraldati ülikooli nõukogu taotluse põhjal sünnitusabi kirurgiasst ning selle õpetamine koos loomaraviga tehti ülesandeks professor Chr.F.Deutschile. Viimane oli ettevalmistuselt akušöör. Ta rajas 1806. a. sünnitusabikliiniku, mis asus Aleksandri (praegu Nõukogude) ja Soola tänava nurgal eramajas üüritud ruumides. 1808. a. viidi kliinik üle Toomemäel valminud kliinilise instituudi hoonesse. 1806. a. alustas Chr. F.Deutsch ka naiste- ja lastehaiguste kursuste õpetamist.

Ülikooli uue põhikirja järgi (kinnitatud 4. juunil 1820) asutati iseseisev sünnitusabi, naiste- ja lastehaiguste kateeder. Deutsch oli selle kateedri professoriks 1833. aastani. Tema ajal kaitsti 21 väitekirja. Tema järglane oli prof. P.Walter (1834-1859), kelle juhendamisel kirjutati 46 väitekirja. Paljud tema õpilased olid professoriteks teistes Venemaa ülikoolides (Varssavis, Moskvas, Kaasanis). Tema algatusel ehitati 1843.a. Toomemäel eraldi hoone sünnitusabikliinikule. Sünnitusabi ja naistehaiguste kõrval õpetasid akušöörid regulaarselt lastehaigusi 1867. aastani. Tollest ajast alates kuni 1907. aastani õpetasid lastehaigusi peamiselt terapeudid.

1859.-1883. a. oli kateedrijuhatajaks prof. J. Holst, kes ise kirjutas 11 tööd, tema juhendamisel kaitsti 20

väitekirja ja 2 üliõpilas-auhinnatööd. Prof. M. Runge (1883-1888) oli järgmine kateedri ja kliiniku juhataja. 5 aastat vältel valmis kateedri 5 väitekirja ja 14 teaduslikku tööd. Prof. M. Runge hakkas esimesena tegema kõhukoopa operatsioone, varem kutsuti selleks kohale kirurg. Prof. O. Küstner töötas Tartus kateedrijuhatajana 1888.-1893. a. Ta oli väga produktiivne, sel ajal publitseeriti 102 tööd, neist 29 kirjutas ta ise. Ta juhendas 16 väitekirja, 56 teaduslikku tööd ja 1 auhinnatöö. Õpilased siirdusid tööle, sealhulgas professoriteks teistesse Venemaa linnadesse (Peterburi, Riiga, Odessasse, Pensasse jm.). Tema töö "Seaduspärasused ovariaaltuumori varre pöördumisel" põhimõtted on kirjanduses tuntud Küstneri seadusena.

Saksa professorite perioodile järgnes vene professorite periood, kellest esimene oli A.P. Gubarev, kes töötas Tartus kateedrijuhatajana 1894.-1897. a. ja siirdus siit Moskvasse õppejõuks. Ta oli produktiivne teadlane, hea pedagoog ja kirurg (tegi esimese keisrilõike Tartus). Avaldas Tartus 31 tööd, neist kirjutas ise 22. Algatas koolkonna, kuhu kuulus 5 hilisemat professorit. Gubarevi järglaseks oli prof. A.A. Muratov, kes viibis Tartus 1898.-1901.a. Võttis üliõpilaste programmi fantoom- ja tuširkursuse. Tartus kirjutas ta 6 tööd, tema assistentide poolt valmis 14 teaduslikku tööd ja 2 väitekirja. Ta siirdus 1901. a. Kiievi ülikooli professoriks.

1901.-1902. a. oli kateedri ja kliiniku juhatajaks prof. A.N. Solovjov, kes käis palju välismaal, oli paljude teaduslike seltside liige kodumaal ja auliige välismaal (Pariisis, Boston jne.). Tartus ehitati tema algatusel naistekliiniku auditoorium amfiteatriks, kliinikusse juurutas ta mikroskoopilised ja bakterioloogilised uurinud. Prof. Solovjov siirdus edasi Odessasse. Viimaseks vene professoriks selles kateedris oli S.D. Mihnov (1902-1918), kes lõpetas 2 teaduskonda (bioloogia, arstiteadus), oli hiilgav kõnemees, teaduse populariseerija ja loov teadlane. Ta sai maailmakuulsaks originaalse sünnituse biomehhanismi teooriaga. Ta ehitas naistekliinikule III korruse ja laiend

das kliinikut anatoomikumi poole, seadis sisse röntgenikabineti. Tema ajal publitseeriti 21 teaduslikku tööd, neist 1 oli väitekirj, 4 tema enese ja 7 kaastööliste poolt kirjutatud. Ülikooli evakueerimisega Voroneži 1918.a. lahus Mihnov Tartust.

1920.a. hakkas kateedrit ja kliinikut juhatama prof. J.Miländer, kes oli olnud Küstneri ja Gubarevi assistent. Ta kirjutas 25 teaduslikku tööd, juhendas 5 väitekirja ja arvukaid teaduslikke töid. 1937. a., pärast Miländeri pensionile minekut, algas kliinikus languse periood. Saksa okupatsiooni ajal, mil kateedrit ja kliinikut juhatas prof. H.Perli, oli teaduslik töö soikunud.

Kateedri reorganiseerimisest 1940/41.a. puuduvad kirjalikud andmed. Pärast Tartu vabastamist 1944.a. sügisel toodi evakueeritud kateedri ja kliiniku varad Haapsalust tagasi ja algas õppebaasi taastamine. 1945.-1950.a. sai kateedrijuhatajaks prof. R.Bernakoff, kes oli väga hea kliiniklane ja kirurg, kuid ei pannud kuigi suurt rõhku teaduslikule tööle, mistõttu teaduslik trükitud produktsioon ei olnud kuigi suur, valminud tööd säilitati käsikirjadena.

1951.-1959.a. täitis kateedrijuhataja ülesandeid sünnitusmaja peaarst I.Veerma ja lühikest aega meditsiinikandidaat Z.Saar, sest kateeder oli ajutiselt ühendatud pediatria kateedriga. Sel perioodil valmis 2 väitekirja ja mitu teaduslikku tööd. 1959. a. määrati kateedrijuhatajaks prof. V.Fainberg, kes töötas sel kohal surmani (1971. a.). Tema juhendamisel valmis 4 kandidaadi- ja 2 doktoritööd. Teaduslike publikatsioonide arv kasvas tema juhendamisel paarisajale. ÜTÜ sünnitusabi ja günekoloogia ring muutus aktiivseks. Ta oli üks suuremaid TRÜ-s.

Kateedri õppebaasiks on Tartu Linna Kliiniline Sünnitusmaja. Tartu ülikooli sünnitusabikliniik (hiljem nimetati naistekliinikuks) asutati 1806.a. 1920.a. laiendas prof. J.Miländer kliniku 40-lt 100-le voodikohale

ja avas röntgenikabineti. Alates 1970. aastast on lisa-
õppebaasiks kateedrile Tartu Linna Onkoloogia Dispanser.

Kui enne 1944. a. oli uurimistöös pearõhk asetatud
günekoloogiale, siis 1944. a. alates rohkem sünnitusabi-
le. Praegu on päevakorras sünnitusabi, endokrinoloogia
ja onkoloogia probleemid. Kateeder on aidanud organisee-
rida vabariiklikku akušöör-günekoloogide konverentsi Tal-
linnas 1970.a. ja Balti vabariikide vahelist konverentsi
Kaunases 1972.a.

Oppekirjandusest anti prof. Fainbergi ajal välja te-
ma "Valitud loengud" I, II, III, "Sünnitusabi fantoom"
I, II ja K.Grossi "Günekoloogilise läbivaatuse ja uurin-
gu meetodika". Alates 1971. a. (kateedrijuhataja prof.
V.Meipalu) on välja antud "Valitud loengute" osad IV-XIV.

Kateedri liikmetest kaitsesid kandidaativäitekirja
1956. a. K. Gross, 1958. a. H.Jalviste, 1959. a. V. Liiv-
rand, 1964. a. V.Kask ja V.Meipalu, 1967. a. H.Kaarma ja
I.Kõiv, 1971. a. U.Leisner ning väljastpoolt kateedrit
V.Ester. Doktoriväitekirja kaitsesid 1969. a. V.Meipalu
ja 1971. a. K.Gross.

1971. a. valiti sünnitusabi ja günekoloogia kateed-
ri juhatajaks prof. meditsiinidoktor V.Meipalu, kes oli
sel kohal surmani 1974.a. augustis. Lühikese ajaga juhen-
das ta 4 kandidaadidissertatsiooni. Temale kuulub ligi
80 teaduslikku tööd, ta osales 7 õppemetoodilises töös ja
oli üheks autoriks trükki suunatud raamatule "Endokrino-
loogia". Tema juhendatud töö elektroaerosoolravist mikro-
pediaatrias ilmus 1973.a. rahvusvahelises ajakirjas Viinis.
(I rahvusvaheline kongress, pühendatud aerosoolide raken-
damisele meditsiinis).

Prof. Meipalu ajal saavutas ÜTÜ sünnitusabi ja güne-
koloogia ring ennoolematu teadusliku aktiivsuse. 1974.a.
kevadeks valmis 43 auhinnatööd. Samal aastal saadi vaba-
riiklikul konkursil 4 auhinda (kaks I auhinda, 2 diplomit)
ja üleliiduliselt konkursilt 3 diplomit. Ring on liikme-

te arvult ja teaduslikult produktsioonilt esikohal TRÜ Arstiteaduskonnas. Prof. Meipalul oli eriline võime äratada noortes huvi teadusliku töö vastu. See kajastub kasvõi selleski, et rida auhinnatöid valmis ka väljaspool UTÜ sünnitusabi ja günekoloogia ringi.

1974.a. tuli sünnitusabi ja günekoloogia kateeder Arstiteaduskonna kateedrite vahelise sotsialistliku võistluse võitjaks ning 1974. a. novembris anti kateedri üle, esmakordselt Arstiteaduskonna ajaloos, rändkarikas.

Pärast prof. Meipalu surma oli kateedrijuhataja ajutiseks kohusetäitjaks dots. V.Kask. 1974. a. novembris kinnitati K.Grossile professori teaduslik kutse ning ta valiti kateedrijuhatajaks.

Kateedril on tihedad sidemed teiste liiduvabariikide meditsiiniinstituutidega (Leningradis NSV Liidu Meditsiiniakadeemia Sünnitusabi ja Günekoloogia Instituut, Moskvas NSV Liidu Tervishoiuministeeriumi Sünnitusabi ja Günekoloogia Instituut, sünnitusabi ja günekoloogia kateedrid Riias ja Kaunases).

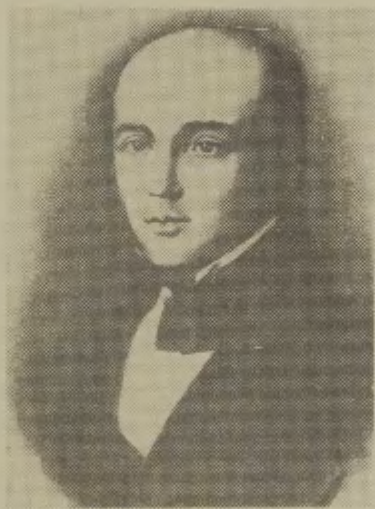
Kateedri põhiülesandeks on ette valmistada noori spetsialiste akušöör-günekolooge (IV, V ja VI kursuse subordinatuur ja internatuur). Kateeder on täiendusbaasiks ka arstidele. Kateedri põhilised uurimissuunad harravad mitmeid probleeme emadekaitse alalt.

TEADUSKONNAKIRURGIA KATEEDER

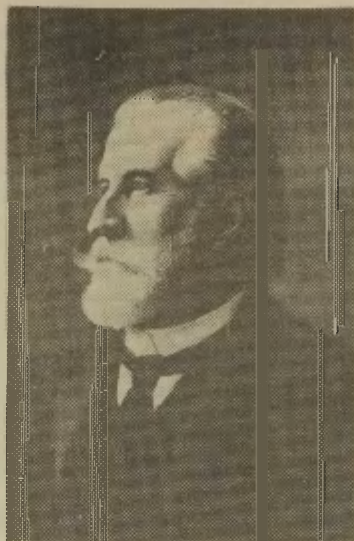
21. aprillil 1802.a. (vkj.) avati Tartu ülikool. Arstiteaduskonnas oli ainult 5 kateedrit, kusjuures kirurgia kateeder oli vakantne. 1804.a. valiti kirurgiakateedri juhatajaks sama teaduskonna anatoomiaprosektor M.E. Kauzmann. 1806.a. avati 6 voodikohaga statsionaar. Niisugune olukord kestis 1808.a., mil lõppesid ehitustööd endises sõjaväekasarmus Toomel, mis ehitati ümber kliinikuks. Kuna Tartus elas tol ajal 3-4000 inimest, oli kirurgiakliinikus haigeid vähe. Nii oli 1807.a.ravil 53 haiget. Aastail 1811-1814 oli kateedrijuhatajaks J.L. Jochmann. Tema ajal vähenes veelgi haigete arv kliinikus. Olukord muutus, kui juhatajaks määrati J.Chr. Moier, kes oli kateedrijuhataja aastail 1814-1836. Tema ajal hakati tegema suuri operatsioone. Moier oli hea pedagoog ja hea kirurg. Tartu kultuurielus oli Moieril tähtis koht. Teda valiti 4 korral Arstiteaduskonna dekaaniks ja 3 korral määrati ülikooli rektoriks. Moierit võib nimetada Tartu kirurgiakoolkonna rajajaks. Tema oli N.I. Pirogovi esimene kirurgia õpetaja. Moieri kõrval rajas N.I. Pirogov täiesti uue iseseisva kirurgiakoolkonna. N.I. Pirogov oli kateedrijuhatajaks-professoriks aastail 1836-1841. Ta tõi kirurgiasse eksperimentaalse meetodi ja andis sellele teadusliku, anatoomilis-füsioloogilise suuna. N.I. Pirogov elas Tartus aastail 1828-1840, sellel perioodil valmis tal suur hulk töid, mis töid talle maailmakuulsuse.

Pärast N.I. Pirogovi lahkumist valiti I haavakliiniku

N.I. Pirogov
Tartus (1836-1841).

direktoriks ja haavakliiniku juhatajaks professor G.F. B. Adelman (1841-1871). Ta oli hea diagnostik ja kirurg. Tema ajal tõusis ravialuste arv 200-le, haiglas tehti 160 suurt operatsiooni. Prof. Adelmanil oli palju andekaid õpilasi, nagu E. Bergmann ja E. Wahl Tartus, J. Szymanowsky Kiievis jne. Tema järglaseks sai tema õpilane prof. E. von Bergmann (1871-1878), kelle töö ja tegevus langeb ühte antisepatika perioodi algusega kirurgias. Professor E. Bergmann ja dotsent K. Reyher on antisepatika rajajad Tartus. E. Bergmann oli ka suurte organisatorivõimetega välikirurg. Ta hakkas luu ja liigeste laskevigastuste puhul rakendama konservatiivset ravi.

E.Bergmann (1836-1907).

1873.a. andistsaarivalitsus prof.E.Bergmanni eestvõtmisel uue kliiniku ehitamiseks raha. Seda ehitust toetas ka ülikool rahaliselt. Haigla ehitati arhitekt Rötcheri projekti ja juhendamise järgi. Uus kliinik ehitati baraki-tüüpi, kus oli 2 barakki haigete jaoks, kumbki mahutavusega 20 haiget, auditoorium, lõikusesaal, juhataja kabinet, raamatukogu jne. Haavakliinik avati 15. septembril 1875.a. Selles kliinikus töötas teaduskonnakirurgia kateeder kuni 1971.a. septembrini. Uues haavakliinikus ulatus haigete arv aastas juba 400. Haavakliiniku taha püstitati 1910.a. prof. E.Bergmannile ausammas.

Prof.Bergmanni järel sai 1878.a. kateedrijuhatajaks prof. E.Wahl. Tema ajal tõusis iga-aastane haigete arv 500-ni. Nii prof. Bergmannil kui ka prof. E.Wahlil on suuri teeneid võitluses leepraga. Prof. Wahli algatusel ehitati Tartu ülikooli vaimu- ja närvihaiguste kliinik (Staa-

dioni tänaval). Prof. Wahlile kuulub mitukümmend teadusliku tööd. Nende sisu iseloomustab autorit kui erudeeritud inimest ja arsti. Kaasajani on tuntud tema nimega seotud sümptoom illeuse puhul (Wahli sümptoom).

Prof. E. Wahli järeltulijaks sai prof. W. Koch, kes oli kateedrijuhatajaks aastail 1890–1906. Voodite arv kliinikus tõusis Kochi ajal 86-le ja kliinik töötas nüüd aastaringelt. Prof. Kochi ajal seati kliinikusse sisse bakterioloogia laboratoorium ja röntgenikabinet. Prof. Kochi teeneks võib lugeda seda, et ta võttis tarvitusele uusi operatsioonimeetodeid (esimene kopsuoperatsioon Venemaal - pneumotoomia).

Prof. Kochile järgnes prof. M. F. W. Zoege v. Manteuffel, kes oli aastail 1906–1917 haavakliiniku juhataja. Tema juhendamisel on kirjutatud rohkesti väitekirju ja teaduslike töid. Prof. Zoege v. Manteuffeli kõige suuremaks teeneks võib pidada kummikinnaste tarvituselevõtmist kirurgilises praktikas. Ta oli ka üks esimesi kirurge maailmas, kes juba 1903. a. sooritas südameoperatsiooni. Prof. Zoege v. Manteuffel laskis kliiniku alla ehitada köögi. Ta oli vene keisrikoja ihuarst ja tema kaasabil on ehitatud Toomemäel Kuradisild. Zoege v. Manteuffel valiti 1903. a. vene kirurgide kongressi esimeheks.

1917. - 1918. a. juhatas kliinikut prof. N. N. Burdenko, kes oli Suure Isamaasõja ajal Nõukogude Armee peakirurg. Burdenko oli suurte organisaatorivõimetega inimene, kes hilisemal perioodil oli Nõukogude Liidu juhtiv neurokirurg.

7. sept. 1919. a. määrati kirurgiakateedri juhatajaks ja I haavakliiniku juhatajaks prof. K. Konik. Tema ajal seati kliinikus gaasivalgustuse asemel sisse elektrivalgustus. Haavakliinik varustati moodsa aparatuuriga röntgeni, foto- ja helioteraapia alal.

1931. a. viidi prof. Konik üle Maarjamõisa II haavakliiniku juhatajaks ja I haavakliiniku juhatajaks Toomel valiti prof. U. Karell. 1936. a. suri prof. Konik ja II haavakliiniku juhatajaks valiti prof. Karell.

25. aprillil 1938.a. valiti konkursi korras teaduskonnakirurgia kateedri juhataja kohale prof.A.Linkberg.

Haigla muudeti ümber 120 voodikohaga teaduskonnakirurgia-ehk I haavakliinikuks.Hakati opereerima 6 korda nädalas kahel laual. Viidi välja endine auditoorium operatsioonitoast, mis sisustati kahe operatsioonilaua ja vastava instrumentariumiga. Prof.Linkbergi ajal hakati arendama nn. suurt kirurgiat. Nii tehti 1938.a. juunis prof. Linkbergi poolt esimene südameoperatsioon.

Teaduskonnakirurgia I haavakliiniku koosseisus oli 1 professor ja 5 assistenti. 1940.a. pidi algama uue kirurgiahaigla ehitus, mis jäi aga II maailmasõja tõttu ära.

Okupatsioonil ajal töötas kliinik tsiviilelanike ravi-asutuseks.

Pärast sõda alustas I haavakliinik tööd 24. dets.1944. a. Tööle olid jäänud arstid Petlem, Gavrilov, Bogdanov ja Vainer. Kateeder töötas nelja assistendiga kuni 1946.a. Hakkas arenema torakaalkirurgia. Seoses sellega hakkas arenema hoogsalt ka südame-, kopsu-, ja söögitoru kirurgia. Prof. Linkberg tegi 1945.a. esimese kunstliku söögitoru peensoolest ja 1952.a. esimese kopsuoperatsiooni.Esimese veresoonte transplantatsiooni tegid 3. mail 1960.a.prof. A.Linkberg, E.Tünder ja K.Pöder.

1960.a. alustas haavakliiniku juures tööd omaette koosseisuga Kudede Konserveerimise Laboratoorium. Oli hädavajalik veresoontekirurgia osakonna organiseerimine. Tegelikult hakkas see osakond tööle 25 voodikohaga juba 1960.a. Ametlikult kinnitati veresoontekirurgia osakond oma koosseisuga 1. jaan. 1965.a. Nii töötas 1965.a. alates Toome I haavakliinik 130 voodikohaga. Alates 1962.a. töötavad I haavakliinikus üldkirurgia-, ortopeedia-, uroloogia-, veresoontekirurgia ja lastekirurgia osakonnad. Kuna uroloogiaosakond teenindab kogu Lõuna-Eestit, siis on haigete kontingent väga suur ja 1966.a. veebruaris loodi seetõttu kunstliku neeru laboratoorium (ainuke ENSV-s). Esimene dialüüs tehti 13. aprillil 1966.a. Esimene neeru siirdamine tehti

prof. A.Linkbergi poolt 1968.a. (käesoleva ajani on tehtud 6 neeru siirdamist). 1969.a. loodi kateedri juurde Veresoontekirurgia Probleemlaboratoorium, mille teaduslikuks juhendajaks sai prof. E.Tünder.

Prof. A.Linkbergi surma järel veebr. 1970.a. valiti kateedrijuhatajaks tema õpilane Endel Tünder.

Prof. A.Linkbergi võib iseloomustada kui väljapaistvat isiksust, kes rajas eesti kirurgide koolkonna. Teda võib õigusega pidada Eestis töötavate kirurgide seenioriks. Tal olid suured organisaatorivõimed, ta rajas ja arendas veresoonte kirurgiat, uroloogiat, onkoloogiat, anestezioloogiat. Ta oli (1955-1963) Arstiteaduskonna dekaan. Prof. Linkbergi tunnustati üleliiduliselt. Ta oli Üleliidulise Kirurgide Seltsi juhatuse liige ja Leningradi Pirogovi-nim. Kirurgide Seltsi liige ja hiljem auliige. Tema eestvedamisel ehitati Maarjamõisa uus kirurgiakorpus, kuhu kliinik kolis 1971.a. septembris ja mida nimetatakse nüüd Tartu Vabariikliku Kliinilise Haigla II haavaosakonnaks.

Suurte teenete eest kirurgia arendamisel ENSV-s, on valitsus omistanud prof. Linkbergile ENSV teenelise arsti ja teenelise teadlase aunimetuse ning hinnanud tema tööd mitmete ordenite ja medalitega.

Prof. Linkbergi juhendamisel on kaitsnud dissertatsiooni H.Petlem (1950.a.kand.), E.Tünder (1961.a. kand. ja 1967.a. dokt.), K.Pöder (1963.a. kand. ja 1971.a. dokt.), T.Sulling (1967.a. kand.), E.Sepp (1967.a. kand.), H.Tikko (1965.a. kand.), H.Tihane (1967.a. kand.), K.Kull (1968. a. kand.) jne.

Prof. E. Tünderi juhendamisel on kaitsnud vältekirju R.Teesalu (1971.a. kand., V. Mölder (1972.a. kand.), M.Masser (1972.a. kand.), T.Sulling (1972.a. dokt.), E. Sepp (1972.a. dokt.), H.Tikko (1973.a. dokt.), L.Roostar (1974. a. dokt.).

Paljud neist arstidest, kes on kateedri juures kaitsnud kandidaadi - ja doktorikraadi, on jäänud tööle teaduskonnakirurgia kateedri juurde. Nii on teaduskonnakirurgia kateedri koosseis käesoleval ajal järgmine:

E. Tünder - Eesti NSV teeneline arst, kat.juh., prof.
med.-doktor (veresoontekirurgia, üldkirurgia)

K. Põder - prof. kt., med.-doktor (veresoontekirurgia)

H. Tikko - dots., med.-doktor (veresoontekirurgia)

H. Tihane - dots., med.-kand. (uroloogia, nefroloogia)

U. Reino - dots., med.-kand., (lastekirurgia, lasteneuro-
loogia)

R. Talvik - dots., med.kand. (anestesioloogia, reanimato-
loogia)

L. Vainer - dots. kt. (üldkirurgia).

Kateedri õppebaasiks on alates 1971.a. septembrist Tartu Vabariikliku Kliinilise Haigla II haavaosakond Maarjamõisas (L.Puusepa t.8, uus kirurgia korpus I,V ja VI korrus).

Teaduskonnakirurgia kateedri põhiliseks teaduslikuks uurimissuunaks oli ja on veresoonte (nii arterite kui veenide) haiguste diagnoosi- ja raviküsimused. Nimetatud probleemi lahendamisel on kateeder leidnud üleliidulise tunnustuse. 1. nov. 1969.a. avati kateedri juures Veresoontekirurgia Laboratoorium (juhataja meditsiinidoktor T.Sulling).

Omaette suunaks on nefroloogiaprobleemi uurimine, mis lõi vajadused kunstliku neeru keskuse loomiseks, mis omakorda võimaldas asuda neerude siirdamisele. Paralleelselt tegeldi ka üldkirurgia ja lastekirurgia diagnoosi- ja raviküsimustega ning uuriti operatsioonijärgse perioodi patoloogiat ja füsioloogiat.

Kateedril on tihedad sidemed teiste liiduvabariikide meditsiiniinstituutidega. Nii on sidemed NSV Liidu Tervishouministeeriumi Eksperimentaalse ja Kliinilise Kirurgia Instituudiga Moskvast, NSV Liidu Meditsiiniakadeemia Südame ja Veresoonte Kirurgia Instituudiga Moskvast, Hematoloogia ja Vereülekanne Teadusliku Uurimise Instituudiga Leningradis, Riia ja Kaunase Meditsiiniinstituudi ja Vilniuse ülikooli Arstiteaduskonna kirurgiakateedritega jne.

Kontaktid on Soome, Saksa Demokraatliku Vabariigi ja Rootsiaga.

Alates 1970.a. on dots. H.Tihane Euroopa Dialüüsi ja Transplantatsiooni Assotsiatsiooni liige.

Prof. A. Linkberg (1899-1970).

NSV Liidu MTA korrespondent-
liige prof. V. Vadi (1891-1951).

TEADUSKONNASISEHAIGUSTE KATEEDER

Tartu Riikliku Ülikooli teaduskonnasisehaiguste kateeder on Arstiteaduskonna vanimaid kliinilisi õppetoole. Tartu ülikooli taasavamise järel (1802.aastal) alustas nn. meditsiiniline kliinik tegevust 1. mail 1804. Kliiniku esimene juhataja oli prof.D.Balk, kelle eramajas mainitud ravi- ja õppeasutus algul paiknes. 1808. aastal sai kliiniku asukohaks Toomemäel selleks ümberehitatud hoone, mis on teaduskonnasisehaiguste kateedri baas ka praegu.

Meditisiinilises kliinikus oli algul 10 haigevoodit, hiljem nende arv järk-järgult kasvas (praegu 120). Samas hoo-

Kliinilise instituudi hoone Toomemäel (umbes XIX saj. 30-ndatel aastatel, F.Schlateri lito), milles paiknesid tollal sisehaiguste-, haava- ja sünnitusabikliinikud.

nes alustasid möödunud sajandi algul tööd ka ülikooli kirurgia- ja sünnitusabikliinikud, mis hiljem viidi üle omaette hoonetesse.

19.sajandil oli Tartu ülikooli meditsiiniline kliinik juhtiv ravi- ja uurimisasutus mitte ainult Eesti- ja Liivimaal, vaid seda tunti ja hinnati kõrgelt nii Venemaa kui ka Lääne-Euroopa terapeutide poolt. Seda tingis nii kliiniku direktorite-professorite kvalifikatsioon kui ka asjaolu, et ülikoolis saavutasid kõrge teadusliku taseme mitmed teised kliinilised ja teoreetilised distsipliinid, nagu kirurgia, füsioloogia, biokeemia, farmakoloogia jt., mis mõjus viljastavalt ka sisemeditsiini arengule. Ülikooli Arstiteaduskonna teaduslikust tasemest annab tunnistust nn.professorite instituudi loomine Tartusse, milles valmistas ette õppejõude Venemaa teiste ülikoolide jaoks. Näiteks silmapaistvaist kirurgidest lõpetasid mainitud instituudi N.I.Pirogov, terapeutidest G.I.Sokolski ja J.V.Varvinski (viimane oli S.P.Botkini õpetaja).

Prof.D.Balki järglane oli prof.J.Erdmann (1817 - 1823), keda võib pidada füsioteraapia pionieriks Tartus. Prof. L. Struve (1823 - 1828) laiendas kliinikut 24 voodini. Prof. G.Sahmen (1828 - 1847) arendas kliinilisi uurimismeetodeid ja laboratoorset diagnostikat, võttes 1844.aastal kasutusse mikroskoobi. Järgnesid professorid F.Oesterlen (1847 - 1848), J.F.Erdmann (1848 - 1858), A.Krause (1851 - 1856), V.Weyrich (1857 - 1869), A.Wachsmuth (1860 - 1865), A.Vogel (1866 - 1886), B.Naunyn (rahvusvaheliselt tuntud ainevahetushaiguste uurija) (1869 - 1871), F.A.Hoffmann (1873 - 1886), C.Schultzen (1871 - 1872), A.Weil (1886 - 1887), H. Unverricht (1889 - 1892), S.M.Vassiljev (1892 - 1903).^x

19.sajandil paistab kliiniku tegevuses silma kiire reageerimine rahvusvahelise teaduse saavutustele. Nii näiteks hakati röntgenikiiri sisehaigustekliinikus diagnosti-

---

^x Aastail 1851 - 1886 juhtisid meditsiinilist kliinikut vaheldumisi 2 professorit - üks juhatas kliinikut, teine polikliinikut. Järgmisel aastal osad vahetusid.

liseks otstarbeks kasutama 1899. aastal (W.K.Röntgen tegi oma epohhiloova avastuse 1895.aastal). Sajandi keskel alustasid tööd ka hospitaalsisehaiguste kliinik ja polikliinik. Sisehaiguste õpetamine üliõpilastele hakkas sajandi teisel poolel toimuma üldjoontes praegu rakendatava süsteemi järgi; sisehaiguste süstemaatiline käsitlemine toimub teaduskonnasisehaiguste kliinikus, hospitaalkliiniku ülesandeks on praktikas esinevate haigusjuhtude diagnoosi ja ravi analüüsimine. Sisehaiguste propedeutika, s.t. kliinikus kasutatavate uurimismeetodite õpetamine, toimus tol ajal veel hospitaalkliinikus diagnostikakursuse näol. Nüüd on selleks eri kateeder.

Sajandivahetusel kliinikut juhatanud prof.S.M.Vassiljev oli S.P.Rotkini õpilane. Prof.C.Dehio, kes sai kliiniku direktoriks 1903.aastal, oli hea diagnostik ja tegeles intensiivselt leepravastase võitlusega Eestis. Tema järglane prof.E.Masing (1919 - 1939) oli laia silmaringiga teadlane, kes sajandi algul tegeles viljakalt ka üldbioloogia probleemidega. Tema juhtimisel saavutas Toomel asetsev Tartu ülikooli I sisehaigustekliinik, nagu seda nüüd nimetati, eriti diagnostika alal kõrge taseme. 1920. aastaste lõpul rajati kliinikus kaasaegne biokeemia laboratoorium, järgmise aastakümne algul juurutati diagnostilistest meetoditest elektrokardiograafia, 1930. aastate keskel hakati tegema gastroskoopilisi uuringuid, röntgendiagnostika viidi tolleaegsele rahvusvahelisele tasemele jne. Kliinik oli kodanliku valitsuse ajal ülikooli alluvuses. Nõukogude korra kehtestamisel läksid senised ülikooli kliinikud ENSV Tervishoiuministeeriumi (tol ajal rahvakomissariaadi) alluvusse. Toome sisehaigustekliinik jäi samaaegselt TRÜ teaduskonnasisehaiguste kateedri õppebaasiks.

1939.aastal lahkus prof.E.Masing ja asus ümber Saksa- maaale. Tema järglaseks sai prof.F.Grant, kes paistis silma kardioloogina ja elektrokardiograafilise meetodi uurijana ning praktikasse juurutajana. Prof. F.Grant töötas kateedrijuhatajana kuni 1944.aasta sügiseni.

Pärast Eesti NSV vabastamist okupantidest alustas Toome sisehaigustekliinik tööd prof.V.Vadi juhtimisel, kes eelnevalt (1921 - 1941) oli Maarjamõisas asuva ülikooli II sisehaigustekliiniku organiseerija ja juhataja. Prof. V.Vadi oli silmapaistev reumatoloog, kes eriti viljakalt töötas muda-balneoteraapia väljaarendamisel Pärnu kuurordis. Tema teaduslikku tegevust hinnati tema valimisega NSV Liidu Meditsiiniteaduste Akadeemia korrespondentliikmeks ja Eesti NSV Teaduste Akadeemia tegevliikmeks.

Varajase surma tõttu (1951.aastal) juhatas prof.Vadi teaduskonna-sisehaiguste kateedrit ainult 6 aastat. Selle aja vältel tuli tal kulutada energiat kliiniku ja kateedri taastamisele ning samaaegselt TRÜ Arstiteaduskonna dekaanina juhtida kogu teaduskonna tööd. Tuli komplekteerida ja välja õpetada uut meditsiinilist ja pedagoogilist kaadrit, sest ka siin oli tunda sõja jälgi.

Toome sisehaigustekliiniku hoone III korrus anti pärast Tartu vabastamist 1944.aasta sügisel algul neuroloogiakliiniku kasutada, seejärel paigutati sinna radioloogiakliiniku haiged ja alates 1951.kuni 1972.aastani paiknes seal dermato-veneroloogia dispanseri statsionaar.

Pärast prof.V.Vadi surma määrati teaduskonnasisehaiguste kateedri juhatajaks dotsent Ülo Lepp, praegu meie vabariigi staatkamaid ja silmapaistvamaid kardiolooge. 1956.aastal valiti kateedrijuhatajaks prof.K.Kõrge, kes töötab nimetatud kohal ka praegu. Prof.K.Kõrge alustas 1937.aastal tööd ülikooli I sisehaigustekliinikus prof. E.Masingi assistendina, oli prof.V.Vadi juures dotsent, juhatas aastail 1945 - 1949 patoloogilise füsioloogia kateedrit, töötas seejärel dotsendina (ja ühe semestri kateedri juhatajana) hospitaalsisehaiguste kateedris.

1955.aastal liideti teaduskonnasisehaiguste kateedriga patoloogilise füsioloogia kateeder. Viimane muutus uuesti iseseisvaks 1972. aastal, töötades prof. R.Looga juhtimisel.

TRÜ teaduskonnasisehaiguste kateedri koosseis oli 1974.aastal järgmine: kateedrijuhataja prof.K.Kõrge, prof.

V.Salupere, dots.Ü.Lepp,dots.H.Sillastu, dots..kt.S.Maramaa, assistendid J.Ksenofontov ja I.Liiv. Kateedri liikmeist on 4 kaitsnud doktoridissertatsiooni, kolmel on kandidaadikraad.

Kateedri ajalooline kliiniline baas - Toome sisehaigustekliinik - kuulub praegu Tartu Vabariikliku Kliinilise Haigla koosseisu. Kliinikus paikneb selle haigla I sisehaigusteosakond (80 voodiga üldosakond, juhataja J.Gross) ja III korrusel 1973.aasta algul tööd alustanud gastroenteroloogia osakond 40 haigevoodiga (juhataja T. Kutsar), mille tegevust juhendab prof.V.Salupere.Kliinikul on nõuetele vastav biokeemialaboratoorium, moodsa aparatuuriga röntgenikabinet, kardioloogia ja funktsionaalse diagnostika kabinetid, endoskoopia ja füsioteraapia kabinetid. 1968.aastal avati kliiniku intensiivravi palat, sisehaiguste alal esimesi meie vabariigis, see on määratud eluohtlikus seisundis haigete (südameinfarkt, raskekujuline südamepuudulikkus, kopsupõletik jt.) ravimiseks ja pidevaks jälgimiseks.

Kateedri teadusliku töö üheks oluliseks teemaks on kardioloogiaalased probleemid: südame omandatud klapi-rikete diagnostika täpsustamine, kardiovaskulaarse süsteemi funktsiooniproovide täiustamine (Ü.Lepp, I.Liiv) . 1970.aastal määrati dots.Ülo Lepale koos ülikooli kardio-kirurgide kollektiiviga Eesti NSV preemia südamekirurgia väljaarendamise eest meie vabariigis. Teiseks kardioloogiaalaseks probleemiks oli südame isheemiatõve ja südamelihase nekrooside tekkepõhjuste uurimine. Tähelepanu suundus siin ühelt poolt immunopatoloogiliste tegurite (K.Kõrge,E.Lipso,H.Hanson), teiselt poolt südamelihase ainevahetuslike protsesside (eriti müokardi adrenaliin-nekroosi) (S.Maramaa) uurimisele. Viimastel aastatel on uurimistöö objektiks kroonilise kardiovaskulaarse puudulikkuse patogenees ja ravimeetodite täiustamine (K.Kõrge,H.Hanson) ning suurtel veresoontel teostatavate operatsioonide mõju südameatalitlusele (J.Gross).

Kateedris uuritakse pidevalt organismi reaktiivsuse ja allergiaprobleeme. Prof.K.Kõrge sellesuunalised tööd käsitlevad neurohormonaalse süsteemi osa allergiliste haiguste arenemisel ja desensibiliseeriva ravi mõjumehhanismi. Rida uurimusi on pühendatud reumatismi diagnostika täpsustamisele (E.Veinpalu,K.Valgma) ja reumatismi epidemioloogiale (R.Birkenfeldt,E.Kõiv). Uurimisobjektiks on olnud ka muud allergoloogilised probleemid, nagu vereseerumi histaminopeksid (L.Hering) ja viimastel aastatel pärilikkuse osa allergiliste haiguste arenemisel (J.Ksenofontov).

Gastroenteroloogia alal teeb intensiivset tööd prof. V.Salupere oma kaastöölistega, kelle uurimisobjektiks on krooniline gastriit, haavandtõbi ja peensooles arenevad patoloogilised protsessid (H.Maaroos).

Dotsent H.Sillastu, kes loeb tuberkuloosikursust, käsitleb oma uurimistöös kilpnäärmehormoonide mõju tuberkuloosile protsessile. Sel teemal kaitses ta 1974.a. sügisel oma doktoridissertatsiooni.

Kateedri töötajate poolt publitseeritakse aastas 20 - 30 teaduslikku artiklit vabariiklikes, üleliidulistes ja välismaade teaduslikes väljaannetes. Kateedriliikmete juhtival osavõtul on organiseeritud sümposioone ja konverentse, näit. vabariiklik allergoloogia konverents 1967.a., üleliiduline gastroenteroloogilise endoskoopia sümposium 1970. aastal, vabariiklik kardioloogia konverents 1972. aastal jt.

Kateeder on pidevalt hoolitsenud erialase ja teaduslik -pedagoogilise kaadri järelkasvu eest. Kateedriliikmete juhendamisel on valminud arvukalt kandidaadidissertatsioone ja nad on olnud mitmete doktoridissertatsioonide konsultantideks. Nii on prof.K.Kõrge juhendamisel kaitsnud kandidaadikraadi 15 arsti, ta on olnud konsultandiks 5 doktoritöö valmimisel. Dotsent Ü.Lepa juhendamisel on kaitsnud 6 kandidaadidissertatsiooni. Võib ütelda, et suur protsent ülikooli sisehaiguste kateedrite õppejõududest ning juhtivatest terapeutidest vabariigi raviasutustes on saanud ettevalmistuse Toome sisehaigustekliinikus ja TRÜ teaduskonnasisehaiguste kateedris.

Kateedri juures töötab juba 25 aastat üliõpilaste teaduslik ring, mille liikmeid on kasvanud silmapaistvaid terapeute ja teaduslikke töötajaid (prof.V.Salupere, meditsiinidoktorid E.Veinpalu ja K.Valgma, Tartu Linna Polikliiniku juhataja S.Aru, I siseosakonna juhataja J.Gross jt.). Silmapaistvad tööd üliõpilaste teadusliku ringiga on teinud dots.Ü.Lepp, kelle juhendamisel on valminud 14 auhinnatud võitlustööd.

Märkimist väärib kateedriliikmete töö õppekirjanduse koostamisel ja publitseerimisel. TRÜ rotaprintidelt on seni ilmunud 12 väljaannet, neist prof.V.Salupere sulest 7. Nimetatud autorilt on peale selle trükitud ilmunud eesti- ja venekeelne gastroenteroloogia käsiraamat.

Kateedril on pidev kontakt üleliiduliste ja vennasvabariikide ravi- ja uurimisasutustega, samuti sidemeid välismaa teaduslike asutustega. Viimastest võib mainida koostööd Helsingi ülikooliga gastroenteroloogiaalaste probleemide ühiseks läbitöötamiseks (V.Salupere). Sama ülikooliga on loominguine kontakt dots.H.Sillastul, kes on korduvalt viibinud Soomes uurimistöö teostamise huvides koos sealsete teadlastega. 1968.aastal pidas prof.K.Kõrge loenguid Saksa DV-s (Berliinis, Dresdenis, Jenas).

ÜLDKIRURGIA KATEEDER

TRÜ üldkirurgia kateeder, esialgse nimetusega üldkirurgia ja kirurgilise propedeutika kateeder, loodi 1945.a. ja alustas tööd sama aasta mais operatiivkirurgia ja topograafilise anatoomia kateedri ruumides, vanas anatoomikumis Toomel.

1945/46.õ.-a. kuulusid kateedri koosseisu kateedrijuhataja ja assistent. Järgmisel õppeaastal suurenes koosseis ühe assistendi ja vanemlaborandi võrra. See koosseis püsis kuni 1967.a., mil kateedri juurde loodi dotsendi koht. 1970.a. asendati üks assistendi kohtadest dotsendi kohaga anestesioloogia erialal. 1973.a. loodi ühe dotsendi koha asemel professori koht üldkirurgia erialal ja 1974.a. asendati üks assistendi kohtadest dotsendi kohaga traumatoloogia erialal.

Käesoleval ajal kuuluvad kateedri koosseisu juhataja meditsiinidoktor J.Sarv, professor üldkirurgia alal A.Rulli, dotsent anestesioloogia alal A.Kivik, dots.kt. traumatoloogia alal J.Seeder (0,5 koormusega), assistent üldkirurgia alal A.Peetsalu (0,5 koormusega) ja vanemlaborant.

Kateedrijuhatajana on töötanud prof. A.Rulli, (1945.-1974.a., kusjuures 1953.-1956.a. oli kateedrijuhataja kohal dots. A.Seppo) 1974.a. valiti kateedrijuhatajaks professoriks J.Sarv.

Üldkirurgia kateedris õpetatakse kirurgia põhialuseid Arstiteaduskonna ravi-, pediatría-, spordimeditsiini ja stomatoloogiaosakonna III kursuste ning kirurgilisi haigusi stomatoloogiaosakonna IV ja V kursuste üliõpilastele.

Kateedri õppebaasiks on olnud alates 1945/46. õ.a. 50-55 voodikohta Vabariiklikus Tartu Kliinilises Haiglas.

Uude valmivasse kirurgiakorpusesse ülekolimisega kateedri õppebaas suureneb 75-80 voodikohani. Õpperuumidena on kasutatud ka haigla juurde kuuluvaid protseduuride ruume, vereülekandejaama, traumapunkti ja konsultatiivpoliklinikut. Kõiki neid on kasutatud koos hospitaalkirurgia kateedriga.

Kateedri teaduslik uurimistöö on pühendatud peamiselt kõhuõõnekirurgia, traumatoloogia, anestesioloogia ja torakaalkirurgia alaste küsimuste selgitamisele. Kateedri teaduslikku uurimistöösse on lülitatud ka 8-10 inimesest koosnev üliõpilaste rühm.

Õppekirjandusest on tõlgitud eesti keelde P.L. Seltovski 1957.a. välja antud "Kirurgiliste haiguste õpik" stomatoloogiaosakonna üliõpilastele ja I.G. Rufanovi 1954. a. välja antud õpiku "Üldkirurgia" I ja II peatükk. Mõlemad on paljundatud rotaprindil. Rotaprindil on paljundatud ka kateedri liikmete A.Rulli ja J.Sarve 1963.a. koostatud õppevahend "Peatükke üldkirurgiast", kus käsitletakse anti- ja aseptika, anestesioloogia ja plastilise kirurgia küsimusi. 1972.a. jaanuaris anti kirjastusele "Valgus" üle õpiku "Üldkirurgia" käsikiri.

Üldkirurgia kateedris on valminud ja edukalt kaitsitud järgmised väitekirjad: A.Rulli kandidaadidissertatsioon 1948.a., J.Sarve kandidaadidissertatsioon 1961.a., A. Rulli doktoridissertatsioon 1968.a., J. Männiste kandidaadidissertatsioon 1968.a., H.Kokka kandidaadidissertatsioon 1969.a., J. Seederi kandidaadidissertatsioon 1970.a., J.Sarve doktoridissertatsioon 1971.a., A. Haaveli kandidaadidissertatsioon 1971.a., H. Poola kandidaadidissertatsioon 1972.a. ja A. Peetsalu kandidaadidissertatsioon 1972.a.

Üldkirurgia kateedril on loodud sidemed paljude teiste meditsiiniõppeasutustega. Kateedri dotsent A. Kivik on lõpetanud Leningradis aspirantuuri anestesioloogia alal Kirovi-nimelises Sõjaväe Meditsiiniakadeemias. Kateedri professoril A. Rullil valmis osa doktoridissertatsioonist Leningradi I Meditsiiniinstituudi hospitaalkirurgia kateedris, konsultandiks sama kateedri juhataja prof. Uglov.

MEDITSIINI KESKLABORATOORIUM

Meditsiini Kesklaboratoorium moodustati 1962. aastal. Vastavalt põhimäärusele peab laboratoorium olema Arstiteaduskonnale eksperimentaalseks baasiks ja kindlustama teadusliku töö tegijaid aparatuuri, reaktiivide, katseloomade ja muu vajalikuga. Esialgselt oli laboratooriumi koosseisus 18 töötajat, juhatajaks määrati dotsent, meditsiini-kandidaat K.Pöldvere. Tegeldi põhiliselt morfoloogia-küsimustega. Alates 1966. aastast oli laboratooriumijuhatajaks meditsiini kandidaat A.Veldi. 1972. aastast alates on juhatajaks meditsiini kandidaat A.Kallikorm. Aasta-aastalt on koosseis suurenenud ning tänaseks on laboratooriumis 90 töötajat, kes tegutsevad 10 eri sektoris ja vivariumis. Teaduslikke töötajaid on 29, kellest 2 omavad meditsiini doktori ja 17 meditsiini kandidaadi kraadi. Peale selle on laboratooriumi baasil valminud 13 doktori- ja 24 kandidaadidissertatsiooni. Laboratooriumi on kasutanud ka paljud üliõpilased oma võistlustööde tegemisel. Laboratooriumil on tihedad sidemed paljude NSV Liidu teaduslike asutustega.

Kõige vanemaks ja suuremaks sektoriks on morfoloogia sektor (juhataja prof. meditsiini doktor K. Pöldvere), kus uuritakse kudede arenemist eksperimentaalsetes tingimustes ning sisenõrenäärmete regeneratsiooni. Sektori koosseisu kuulub elektronmikroskoopia kabinet ning geneetika grupp. Viimane uurib normaalsete inimeste kromosoomide varieeruvust Eestis ja kromosoomianomaaliate osatähtsust kaasasündinud väärarengute ja iseeneslike abortide etioloogias.

Biokeemia sektoris (juhataja meditsiinikandidaat, vanemteadur A.Kallikorm) on põhiliseks probleemiks kilpnäärme hormoonide biokeemia normaalsetes ja patoloogilistes tingimustes. Samas määratakse ka vere valgufraktsioone disk-elektroforeetilisel meetodil.

Immunoloogia sektor, juhendaja prof. V. Saarma (juhataja meditsiinikandidaat, vanemteadur S.Velbri) uurib organismi reaktsiooni sinna sattunud või katse teel viidud organismile mitteomaste ainete vastu, selgitatakse antikehade teket suhkruhaiguse ja kõhunäärme haiguste korral.

Mikrobioloogia sektoris, juhendaja prof. A. Lenzner (juhataja meditsiinikandidaat, vanemteadur H. Lenzner) on põhiprobleemiks inimese mikrofloora laktobatsillide uurimine.

Radioloogia sektoris, juhendaja prof. K.Villako, (juhataja meditsiinikandidaat, vanemteadur A.Tamm) kasutatakse märgistatud ühendeid mitmesuguste ainevahetusprotsesside uurimisel.

Eksperimentaalpatoloogia ja füsioloogia sektoris, juhendaja prof. R.Looga (juhataja meditsiinikandidaat A.Veldi) tegeldakse mitmesuguste ainete toimemehhanismi uurimisega kesknärvisüsteemile.

Ajuvereringe haiguste sektoris, juhendaja prof. E.Raudam (juhataja meditsiinidoktor, vanemteadur R.Zupping), uuritakse aju veresoonte haiguste levikut ja kulgu Eesti NSV-s ning nende haiguste tekkemehhanisme ning ravi ja profülaktika küsimusi.

1974. aastal moodustati juurde kolm uut sektorit. Kardioloogiasektoris (juhendaja prof. K.Valgma) on uurimistöö põhiprobleemiks südame isheemiatõve varane diagnostika, kol-lagenooside sektoris (juhendaja prof. L.Päi) immuniteedi rakuliste ja humoraalsete faktorite patogeneetiline osa, kol-lagenooside patogeneesid, nefroloogia sektoris (juhendaja dots. H. Tihane) ägeda ja kroonilise neerupuudulikkuse diagnoosimine neeru transplantatsiooni korral.

Vivaarium kindlustab teadusliku töö tegijaid katseloomadega (koerad, küülikud, merisead, rotid). Samas on loodud

tingimused eksperimentaalsete uuringute läbiviimiseks.

Laboratooriumi teaduslikud töötajad võtavad osa ka
õppetöö läbiviimisest kateedrite juures.

ARSTITEADUSKONNA ÜLIÕPILASTE OSAVÕTT REVOLUTSIOO-
NILISEST LIIKUMISEST

=====

Tartu ülikooli Arstiteaduskonna üliõpilased on andnud oma panuse ka võitlusse pärisorjuse ja tsarismi vastu. Nad on olnud nõukogude tervishoiu esimeste rajajate hulgas.

Ülikooli asutamise algaastaist peale õnnestus kõrgemat haridust omandada ainult üksikutel eesti talurahva seast pärit isikutel. Nendest said ka silmapaistvad feodalismivas-
tu võitlejad, nagu näiteks Arstiteaduskonna lõpetanud F.R.Faehlmann(1798-1850) ja F.R.Kreutzwald (1803-1881). Kui-
gi nad ei võinud veel aru saada vana korra likvideerimise
vajadusest revolutsioonilisel teel, oli nende tegevusel suur
tähtsus eesrindliku ühiskondlik-poliitilise mõtte arengus
Eestis. XIX sajandi 30-ndate aastate lõpust algas nende rah-
vavalgustuslik tegevus.

40-ndate aastate lõpus hakkasid levima utoopilise sot-
sialismi ideed. Peterburis M.V.Petraševski ümber tekkinud
poliitilise ringi tööst võttis osa ka D.D.Ahšarumov. Ta kuu-
lus selle ringi revolutsioonilis-demokraatlikku rühma. 1857.-
-1858.a. õppis petraševskilane D.D.Ahšarumov Tartu ülikoo-
li Arstiteaduskonnas. Enne Tartusse asumist oli ta mõiste-
tud surma mahalaskmise läbi, kuid just otsuse täideviimise
eel pääses ta tänu tsaari armuandmisele.

Suurt osa revolutsiooniliste meeleolude õhutamisel ve-
ne intelligentsi hulgas etendas 50-ndate aastate lõpus ja
60-ndate aastate algul revolutsioonilise demokraadi A. I.
Herzeni poolt Londonis väljaantav ajaleht "Kolokol". Üksi-
kutel Tartu üliõpilastel olid juba 50-ndate aastate lõpul
sidemed selle ajalehega.

1861.-1864.a. õppis Tartu ülikooli Arstiteaduskonnas V.A.Manassein - illegaalse revolutsioonilise organisatsiooni "Maa ja Vabadus" liige, kes oli Kaasani ülikoolist välja heidetud üliõpilaste demonstratsioonist osavõtu pärast. Tartus tegi V.A.Manassein suure töö eesrindlike üliõpilaste ühe varajasema ringi loomisel, milles loeti ja kommenteeriti A.I.Herzeni teoseid, sealhulgas ajalehte "Kolokol", ja N.G.Tšernõševski romaani "Mis teha?" Sellesse ringi kuulus ka meditsiinidoktorand A.V.Petrov. Väga tõenäone, et just selles ringis saadi Tartus esmakordselt teada I.M.Setšenovi tööst "Peaaju refleksid", mis ilmus 1863. a. ajakirjas "Meditzinski Vestnik". V.A.Manassein oli revolutsioonilise tegevuse pärast sunnitud lahkuma ka Tartust, ta lõpetas Peterburi Meditsiinilise Kirurgiaakadeemia ja oli hiljem selles professor.

1864.-1866. a. tegi üliõpilane-meedik P.Blumberg, eesti rahvusliku demokraatliku liikumise üks varasemaid tegelasi, suurt sanitaarselgitustööd ajalehe "Eesti Postimees" veergudel. P.Blumberg kritiseeris kartmatult talurahva viletsaid elutingimusi kui tema halva tervise seisundi peamist põhjust.

Marksistlikud ideed hakkasid Tartu ülikoolis levima juba 80-ndatel aastatel. Nende kandjateks olid enamikul juhtudel üliõpilased, keda oli välja heidetud teistest Venemaa ülikoolidest üliõpilasliikumisest osavõtu pärast. Juba 1888. a. tekkis esimene marksistlik ring poola rahvusest Arstiteaduskonna üliõpilase M.Lesniku ümber. Selles ringis uuriti K.Marxi "Kapitali" ja muud marksistlikku kirjandust, diskuteeriti vene ühiskondlik-poliitilise elu aktuaalsete probleemide üle. Selle ringiga olid seotud ka läti üliõpilased-demokraadid, sealhulgas revolutsiooniline poeet E.Weidenbaum. 1888. aastal tekkis ka läti üliõpilaste Teaduslik-Kirjanduslik Selts, mille asutamisest võttis osa ka üliõpilasi-meedikuid (A.Krumberg, J.Lesman, R.Liepinš jt.). Selles ringis loeti ja arutati K.Marxi, F.Engelsi, G.Plehhanovi, samuti nende populariseerijate teoseid. Sellesse nn.Pipkalonijas

kuulus hiljem ka F.Rozinš (Arstiteaduskonna üliõpilane a. 1891-1893). Temast sai üks silmapaistvaim lāti bolševik, Lāti KP rajajaid. F.Rozinš heideti ülikoolist välja, kuid poolteise aasta pärast õnnestus tal tagasi pöörduda, astuda Õigusteaduskonda. 1896. aastal, pärast "Uue voolu" purustamist tsaarivõimude poolt, F.Rozinš areteeriti ja saadeti politsei järelevalve alla. Ta põgenes Inglismaale, temast sai professionaalne revolutsionäär. Emigratsioonis kohtus F.Rozinš V.I.Leniniga ja oli temaga 1905. aastast alates kirjavahetuses. 1917. aastal pöördus ta Venemaale, pärast vestlust V.I.Leniniga siirdus Valka, kus rajas esimese Nõukogude Lāti valitsuse ja oli selle esimeheks.

Tartut külastas 90-ndatel aastatel sageli lätlane P.Dauge. Pipkaloniya asutajaliikme A.Dauge vend. P.Daugest sai silmapaistev marksist, 1918. aastal Vene NFSV Tervishoiu Rahvakomissariaadi kolleegiumi liige, nõukogude stomatoloogia rajaja (muuseas ta oli ka V.I.Lenini hambaarstiks). 1894.-1895. a. leidsid eestlased, sealhulgas Arstiteaduskonna üliõpilased R.Aavakivi ja A.Alver, mainitud lāti üliõpilaste seltsis lähedase keskkonna, kust nad said ka marksistlikku kirjandust. 1895. a. taotlesid R.Aavakivi ja A.Alver edutult võimudelt analoogilise eesti üliõpilaste Teaduslik-Kirjandusliku Seltsi rajamist.

Andmed V.I.Lenini kohta võisid esmakordselt jõuda Tartusse suulisel teel juba a. 1888-1891 Kaasani ülikoolist väljaheidetud üliõpilaste, V.I.Lenini seltsimeeste kaudu. On mõeldamatu, et V.I.Lenini võitluskaaslased illegaalse ringi ja üliõpilasrahutuste päevilt Kaasanis (1887. a. detsembris) ei jutustanud oma Tartu sõpradele ja tuttavatele noorest energilisest revolutsionäärist, hukatud A. I. Uljanovi vennast, kellest teadis juba kogu Venemaa. Näiteks 1888. aastal oli lühikest aega Tartu ülikooli Arstiteaduskonna üliõpilaseks J.Voss, kes oli Kaasanis kohtunud V.I.Leniniga maiskondade koosolekutel ja jättis meile mälestused viibimisest Leniniga ühes vanglakambbis. 1888. a. õppis Tartu ülikooli Arstiteaduskonnas Kaasanist tulnud väljasaadetud arsti poeg I.Portugalov; 1890. a. võeti Tartu ülikoo-

li I. Zegržda, kes oli lähedalt tuttav V.I. Leniniga. Ka Tartu Veterinaariainstituuti saabus mitmeid V.I. Lenini võitluskaaslasid Kaasani illegaalse ringi päevilt: 1888. a. I. Voskressenski ja K. Vögnitski, 1890. a. P. Dahno, 1891. a. A. Skvortsov, üks üliõpilaskäitumise juhte Kaasanis.

1885. a. kinnitati Vene Üliõpilaste Ühingu põhikiri, mis ühendas järk-järgult kogu Tartu üliõpilaskonna radikaalse, demokraatliku osa. 80-ndatel aastatel sai see ühing narodnikliku liikumise keskuseks Tartus, hiljem marksistlikuks ühenduseks, aga pärast 1905.-1907. a. revolutsiooni Tartu üliõpilaste sotsiaaldemokraatliku organisatsiooni varjukatteks. Vaatamata oma nimetusele oli ühing oma olemuselt internatsionaalne.

Vene Üliõpilaste Ühingu liikmete algatusel loodi 1893. a. "Tartu marksistide grupp". Selle üheks juhiks oli Moskva ülikooli Arstiteaduskonnast väljaheidetud J.A. Davõdov. Tartu üliõpilasena õnnestus temal esimesena näha ja kuulda V.I. Leninit. 9. jaanuaril 1894. a. võttis ta osa illegaalsest koosolekust Moskvast, kus astus välja liberaalse narodnikluse ideoloogi V.P. Vorontsovi vastu. Selles diskussioonis toetas Tartu üliõpilast V.I. Lenin. Oma kohtumisest Moskvast jutustas J.A. Davõdov Tartu üliõpilastele-marksistidele. Peatselt astus marksistide grupi etteotsa Õigusteaduskonna üliõpilane V.L. Šantser, revolutsioonilise liikumise vanimaid tegelasi, keda V.I. Lenin hiljem nimetas vene Marat'ks. Gruppi kuulusid ka Arstiteaduskonna üliõpilased Z.G. Frenkel ja grusiinlane A.N. Šatilov ning mõned Veterinaariainstituudi üliõpilased. Z.G. Frenkeli meenutuste järgi lugesid grupi liikmed palju, refereerisid sotsiaalmajanduslikku ja filosoofilist kirjandust, diskuteerisid. Sel perioodil tutvus Z.G. Frenkel esmakordselt K. Marxi ja F. Engelsi teostega saksa keeles, aga samuti esimeste V.I. Lenini töödega. Gruppi olid tihedad sidemed eesti ja läti üliõpilaste ringidega. Z.G. Frenkelist sai hiljem silmapaistev nõukogude hügieenik, A.N. Šatilovist VSDTP Tbilisi Komitee liige ja terve gruusia oftalmoloogide koolkonna rajaja.

Arstiteaduskonna demokraatlik üliõpilaskond lülitus aktiivselt üliõpilasliikumisse alates 1899. aastast. Toimus esimene üleüldine streik. Kõik osavõtjad vahistati, heideti ülikoolist välja, suur osa tagasiastumise õigusteta, paljud saadeti Tartust välja. 1899. aastast juhtis üliõpilasliikumist Tartu Ühendatud Maiskondade ja Organisatsioonide Liidu Nõukogu. Sellesse kuulus ka V.I.Lenini vend D.I.Uljanov, kes õppis Arstiteaduskonnas 1900.-1901.a. D.I. Uljanov aitas kaasa V.I.Lenini ideede levitamisele revolutsiooniliselt meelestatud Tartu üliõpilaste hulgas, pidas rangelt konspiratiivset kirjavahetust emigratsioonis viibiva V.I.Leniniga, täitis tema ülesandeid. Tartu üliõpilaste ringides levitati leninlikku "Iskrat".

Veelgi suurema ulatuse omandab Tartu üliõpilaste revolutsiooniline liikumine XX sajandi algul seoses revolutsioonilise situatsiooni üldise süvenemisega Venemaal. Tartu üliõpilaskonna demokratiseerimist ning revolutsioonilist meelsust soodustas ka venelaste ja ukrainlaste arvu kasv kohapeal, eriti 1897. aastast, mil Tartu ülikooli lubati vastu võtta ka vaimulike seminaride kasvandikke. Seminaristid kuulusid tavaliselt vaeste elanikkonnakihtide juurde. Endiselt said eriliste raskusteta astuda Tartu Ülikooli ka teistest kõrgematest õppeasutustest revolutsioonilise tegevuse pärast väljaheidetud üliõpilased. Revolutsioonilise liikumise ulatuselt ei jäänud nüüd Tartu ülikool maha Moskva ja Peterburi ülikoolidest. Kaua kuulus juhtiv osa revolutsioonilises liikumises Tartus vene, ukraina ja gruusia üliõpilastele. Just nende seast nihkusid esile liikumise andekad juhid.

1901. a. veebruaris-märtsis toimusid üliõpilasrahutused - üliõpilased katkestasid õppetöö protestimärgiks Kii-
evi üliõpilaste soldatiks andmise vastu. 3. märtsi kokkutulekust osavõtjad jaotati süü raskuse järgi 3 gruppi ning neid hoiatati. 150 üliõpilasest 69 olid Arstiteaduskonnast. Nende hulgas oli ka D.I.Uljanovi korterinaaber N.F.Dmitrevski. 5.märtsi obstruktsioonist osavõtu pärast tunnistati süüdi 45 üliõpilast, nendest 20 Arstiteaduskonna üliõpilast ja

3 farmaatsiakuulajat. Septembris olid jälle tormilised üliõpilaste kogunemised, millel akadeemiliste vabaduste kõrval nihutati esile ka poliitilisi nõudmisi.

Eriti suure ulatuse omandas üliõpilasliikumine Tartus 1902.a.algul. Massilised kogunemised toimusid 17. ja 18. veebruaril. 19. veebruaril toimus esimene poliitiline tänavademonstratsioon Tartus. Üliõpilased siirdusid ülikooli juurest Kivisillani, kusjuures Arstiteaduskonna üliõpilane K.S.Kavtaradze või M.S.Koberidze kandis punast lippu. Õppetöö ülikoolis õnnestus taastada alles pärast 31 inimese areteerimist juhtkonnast 25. veebruaril ja veel üle 30 inimese areteeriti 22. märtsil. Nendest sündmustest osavõtnutest eemaldati alatiseks ülikoolist 17 isikut, sealhulgas 9 Arstiteaduskonna üliõpilast. Eksmatrikuleerititeatud tähtaegadeks 120, nendest 43 Arstiteaduskonna üliõpilast. Siseministeeriumi andmetel võtsid agitatsioonist üliõpilasrahutuste ettevalmistamisel osa mainitud aastal Arstiteaduskonnast G.D.Botškov, P.N.Ohhotin, V.N.Moltšanov, P.J.Sujetin, M.S.Koberidze, N.P.Malõgin, J.M.Buchbinder, A.I.Vinogradov, J.N.Sobolev, N.S.Tšesnavski ja V.N. Tšapurski. Tartu ühendatud Maiskondade ja Organisatsioonide Liidu Nõukogu täitevorganites üliõpilaste rahutuste korraldamisel juhtivate agitaatoritena Arstiteaduskonnast tegutsesid G.K. Mavritski, V.I.Volkov, N.A.Aratski, A.Z.Klupt, A.M.Levin, S.-M. Semjonov ja V.I.Porfirjev ("Üliõpilaste-patriootide Seltsi" ettekandest).

1903. aastal täiendas Liidu Nõukogu oma koosseisu (selles hakkasid nüüd domineerima sotsiaaldemokraadid) ja laiendas oma tegevust. Loodi side Tartu töölistega, regulaarselt anti välja lendlehti ja proklamatsioonid. 1903. a. asutati ka VSDTP Tartu rühm. 1903. a. 1. mai tähistamist kavatseti saata revolutsiooniliste väljaastumistega. Kuid politsei korraldas 18. aprilli öösel läbiotsimisi isikute juures, keda agentuurandmetel arvati Liidu Nõukogu tegelasteks ja "korralageduste" korraldamise agiteerijateks. Läbiotsimised korraldati ka Arstiteaduskonna üliõpilaste P.I.Kereselidze, V.A.Gorbiku, P.A.Gedevanovi, D.N.Bobrovi, A.I. ja M.I.

Roždestvenski juures. Kõik ülalmainitud üliõpilased areteeriti "kuni asjaolude selgumiseni". Asja arutamine kestis 1904. aastani.

Üliõpilasliikumise edasise aktiviseerumise tähe all möödus Tartus ka 1904. a. 19. veebruaril toimus demonst-ratsioon. Politsei korraldas läbiotsimisi, vahistati 30 inimest, sealhulgas rida Arstiteaduskonna üliõpilasi. 1905. aastal alanud kodanlik-demokraatlikust revolutsioonist asus Tartu paljurahvuseline üliõpilaskonna paremik julgelt revolutsioonilise rahva poolele ja võitles bolševike partei loo-sungite all. Eriti aktiivselt tegelesid revolutsioonilise agi-tatsiooniga "Vene üliõpilaste ühingu" ja "Üliõpilaste-Mee-dikute Ühingu" liikmed (viimane asutati 1903. a.). Arsti-teaduskonna üliõpilased kuulusid VSDTP Põhja-Liivimaa or-ganisatsiooni täitevkomiteesse (B.M.Antkotšunas, I.Z.Lenski jt.), olid selle juures loodud võitlusrühma liikmed (N.B. Gens, E.A. Kessler jt.). 15. oktoobril alustasid Tartu ülikooli üliõpilased poliitilist streiki, millega ühinesid veterinaariainstituudi üliõpilased, samuti Tartu linna töö-lised ja teenistujad. 18. oktoobril organiseeriti suur de-monstratsioon linna vangla juures ja vabastati kõik poliit-vangid. Hirmunud politseivõimud ja administratsioon hakka-sid kiires korras revolutsiooniliselt meelestatud üliõpi-lasi Tartust välja saatma. Ülikool suleti aastateks 1905.-1906.

Revolutsiooni ajal võttis VSDTP Tartu rühma tegevusest aktiivselt osa V.K.Dessler, farmaatsiainstituudi laborant (oli 1901.-1903. a. Tartu ülikoolis farmaatsiakuulajaks). Ta paljundas ja levitas lendlehti ja proklamatsioone tsa-rismi vastu, mille eest ta 1. augustil 1906 areteeriti. 21. detsembril 1907. a. korraldati tema juures uuesti läbiotsi-mine ning 1908. a. algul, mitte jäädes ootama kohtuotsust, põgenes V.K.Dessler välismaale. Šveitsis - vene revolutsi-oniliste sotsiaaldemokraatide staabis - kohtus V.D.Dessler V.I.Leniniga, kuulas tema esinemisi. 1917. a. märtsis saa-tis ta sealt Venemaale esimese poliitemigrantide grupi, kel-le seas oli ka V.I.Lenin. Ise ta pöördus tagasi teise gru-

piga ning tegeles järgnevail aastail NSV Liidus keemiatööstuse organiseerimisega.

1903.-1906. a. tegutses silmakliiniku ülemääralise assistendina Z.M.Tshvetadze. Ta elas politsei järelevalve all, sest oli omal ajal üliõpilaste väljaastumistest aktiivne osavõtja. 1906. aastal areteeriti Lodzis Tartu ülikooli Arstiteaduskonna kasvandik V.S.Majertšak revolutsioonilisest liikumisest osavõtu ja Poola sotsiaaldemokraatlikku parteisse kuulumise pärast ning saadeti asumisele Siberisse. Pärast Oktoobrirevolutsiooni valiti ta Krasnojarski Nõukogu Täitevkomitee liikmeks ja tervishoiuosakonna juhatajaks. Kuid tema aktiivne tegevus nõukogude tervishoiu rajamisel lõppes 1919. aastal traagiliselt. Praegu kannab üks tänav Krasnojarskis doktor Majertšaki nime. See nimi on raiutud ka koltšaklaste bande käe läbi langenud revolutsioonivõitlejate mälestussambale.

Tartu üliõpilaste revolutsioonilist liikumist ajava hemikus 1908.-1914. a. on kahjuks veel vähe uuritud. On teada, et 1907.a. lõpp oli ülikoolis taas rahutu: alatasa toimusid ülikooli seinte vahel üliõpilaste kokkutulekud. Arstiteaduskonna üliõpilastest vahistati E.A.Kessler, N.B.Gens, N.Berovitš, naisvabakuulaja A.A.Grigorjants ja rida teisi, osa neist saadeti asumisele, näiteks viimane 3 aastaks Tobolski kubermangu.

1908.-1909. a. korraldasid Arstiteaduskonna üliõpilased spetsiaalseid teaduskonnakokkutulekuid, neil arutati puudusi õppetöö korralduses, resolutsioonides nõuti näiteks bakterioloogia muutmist üldkohustuslikuks õppeaineaks, ruume lastehaiguste ambulatoorseks õpetamiseks jm. Arutati ka üliõpilaste-meedikute finantsolukorda ning nõuti eritasu kaotamist kliinikute ja laboratooriumide kasutamise eest. Kuid Arstiteaduskonna üliõpilased ei jäänud kõrvale ka poliitilistest sündmustest. 1908. a. septembris algas Peterburi üliõpilaskonna eestvõttel ülevenemaaline üliõpilassstreik, suunatud protesti märgiks haridusministri A.N.Schwartzi reaktsiooniliste abinõude vastu, mis nägid ette ülikoolide autonoomia likvideerimist. Sellega liitusid 25. septembril ka Tartu üliõpi-

lased, streikides ligi 3 nädalat. Novembris järgnes läbiotsimine mitmete üliõpilaste juures. 1909. aastal otsustasid võimud jätta Vene Üliõpilaste Ühing, järelikult Tartu üliõpilaskonna sotsiaaldemokraatlikud fraktsioonid, juhtkonnata. 7. märtsi öösel korraldati läbiotsimised ühingu ruumides ja selle silmapaistvamate liikmete juures. 8. peatege-
last **areteeriti** ja saadeti Tartust välja. 1909. a. teisel poolel selle tulemusel, Tartu ülikooli rektori sõnade järgi, Vene Üliõpilaste Ühingu liikmete poliitiline agitatsioon üliõpilaste hulgas nõrgenes. Kuid tegelikult ka sel korral ei kahandanud areteerimised üliõpilaste revolutsioonilist aktiivsust. Sellest tunnistavad lakkamatud arestid ja läbiotsimised kogu 1910. a. vältel.

Peasündmused arenesid 1910. a. novembris seoses teatega kirjaniku L.N.Tolstoi surmast. 8. novembril oli üliõpilaste massiline kokkutulek aulas. 17. novembril toimus samas uus kokkutulek. Üliõpilane-meedik A.Lomsadze trükkis koos 3 seltsimehega lendlehti, milles sisaldus üleskutse revolutsioonilise võitluse tugevdamiseks isevalitsuse vastu ja isegi streigiks (A.Lomsadze võitles hiljem arstina kodusõja rinnetel Punaarmee ridades, sai Gruusia NSV teeneliseks arstiks). Kokkutuleku lõpul korraldasid üliõpilased demonstratsiooni, suundudes Raekoja väljakule. Nad laulsid "Igavest mälestust" ja "Te ohvrina langesite", kandisid plakati "Maha surmanuhtlus!" Politseikomando pidas kinni ja pani kirja 65 inimest. Nende seas oli ka Arstiteaduskonna üliõpilasi: M.S.Tšheidze, A.Brucksohn, V.Tšigogidze, naisvabakuulajad L.S.Miloserdova, L.J.Špinak, eraülikooli kuulajad K.V.Malkovskaja, S.L.Kropmann, V.V.Banikin jt. Plakatikandjateks olid just A.Brucksohn ja V.Tšigogidze. Neid karistati 3-kuise arestiga, ülejäänuid igauht 50-rublase trahviga või ühekuise arestiga.

1910. a. detsembris lõpetas Arstiteaduskonna N.A.Aleksejev, a.1899-1905 oli emigratsioonis Londonis. Ta oli vene revolutsioonilise sotsiaaldemokraatia välismaaliiga liige ja töötas V.I.Lenini juhtimisel "Iskra" toimetuses. Pärast VSDTP II kongressi sai Aleksejevist bolševike esindaja Lon-

donis, ta võttis osa ka VSDTP III kongressist, kus oli selle sekretäriks. Tartus sekkus ta ka üliõpilaseltsu Arstiteaduskonna üliõpilaste nõudmisavaldusel 22. veebruarist 1909 leidub tema allkiri (taotleti ruume haigete laste ambulatoorseks vastuvõtuks). Noore arsti esimeseks töökohaks sai Irkutski kubermang. Oktoobrirevolutsiooni ja Kodusõja aastail võttis ta osa võitlusest nõukogude võimu eest Siberis, olles seal ka nõukogude tervishoiu rajajaid.

1911. a. veebruari algul kavatsesid üliõpilased korraldada obstruktsiooni selleks, et katkestada õppetöö protestimärgiks tsaarivalitsuse uute reaktsiooniliste abinõude vastu, mis faktiliselt keelasid üliõpilaskokkutulekud ja -organisatsioonid. 2.veebruaril olid valmis trükitud proklamatsioonid üleskutsega alustada streiki. Väljaastumist, mille eesmärgiks oli saavutada ülikooli autonoomiat, juhtis Koalitsiooninõukogu. Sandarmid olid sellest teadlikud, samuti olid neil teada juhtivad liikumiskeskused. Politsei ja sandarmid korraldasid läbiotsimisi üliõpilasseltside ruumides. 2.veebruaril arreteeriti peaaegu kõik Gruusia Maiskonna liikmed. Oli kavas ajutiselt sulgeda ka rida teisi üliõpilasorganisatioone, sealhulgas "Üliõpilaste-Meedikute Ühing" ja "Vene Üliõpilaste Ühing". Keegi oli reetnud streigikomitee koosseisu. Arreteeriti üliõpilane-meedik K.Eristavi, kes esindas selles sotsiaaldemokraate, hiljem silmapaistev kirurg, akadeemik, Gruusia NSV teeneline teadlane. Streigiliikumise organiseerimise kahtlustamisel vahistati ka eraülikooli Arstiteaduskonna kasvandikud. J.V.Todadze (hiljem nimekas Gruusia uroloog), N.Hatšianu ja V.Platonov, mõni päev hiljem (13. veebruaril) A.Stšepkin, S.-D.Fried, L.Juhvit ja P.-F.Schneiersohn, kõik tugevdatud riigikaitse erimääruse alusel. Nelja viimast süüdistati revolutsioonilise propaganda pärast ning nad määrati kaheks aastaks politsei järelevalve alla. Neil keelati elada linnades, kus oli kõrgem õppeasutus.

Arestid ja väljasaatmised nõrgestasid vähesel määral üliõpilaste revolutsioonilist liikumist Tartus, sest ülikooli tulid igal aastal üha uued ja uued üliõpilased, kellel olid sageli revolutsioonilises võitluses suured kogemused.

Järgnevatel aastatel oli revolutsiooniliselt meelestatud üliõpilaskeskuseks Tartus endiselt Vene Üliõpilaste Ühing, mille juhatusse kuulusid bolševikest üliõpilased-meedikud L.A.Bregman, K.J.Rimša, K.J.Požela, V.I.Deševoi, S.Lesin jt. Bregman oli mainitud ühingu juures bolševike fraktsiooni rajajaks. Selle fraktsiooni juhtimisel tegutses üliõpilaste marksistlik ring, millesse kuulusid ka eraülikooli naiskuulajad M.Pozdejeva, R.Zabotinskaja, Z. Pevzner, S.Vakser jt. 1916. a. detsembris kukkus ring provokatsiooni tõttu sisse, ringiliikmed vahistati. Bregmani tuleb lugeda ka VSDT(b)P Põhja-Balti Liidu Tartu üliõpilaste organisatsiooni rajajaks. Veebruarirevolutsioonipäevil kuulus ta VSDT(b)P Tartu organisatsiooni tuumikusse (oli Põhja-Balti liidu KK liige). 1917. a. suvel oli ta juhtivatel kohtadel Kroonlinnas (VSDT(b)P Komitee ja Nõukogu Täitevkomitees), organiseeris esmaabi Kroonlinna madruste koondsalgale, kes võttis osa Talvepalee ründamisest. K.J.Rimša oli samuti Tartu bolševike organisatsiooni juhte. Ta areteeriti 4. veebruaril 1917. K.J.Požela areteeriti veel 1916.a. detsembris. Pärast vabanemist vanglast veebruarirevolutsiooni järel Rimša valiti VSDTP Põhja-Balti Organisatsioonide Liidu esimeheks, ühtlasi 12. armee bolševike Organisatsiooni Keskbüroo esimeheks. Ta tegi revolutsioonilist propagandat Riia rindel, koondades sõdureid bolševike partei ümber. Oktoobrirevolutsiooni päevil oli ta Tartu Revolutsioonilise Sõjakomitee liige, võttis osa mitme tähtsa objekti hõivamisest ja poliitvangide vabastamisest, oli Tartu Punakaardi organiseerijaid. 1918. a.võttis Rimša osa võitlusest nõukogude võimu eest Kaukaasias ja Leedus. Oma meditsiinilise haridustee lõpetas ta Moskvas, kus oli mõni aeg Moskva ülikooli rektoriks ja M.I.Uljanova asetäitjaks Tööliste ja Talupoegade Inspektsioonis. Kui V.I.Lenini tervis halvenes, kutsuti Rimša arstide alalisse valvesse juhi voodi juurde. Tema kontrolli all põetasid õed V.I.Leninit. K.J.Poželast sai üks Leedu KP rajajaid, leedu rahvuskangelane, kes mehiselt hukkus Leedu fašistide käe läbi 1926. aastal. V.I.Deševoi oli pärast veebruarirevolut-

siooni Tartu Tööliste, Soldatite ja Maatameeste Saadikute Nõukogu Täitevkomitee esimehe asetäitjaks, seejärel oli ta juhtivatel kohtadel VSMTF Kroonlinna Komitee ja Nõukogu Täitevkomitees, sai üheks nõukogude sõjaväetervishoiu juhiks Kodusõja rinnetel, seejärel oli mitmetel ametikohtadel tervishoiusüsteemis, sealhulgas mitmete meditsiiniinstitiutide direktoriks.

9. detsembril 1917 valiti Tartu Tööliste, Soldatite ja Maatameeste Saadikute Nõukogu Täitevkomitee esimeheks Tartu ülikooli Arstiteaduskonna III kursuse üliõpilane 21-aastane eestlane Daniel Plau. Ta oli üks vähestest eesti üliõpilastest, kes Oktoobrirevolutsiooni päevil astus bolševike parteisse (R.Majaku andmeil ainukesena). Tartu Nõukogu Täitevkomitee seisis oma ülesannete kõrgusel ja tegutses väga energiliselt uue elu rajamisel vanas ülikoolilinnas. Kahe kuu vältel tegi D.Plau ära palju ka tervishoiu alal ning ülikooli töö korraldamisel. Tartu töotajatele kehtestati tasuta arstiabi, aga ülikooli kliinikud saidprodukte haigete toitlustamiseks. Saksa vägede sisetungimisel Tartusse Tartu partei- ja nõukogude organid eesotsas D.Plauga evakueerusid Petrogradi. Edaspidi sai D.Plauist silmapaistev Nõukogude Armee komandör.

Olgu märgitud, et 1917.a. oktoobris lõpetas Tartu ülikooli I.J.Ramm, kes seejärel viivitamatult siirdus tööle Smolnõisse, kus kohtus V.I.Leniniga ja esimestest võitluspäevadest alates töötas Proletaarse Punase Risti sanitaarsalgas, seejärel juhtis Soome Punakaardi meditsiini- ja sanitaarvalitsust, hiljem oli hügieeniprofessoriks Leningradi Meditsiiniinstituudis. V.Pavlenko ja A.Melnikov, kes õppisid Tartu arstiteadust 1913. aastal, võtsid Oktoobrirevolutsiooni ajal aktiivselt osa haavatud punaarmeelestele abi organiseerimisest, valmistasid ette üle 1000 punase meditsiiniõe, kes kohe suundusid rindele. Peale mainitute etendasid ka paljud teised Tartu ülikooli kasvandikud teatud osa tsiviil- ja sõjaväetervishoiu organiseerimisel noores Nõukogude vabariigis.

Kodanliku Eesti perioodil töötas Arstiteaduskonna loomafüsioloogia eradotsendina a. 1927-1931 Aleksander Audova. Ta asutas ateistliku ühingu "Humanitas" ja 1931.a. "Tööliste Esperanto- ja Kultuuriühingu". Kuid tagakiusamise pärast siirdus ta 1932. aastal Moskvasse, kust avaldas üleskutse "Eesti töörahvale", milles kaitses EKP seisukohti. 1926. aastal lõpetas Arstiteaduskonna Viktor Hion, kes seejärel tegutses aktiivselt Tartu töölisorganisatsioonides. Võimud eemaldasid ta 1939. aastal Tartust Paidesse. 1940. aastal astus ta NLKP ridadesse, sai esimeseks ENSV Tervishoiu Rahvakomissariks. Ka pärast Suurt Isamaasõda olid tal suured teened nõukogude tervishoiu taastamisel ja arendamisel Eestis, ta oli tervishoiuministriks ja 1950.-1952.a. juhatas hügieenikateedrit Tartu Riiklikus Ülikoolis. 1934.-1940. a. õppis Arstiteaduskonnas Arkaadi Uibo, kes innukalt uuris marksismi klassikuid. 30-ndate aastate lõpus töötas ta aktiivselt Akadeemilises Sotsialistlikus Ühingus, Ühiskonnateaduste Klubis, üliõpilasseltsis "Ühendus" ja mujal. 1940.a. algul võeti ta põrandaaluse partei liikmeks. Nõukogude võimu taaskehtestamisel oli ta Eesti NSV Riigikontrolli Rahvakomissar, Isamaasõja ajal poliittööliseks 7. Eesti laskurdiviisis. Pärast sõda töötas EKP Tallinna Linnakomitee agitatsiooni- ja propagandaosakonna juhatajana, seejärel Tartu ülikooli dialektilise ja ajaloolise materialismi kateedri juhatajana, sama õppeasutuse parteiorganisatsiooni sekretärina. 1949. aastal siirdus ta Moskvasse, kus kaitses väitekirja. Ta määrati tööle NLKP Keskkomitee Marksismi-Leninismi Instituuti.

1941. aastal võtsid Arstiteaduskonna üliõpilased osa võitlusest saksa fašistide vastu, mitaead nendest hukkusid (B.Schults, T.Semjonova jt.). Nende nimed on kantud marmortahvlile, mis asub ülikooli peahoones:

TARTU ÜLIKOOLI ARSTITEADUSKONNA DEKAANID 1802-1975

1802-1804	Martin Ernst STYX
1805	Daniel Georg BALK
1806	Heinrich Friedrich ISENFLAMM
1806-1807	Christian Friedrich von DEUTSCH
1807-1808	Martin Ernst STYX
1808-1809	Daniel Georg BALK
1809-1810	Martin Ernst STYX
1810-1811	Christian Friedrich von DEUTSCH
1811-1812	Daniel Georg BALK
1812-1813	Karl Friedrich BURDACH
1813-1814	Christian Friedrich von DEUTSCH
1814-1815	Martin Ernst STYX
1815-1816	Daniel Georg BALK
1816-1817	Christian Friedrich von DEUTSCH
1817-1818	Johann Christian MOIER
1818-1819	Johann Friedrich von ERDMANN
1819-1820	Martin Ernst STYX
1820-1821	Christian Friedrich von DEUTSCH
1822	Ludwig Emil von CICHORIUS
1823	Johann Christian MOIER
1824	Johann Jakob Friedrich PARROT
1825	Ludwig August STRUVE
1826	Martin Ernst STYX
1827	Johann Christian MOIER
1828	Gottlieb Franz Emmanuel SAHMEN
1829	Johann Friedrich von ERDMANN
1830	Johann Christian MOIER
1831	Martin Heinrich RATHKE
1832	Gottlieb Franz Emmanuel SAHMEN
1833	Johann Friedrich von ERDMANN

1834	Martin Heinrich RATHEE
1835	Aleksander Friedrich HUECK
1836	Piers Uso Friedrich WALTER
1837	Gottlieb Franz Emmanuel SAHMEN
1838	Johann Friedrich von ERDMANN
1839	Alfred Wilhelm VOLKMANN
1840	Aleksander Friedrich HUECK
1841	Piers Uso Friedrich WALTER
1842-1845	Gottlieb Franz Emmanuel SAHMEN
1846-1850	Heinrich Friedrich BIDDER
1851	Piers Uso Friedrich WALTER
1851-1853	Carl Boguslaw REICHERT
1854	Heinrich Friedrich BIDDER
1855-1858	Guido Hermann SAMSON von HIMMELSTIERN
1859-1866	Rudolf BUCHHEIM
1867-1868	Georg von OETTINGEN
1868-1870	Johannes HOLST
1871-1876	Jakob Ernst Arthur BÖTTCHER
1877-1879	Hermann Adolf Alexander SCHMIDT
1880	Rudolf Albert Martin BÖHM
1881-1883	Friedrich Albin HOFFMANN
1883-1885	Christian Herman Ludwig STIEDA
1886-1888	Eduard RAEHLMANN
1889-1893	Johann Georg DRAGENDORFF
1893-1895	Stepan Mihhailovits VASSILJEV
1896-1899	Afanassi Sergejevits IGNATOVSKI
1900-1904	Vassili Palladijevits KURTSINSKI
1904-1905	Vladimir Fjodorovits TSIŽ
1906-1908	Fjodor Orestovits JEVETSKI
1909-1911	Dmitri Melitanovits LAVROV
1912-1918	Vjatseslav Aksentjevits AFANASJEV
1918	Maximilian Friedrich Werner ZOEGE von MANTEUFFEL
1919-1920	Anton Friedrich SCHULZENBERG (aj. dekaan)
1920-1931	Konstantin KONIK
1931-1934	Adu IUS

1934-1937	Karl SCHLOSSMANN
1937 II sem.	Voldemar VADI
1938-1939	Ernst SAARESTE
1940-1941	Gerhard ROOKS
1941-1944	Harald PERLI
1944-1946	Voldemar VADI
1946-1949	Albert VALDES
1949-1950	Elmar KARU
1951-1952	Elmar SIIRDE
1952-1955	Alma TOMINGAS
1955-1963	Artur LINKBERG
1963-1966	Jüri SAARMA
1966-1969	Herman VAHTER
1969-1975	Ernst RAUDAM
1975.a.alates	Lembit ALLIKMETS

Arstiteaduskonna professorid Tartu ülikooli
rektorid

1.aug. 1803 - 1.aug. 1804	Daniel Gorg BALK
1.aug. 1808 - 1.aug. 1810	Christian Friedrich von DEUTSCH
1.aug. 1813 - 1.aug. 1814	Martin Ernst STYX
1.jaan.1834 - 1.jaan.1836	Johann Christian MOIER
1.jaan.1842 - 16.nov. 1842	Alfred Wilhelm VOLKMANN
13.jaan.1858 - 5.veebr.1865	Friedrich BIDDER
5.veebr.1865 - 18.jaan.1868	Guido Hermann SAMSON von HIMMELSTIERN
22.veebr.1868 - 22.veebr.1876	Georg von OETTINGEN
7.nov. 1881 - 7.nov. 1885	Eduard von WAHL
7.nov. 1885 - 18.jaan.1890	Alexander SCHMIDT
1918	Karl DEHIO
1920 - 1928	Heinrich KOPPEL

K i r j a n d u s e l o e t e l u
(kronoloogilises järjekorras)

Üldandmeid ja bibliograafiaid Tartu Ülikooli Arstiteadus-
konna kohta

- Köhler H.J. Ordinis medicorum in universitate Caesarea
Dorpatensi Annales ab universitatis
exordio ad sinem usque anni 1827. Dorpati,
1830.
- Beise Th. Die Kaiserliche Universität Dorpat während
der ersten 50 Jahre ihres Bestehens und
Wirkens. Dorpat, 1853.
- Böttcher A. Die medizinische Fakultät der Universität
Dorpat in den Jahren 1802-1870. - Dorpater
medizinische Zeitschrift. B. I, H. IV.
Dorpat, 1871, 351-357.
- Schmidt G. Das Professoren-Institut in Dorpat 1827-
1838. Eine Studie zur russischen Universi-
tätsgeschichte. - Russische Revue, B.XIX,
1881, 136-166.
- Hasselblatt A., Otto G. Album academicum der Kaiserlichen
Universität Dorpat. Dorpat, 1889.
- Otto G., Hasselblatt A. von den 14000 Immatrikulierten
Dorpats. Streifzüge in das "Album
academicum der Kaiserlichen Universität
Dorpat". Dorpat, 1891.
- Grünfeld A. Verzeichnis der von der medizinischen
Fakultät zu Dorpat seit ihrer Gründung

veröffentlichen Schriften. -
Historische Studie aus dem Pharmakolo-
gischen Institute der Kaiserlichen
Universität Dorpat. III. Halle, 1893,
111-135, 415-449.

- Brennsohn I. Die Ärzte Livlands. Mitau, 1905.
Semel H. Die Universität Dorpat (1802-1918).
Skizzen zu ihrer Geschichte von Lehrern
und ehemaligen Schülern. Dorpat, 1918.
- Brennsohn I. Die Ärzte Estlands. Riga, 1922.
Lüüs A. Märkmeid Tartu Ülikooli Arstiteaduskonna
arenemisteedelt 1632-1932. - Eesti Arst,
1932, 6, 335-347.
- Normann H. Üldjooni Tartu Ülikooli Arstiteaduskonna
ajaloolisest arengust 1632-1932. - Eesti
Arst, 1932, 6, 305-333.
- Engelhardt R. Die deutsche Universität Dorpat in ihrer
geistesgeschichtlichen Bedeutung. Reval,
1933.
- Linkberg A. Tartu Riikliku Ülikooli arstiteaduskonna
tegevus ajavahemikul 1940-1960. - Nõukogu-
de Eesti Tervishoid, 1960, 3, 12-16.
- TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL. Bibliograafia 1960-1972. Tartu,
1962-1975.
- Leek V. Tartu Ülikooli Arstiteaduskonnas kaitsstud
väitekirjad 1892-1917. Bibliograafia.
Tartu, 1965.
- Saarma J. 25 aastat Tartu Riikliku Ülikooli arsti-
teaduskonda. - Nõukogude Eesti Tervishoid,
1965, 3, 173-178.
- Saarma J. Tartu Riikliku Ülikooli Arstiteaduskond
1940-1965. - TRÜ Toimetised, 178. Tartu,
1965, 3-13.
- Tartu Riikliku Ülikooli struktuur ja isikuline koosseis
1974. Tartu, 1975.

Обзор деятельности Императорского Дерптского университета.

На память о 1802-1865 годах. Дерпт. 1866.

Биографический словарь профессоров и преподавателей Императорского, бывшего Дерптского, университета за сто лет существования /1802-1902/, т. 2. Юрьев, 1903.

- Петухов Е.В. Императорский Юрьевский, бывший Дерптский, университет за сто лет его существования. Т. I: первый и второй периоды /1802-1865/. Юрьев, 1902.
- Петухов Е.В. Императорский Юрьевский, бывший Дерптский, университет за последний период своего существования /1865-1902/. С.- Петербург, 1906.
- Мартинсон Э.Э. Исторические связи Тартуского /б. Дерптского/ университета с русской наукой. Таллин, 1951.
- Мартинсон Э.Э. История основания Тартуского /б. Дерптского-Юрьевского/ университета. Л., 1954.
- Калью П.И. Профессорский институт при Тартуском /Дерптском/ университете. /Из истории подготовки научно-педагогических кадров в России/. - Советская медицина, 1955, 8, 87-91.
- Сийрде Э.К. О работе медицинского факультета Тартуского университета за 1944-1954 гг. - Здравоохранение Советской Эстонии, 4. Таллин, 1955, 115-126.
- Эрингсон Л. Тартуский университет в 1905 году. - Ученые записки ТГУ, 56. Тарту, 1957.
- Эрингсон Л. Из истории Тартуского университета в конце XIX и начале XX вв. - Ученые записки ТГУ, 114. Тарту, 1961, 117-214.

Эрингсон Л. Тартуский университет в период отступления первой русской революции /1906-1907/. - Ученые записки ТГУ, 164. Вопросы истории Эстонской ССР. Тарту, 1965, 83-126.

Итоги научной работы по медицине в Тартуском государственном университете за 1940-1965 гг. Тарту, 1966. Сборник содержит 13 статей, посвященных развитию отдельных проблем и дисциплин.

Вахтер Х.Т., Тяхеппылд Л.Я. Медицинский факультет Тартуского государственного ордена Трудового Красного знамени университета. - Развитие и успехи здравоохранения в Эстонской ССР. Таллин, 1967, 159-167.

Калнин В.В., Лойт А.О. О Тартуском университете как связующем звене между научными медицинскими центрами России и Западной Европы /XIX - начало XX вв./. - Из истории естествознания и техники Прибалтики, т. I. Рига, 1968, 247-259.

Исаков С. Сквозь годы и расстояния. Таллин, 1969.

Калнин В.В. Воспитанники Тартуского университета, встречавшиеся с В.И. Лениным. - Четвертая Всесоюзная историко-медицинская конференция, посвященная столетию со дня рождения В.И. Ленина. М., 1972, 180-189.

Калнин В.В. Тартуский университет как центр подготовки медицинских кадров в Прибалтике в XIX - начале XX вв. - Социальная гигиена, организация здравоохранения и история медицины. Материалы первой научно-практической конференции Прибалтийских республик. Таллин, 1973, 108-111.

Калнин В.В. Из истории высшего медицинского образования в Эстонии. - Итоги и перспективы исследований по истории медицины. Кишинев, 1973, 245-246.

Materjale Arstiteaduskonna üksikute kateedrite ja
asutuste ajaloo kohta

- Struve L.A. Historischer Bericht über die Leistungen des medizinischen Klinikums Kaiserlichen Universität zu Dorpat von seiner Eröffnung im Jahre 1804 bis zum Schlusse des Jahres 1826. Dorpat, 1827.
- Ottow B. Der geburtshilflich-gynekologische Lehrstul an der Universität Dorpat. Eine geschichtlich-medizinische Skizze. Sonderabdruck aus der "Gynekologie", Nr. 264/65. Leipzig, 1918, 147-178.
- Schindelmeiser J. Das Pharmazeutische Institut der Dorpater Universität in den latzten 50 Jahren. - Pharmacia, 1921, 2, 15-22.
- Loewe S. Tartu eksperimentaalse farmakoloogia sünnipaigana. - Eesti Arst, 1927, 12, 465-470.
- Talvik S. Kohtuliku arstiteaduse algetest Tartu Ülikooli arstiteaduskonnas. - Eesti Arst, 1928, 6, 205-209.
- Talvik S. Jooni kohtuliku arstiteaduse õppetooli tegevusest 85 aasta vältel ja tuleviku väljavaated. - Eesti Arst, 1928, 7, 240-250; 8, 281-290.
- Barkan G. Dorpats Bedeutung für die Pharmakologie. - Acta et commentationes Universitatis Tartuensis (Dorpatensis), XX. Tartu, 1930, 3-14.
- Metsapa H. Tartu Ülikooli arstiteaduskonna farmaatsiaosakond 1802-1930. a. - Pharmacia, 1930, 2, 25-30; 3, 57-65; 4, 89-102.

- Soans T. Tartu Ülikooli vaimu- ja närvihaiguste kliinik 1881-1931. - Eesti Arst, 1930, 12, 457-461.
- Vadi V. Tartu Ülikooli hospitaalsisehaigustekliiniku ajaloolisest arengust 1841.-1931. a., ühtlasi sisehaigustekliiniku viimase aastakümne tegevusest. - Eesti Arst, 1931, 1, 13-31.
- Lüüs A. Lastehaiguste õpetamine Tartu Ülikoolis. - Eesti Arst, 1932, 3, 113-123.
- Wallner R. Tartu koldena keemiale ja farmaatsiale. - Pharmacia, 1932, 4, 99-104; 5, 134-141; 6, 161-165.
- Blessig, E., Uudelt J. Tartu Ülikooli silmakliinik 1868-1933. - Eesti Arst, 1934, 11, 493-809.
- Normann H., Kask M. Hügieeni õpetamisest Tartu Ülikoolis selle algpäevist kuni vastava õppetooli loomiseni. - Eesti Arst, 1935, 4, 257-272.
- Kask M., Normann H. Tartu Ülikooli tervishoiuinstituut ja selle tegevusest 1895.-1935. a. - Eesti Arst, 1935, 4, 275-304.
- Saareste E. Tartu Ülikooli Kõrva-nina-kurgukliiniku arengu järke. - Eesti Arst, 1939, 1, 3-17.
- Tamm A. Tartu Ülikooli Naisteliiniku teaduslik tegevus 1806-1942. - Eesti Arst, 1943, 10, 497-528.
- Tamm A. Tartu Ülikooli Naistekliiniku asutamine, juhatjad ja meditsiiniline koosseis. - Eesti Arst, 1943, 11, 581-606.
- Riiv J. Ülevaade Tartu ülikooli meditsiinilise kliiniku ajaloost. - TRÜ Toimetised, 52. Arstiteaduskonna töid sisehaiguste ja kirurgia alalt. Tartu, 1957, 3-9.
- Lõvi M., Kalnin V. Stomatoloogia arengust Eestis. - Nõukogude Eesti Tervishoid, 1967, 2, 136-141.

- Kalnin V. Anatoomikumid ja haiglad Toomemäel.-Toomemägi. Tln., "Eesti Raamat", 1968, 86-110.
- Linkberg A. Kirurgia arengust ja õpetamisest Tartu ülikoolis 1802-1968. - Edasi, 11.-13., 16.-18. IV 1968, nr. 86-88, 90-92.
- Kalnin V. Maarjamõisa väljal kliinikute asutamise eel-lugu. -Tartu Vabariikliku Kliinilise Haigla konverentside materjale. I. Tartu, 1969, 5-14.
- Schotter L., Kalnin V. Oftalmoloogia areng Tartu ülikoolis. - Nõukogude Eesti Tervishoid, 1969, 2, 134-139.
- Raudam E., Paimre R. Neuroloogia ja neurokirurgia arengust Tartus. - Tartu Vabariikliku Kliinilise Haigla konverentside materjale. I. Tartu, 1969, 95-111.
- Vapra A., Päi L. Ülevaade sisehaiguste osakonna 45-aastasest tööst. - Tartu Vabariikliku Kliinilise Haigla konverentside materjale. I. Tartu, 1969, 143-163.
- Tammeorg J. Farmaatsia Tartu ülikoolis. - Eesti NSV farmatseutide I kongressi materjale. Tallinn, 1973, 22-23.
- Савельев Н.А. Поликлиника Юрьевского университета. Отд. оттиск из "Ученых записок Юрьевского университета". Юрьев, 1906.
- Мартинсон Э.Э. Приоритет русской биохимии в установлении строения мочевины и ее синтеза в организме и работы Тартуского университета в этой области. - Ученые записки ТГУ, 6. Биохимические науки. Тарту, 1949, I-29.
- Мартинсон Э.Э. 70-летие основания учения о витаминах Н.И. Луниным в Тартуском университете. Таллин, 1951.

- Роокс Г. Н.И. Пирогов и тартуские /дерптские/ анатомы в 1828-1841 гг. - Из истории медицины, т. 3. Рига, 1960, 183-195.
- Фрейдлин С.Я. Первая поликлиника в России. - Здравоохранение, международный журнал. Бухарест, 1961, 429-432.
- Кару Э.Ю. 80 лет психиатрической клиники в городе Тарту. - Вопросы клинической неврологии и психиатрии, т. II. Тарту, 1962, 7-12.
- Раудам Э.И. 40 лет Тартуской неврологической клиники. - Вопросы клинической неврологии и психиатрии, т. II. Тарту, 1962, 13-22.
- Калнин В.В. К вопросу о роли и месте Тартуского университета в истории аускультации и перкуссии в России. - Из истории медицины, т.У. Рига, 1963, 183-193.
- Кингисепп Г. Основание первой в мире лаборатории экспериментальной фармакологии при Тартуском университете. - Материалы У конференции по истории науки в Прибалтике. Тарту, 1964, 119-121.
- Кязэ-Кингисепп Э.Г. Физиологи. из Профессорского института Тартуского университета. - Материалы У конференции по истории науки в Прибалтике. Тарту, 1964, 124-126.
- Роокс Г.Х. Тартуская /Дерптская, Юрьевская/ школа анатомов в 19-ом и начале 20-го века. - Научные труды высших учебных заведений Литовской ССР. Медицина, 5. Вильнюс, 1964, 227-230.
- Калнин В.В. Кафедра гигиены Тартуского университета в 1940-1941 гг. - Материалы УТ конференции по истории науки в Прибалтике. Вильнюс, 1965, 192-195.
- Кырге К.Х. К истории клиники факультетской терапии Тартуского университета. - Ученые записки ТГУ, Т91. Тарту, 1966, 303-319.

- Шоттер Л., Калнин В., Вайн В., Мандель Н. История кафедры офтальмологии и глазной клиники Тартуского университета. – Материалы конференции, посвященной 100-летию глазной клиники и кафедры офтальмологии Тартуского университета. Тарту, 1968, 3-13.
- Вахтер Х.Т., Нурманд Л.П., Богданова В.М. К 50-летию кафедры дерматологии и венерологии ТГУ и 25-летию Тартуского кожнодиспансера. – Материалы XI республиканской конференции дермато-венерологов Эстонской ССР. Тарту, 1969, 3-10.
- Льви М.О., Калнин В.В. Материалы к истории стоматологии в Эстонии. – Из истории медицины, т. VIII. Рига, 1969, 167-175.
- Файнберг В.Б. Развитие акушерско-гинекологической кафедры Тартуского государственного университета. – Избранные лекции систематического курса акушерства и гинекологии. Тарту, 1969, 30-46.
- Эльберг Э. Научные и научно-популярные работы кафедры дерматологии и венерологии ТГУ. – Материалы XI республиканской конференции дермато-венерологов Эстонской ССР. Тарту, 1969, 112-143.
- Калнин В.В. 75 лет со времени основания кафедры гигиены Тартуского университета. – Материалы научной конференции, посвященной 75-летию кафедры гигиены Тартуского университета и 30-летию Тартуской городской СЭС. Тарту, 1970, 15-36.
- Калнин В., Паабо Т. Библиография работ кафедры гигиены Тартуского университета 1895-1970. – Материалы научной конференции, посвященной 75-летию кафедры гигиены Тартуского университета и 30-летию Тартуской городской СЭС. Тарту, 1970, 261-347.
- Кяэр-Кингисепп Э.Г. Развитие экспериментальных исследований в медицине и физиологии в Тартуском университете в первой половине XIX столетия.

— Материалы VIII конференции по истории науки в Прибалтике. Тарту, 1970, 135-138.

Мурашев Е.В., Лукаш А.А. К истории кафедры судебной медицины Тартуского университета. — Организация здравоохранения, история медицины и социальная гигиена. Материалы научн.-практ. конференции. Таллин, 1970, 134-140.

Винни Т. Библиография работ, опубликованных кафедрой педиатрии ТГУ за 1945-1971 гг. — Ученые записки ТГУ, 295. Труды по медицине, XXIV. Тарту, 1972, 33-55.

Калнин В.В. Развитие гигиенической науки в Тартуском /б. Дерптском, Юрьевском/ университете /1802-1917 гг/. Автореферат канд. дисс. Тарту, 1972.

Керес Л. О преподавании детских болезней и о научных исследованиях по педиатрии в Тартуском университете в период 1802-1971 гг. — Ученые записки ТГУ, 295. Труды по медицине, XXIV. Тарту, 1972, 7-33.

Калнин В.В. Преподавание и изучение эпидемиологии и микробиологии в Тартуском университете в XIX и в начале XX столетий. — Достижения науки и практики в области микробиологии и эпизоотологии. Тарту, 1973, 186-188.

Сийрде Э.К. 80 лет оториноларингологии в Эстонской ССР. — Труды V конференции оториноларингологов Эстонской ССР. Тарту, 1973, 3-5.

Вопросы истории Тартуского университета, Ш. Тарту, 1975.
Сборник содержит 19 статей на эстонском и русском языках, посвященных отдельным ученым, истории отдельных дисциплин, проблем и кафедр медицинского факультета.

NIMEDE REGISTER

Aasav, J. 73	Birkenfeldt, R. 134
Aavakivi, R. 144	Blessig, E. 88-89
Adelmann, G.F. 87, 121	Blumberg, J. 53
Adolphi, H. 17	Blumberg, P. 87, 143
Afanasjev, V.A. 69, 91, 156	Bobrov, D.N. 147
Ahšarumov, D.D. 142	Bogdanov, G. 124
Aleksejev, N.A. 150	Boston, L. 98
Allikmets, L. 34, 157	Botkin, S.P. 130-131
Alt, A. 96	Botškov, G.D. 147
Alver, A. 144	Brauelli, F. 69
Anitškov, S.V. 34	Bregman, L.A. 152
Antkotsunas, B.M. 148	Bresowsky, M. 64, 102-103
Arak, A. 83	Brucksohn, A. 150
Aratski, N.A. 147	Bubnov, S.F. 60
Arend, Ü. 18-21	Buchbinder, J.M. 147
Arrak, A. 57	Buchheim, R. 30-31, 156
Aru, S. 59, 135	Bunge, G. 41, 43
Arzt, P.-E. 25	Burdach, K.F. 14, 37, 155
Audova, A. 154	Burdenko, N.N. 6, 52, 91, 123
Aunap, E. 7, 17, 19-20	Böhm, R. 31-32, 156
Avižonis, P. 88	Böttcher, A. 90, 156
Baer, K.E.v. 6, 40	Carus, E.A. 87
Balk, D.G. 129-130, 153, 157	Oichorius, L.E. 14, 37, 90,
Bamikin, V.V. 150	92, 155
Barfurth, D. 19	Claus, C. 25
Barkan, G. 33	Dahno, P. 145
Behterev, V.M. 35, 80, 101	Danilevski, A.J. 33
Bergmann, E.v. 6, 121-122	Danilovits, A. 75-76
Bernakoff, R. 117	Dauge, A. 144
Berovits, N. 149	Dauge, P. 143
Bidder, F.H. 15, 39-40,	Davõdov, J.A. 145
156-157	Dehio, K. 55, 131, 157

- Deševoi, V.I. 152
Deutsch, Chr. Fr. 115, 155, 157
Dmitrevski, N. 146
Dohnberg, H. 88
Dragendorff, G. 25-27, 156
Družinin, M.I. 52
Dunkel, G. 83
Elberg, E. 79
Ellamaa, A. 84
Emminghaus, H. 100
Engels, F. 143, 145
Ennulo, J. 49
Epler, M. 46
Erdmann, J. 29, 130, 155-156
Erdmann, J.F. 130
Erisman, F. 60
Eristavi, K. 151
Eschscholtz, J.F. 14
Ester, K. 58-59
Ester, V. 118
Faehlmann, F.R. 29, 142
Fainberg, V.B. 117-118
Fehrmann, E. 63
Feldbach, S. 48
Filomafitski, A.M. 38
Fleisch, A. 6, 43-44
Frenkel, Z.G. 145
Fried, S.-D. 151
Gaetgens, C. 43
Gamaleja, N.F. 69
Gavrilov, A. 124
Gedevanov, P.A. 147
Gens, N.B. 148-149
Georgijevski, J.V. 52
Giese, J.E.F. 25
Goljanova, L. 74
Gorbik, V.A. 147
Grant, F. 131
Grigorjants, A.A. 149
Grindel, D.H. 25
Gross, J. 133, 135
Gross, K. 118-119
Grüntal, V. 103
Gubarev, A.P. 116-117
Göbel, C.F. 25
Haavel, A. 137
Haldre, J. 7
Hansen, P. 78-79
Hanson, H. 110, 133
Hatsianu, N. 151
Heinaru, A. 74
Heinsoo, E. 82, 84
Hering, I. 134
Herzen, A.I. 142-143
Heubner, W. 33
Hiie, V. 7, 111-112
Hion, V. 65, 154
Hlopin, G.V. 60-63, 67
Hoffmann, E. 93
Hoffmann, F. 55, 130, 156
Hollo, V. 23
Holst, J. 115, 156
Hueck, A.F. 14, 156
Humal, L. 110
Hussar, U. 20-21
Ignatovski, A.S. 93-94, 156
Imelik, O. 46
Isenflamm, H.F. 14, 37, 155
Jakubovitš, N.M. 41
Jalviste, H. 118
Jannus, A. 74
Jarotski, A.I. 55

Jatsa, K. 104	Kobert, R. 32
Jents, A. 86	Koch, R. 69
Jevetski, F.O. 88, 156	Koch, W. 123
Jochmann, J.L. 87, 120	Kokk, H. 137
Juhvit, L. 151	Komarovski, J. 138
Justšenko, A.I. 101	Kondakov, I.L. 26
Jürgens, B. 53	Konik, K. 48, 123, 156
Kaarma, H. 118	Koort, M. 59
Kaasik, A.-E. 81-83	Koppe, R. 31
Kadastik, H. 104-105	Koppel, H. 85, 107, 157
Kalits, I. 59	Koppel, S. 105
Kallikorm, A. 139-140	Korff-Petersen, A. 63
Kalnin, V. 67-68	Kornel, G. 78-79
Kap-herr, G. 38	Koštojants, H. 40
Karell, U. 48, 123	Kraepelin, E. 6, 100
Karu, E. 7, 157, 103-105	Krause, A. 130
Karu, L. 34, 83	Kreutzwald, F.R. 87, 142
Karu, T. 109-110	Kropmann, S.L. 150
Kask, M. 64-66, 67	Kross, E. 82
Kask, V. 118-119	Krumberg, A. 143
Kaskmets, R. 57-58, 108	Krüger, F. 43
Kaur, K. 97-98	Ksenofontov, J. 133-134
Kauzmann, M.E. 87, 115, 120	Kukk, M. 98
Kavtaradze, K.S. 147	Kull, H. 19
Kengsepp, A.-T. 23-24	Kull, K. 125
Keres, I. 7, 10, 97-98	Kull, M. 96
Kereselidze, P.I. 147	Kurakina, N. 82
Kessler, E.A. 148-149	Kurik (Seffer), I. 57, 58
Kiik, V. 67	Kurtšinski, V.P. 42, 43, 156
Kingisepp, G. 7, 33-34	Kurvits, H. 34
Kingisepp, H. 110	Kuslap, T. 83
Kirov, S.M. 51, 73	Kutorga, S.S. 38
Kivik, A. 136-138	Kutsar, K. 84
Kliiman, A. 49, 51	Kutsar, T. 133
Klupt, A.Z. 147	Kõdar, A. 113-114
Koberidze, M.S. 147	Kõiv, E. 134

Kõiv, I. 118	Lind, H. 23, 24
Kõrge, K. 7, 57, 95, 132-135	Lind, M. 108
Käer-Kingisepp, E. 7, 34	Lind, S. 64, 65
44, 46	Lindeberg, W. 83
Kääri, H. 98	Linkberg, A. 7, 124-125, 127, 157
Käärrik, E. 110	Lipschütz, A. 43
Körber, B. 92	Lipso, E. 133
Kübar, H. 20	Ljutkevits, A.G. 88
Küstner, O. 116-117	Loewe, S. 33
Laanes, S. 71, 73	Lomsadze, A. 150
Lambur, E. 20	Looga, I. 96
Lausvee, E. 84	Looga, R. 46, 95-96, 132, 140
Lavrov, D.M. 33, 156	Luik, B. 7, 27
Lazarev, A.F. 22	Lunin, N. 41
Leisner, U. 118	Luts, A. 86
Lendre, A. 81-82	Luts, L. 82, 83
Lenin, V.I. 144-146, 148, 152-153	Luts, M. 98
Lenski, I.Z. 148	Lõvi, M. 113-114
Lenzner, A. 71, 73-74, 140	Lüüs, A. 97-98, 156
Lenzner, H. (Jaakmees) 71, 140	Maaroos, H. 134
Lepp, A. 18	Maaroos, J. 110
Lepp, E. (Kogermann-Lepp, E.) 18, 20	Madisson, H. 93
Lepp, F. 70, 107	Maimets, O. 58-59
Lepp, U. 132-135	Majertsak, V.S. 149
Lesin, S. 152	Malkovskaja, K.V. 150
Lesnik, M. 143	Mallene, P. 107
Lesman, J. 143	Malõgin, N.P. 147
Levin, A.M. 147	Manassein, V.A. 143
Liepinš, R. 143	Mandel, V. 51
Liigant, A. 18	Maramaa, S. 133
Liiv, I. 133	Martinoff, G. 83
Liivrand, V. 118	Martinson, E.E. 22, 23
Lind, A. 23, 24	Marx, K. 143, 145
	Maser, L. 83
	Maser, M. 21, 125
	Masing, E. 107, 131-132

- Mavritski, G.K. 147
 Mehilane, L. 104
 Meipalu, V. 118-119
 Melnikov, A. 153
 Metsa, E.-M. 114
 Metšnikov, I.I. 69
 Meyer, H.H. 32
 Mihnov, S.D. 116
 Mikelsaar, A. 82
 Mikelsaar, M. 71, 73
 Miloserdova, L.S. 150
 Miländer, J. 117
 Moier, J.Chr. 87, 120, 155, 157
 Moltšanov, V.N. 147
 Murašev, E. 94, 103
 Muratov, A.A. 116
 Mõtlik, E. 46
 Mägi, M. 82-84
 Männik, G. 59
 Männiste, J. 137
 Mölder, V. 125
 Napa, A. 57
 Naunyn, B. 31, 130
 Nentski, M.V. 33
 Niit, M. 67, 98
 Nikolskaja, M. 88
 Noormaa, U. 84
 Normann, H. 95, 107
 Nurmand, Leo 34
 Nurmand, Ludmilla 78-79
 Oesterlen, F. 29-30, 130
 Oettingen, G. v. 87-88, 156, 157
 Ohhotin, F.N. 147
 Ora, L. 82
 Orbeli, L. 43
 Osann, G. 25
 Ovsjannikov, F.V. 40
 Paimre, R. 82-83
 Paldrok, A. 7, 78
 Paldrok, H. 79
 Parmakson, P. 78-79
 Parrot, F. 37, 90, 155
 Parts, H. 26
 Parts, K. 83
 Pasteur, L. 69
 Paves, A. 98
 Pavlenko, V. 153
 Pavlov, I.P. 23, 43, 46, 101-102
 Peetsalu, A. 136-138
 Perli, H. 117, 157
 Perov, O. 66
 Peterhof, R. 83
 Petlem, H. 7, 49, 124-125
 Petrov, A.V. 143
 Pevzner, Z. 152
 Pirogov, N.I. 6, 38, 87, 120-121, 130
 Platonov, V. 151
 Plau, D. 153
 Plehhanov, G. 143
 Podar, U. 91
 Podvõssotski, V. 32
 Pokk, I. 91
 Pokk, T. 91
 Poljakov, P.A. 19
 Poola, H. 137
 Pooman, A. 79
 Popov, V.N. 42-43
 Porfirjev, V.I. 147
 Portugalov, I. 144
 Poska-Teiss, L. 7, 19, 20

- Pozdejeva, M. 152
 Požela, K.J. 152
 Praks, L. 58
 Predik, P. 103
 Puusepp, L. 6, 66, 80-81, 102
 Pöder, K. 21, 124-126
 Pöder, P. 64
 Põkk, V. 49, 53-54
 Põldvere, K. 20, 83, 94, 103, 139
 Põllumaa, R. 83, 84
 Päi, L. 57-59, 140
 Pärtelpoeg, V. 17
 Raamat, E. 84
 Raatma, A. 7, 18, 93, 103, 105
 Raehlmann, E. 88, 156
 Rajavee, O. 34
 Ramm, I.J. 153
 Rammul, A. 63-67
 Rathke, M.H. 38-39, 155-156
 Rauber, A. 6, 16, 18
 Raudam, E. 81-84, 107, 140, 157
 Reichert, C. 15, 156
 Reinaru, J. 57
 Reino, U. 126
 Reinwald, A. 15
 Reissner, E. 15
 Reyher, K. 85, 121
 Riiv, J. 107-108
 Riives, J. 7, 81-83
 Rimša, K.J. 152
 Ritslaid, V. 96
 Rivis, E. 83
 Rivis, L. 81
 Roode, E. 82
 Rooks, G. 18, 93, 157
 Roosaare, M. 83
 Roostar, L. 125
 Roots, R. 65
 Rosenberg, E. 19
 Rostovtsev, M.I. 48, 102
 Rothberg, O.E. 97
 Rozins, F. 144
 Roždestvenski, A.I. ja M.I. 148
 Rubaškin, V.J. 19
 Rubert, J. 88
 Rubinstein, G.R. 91
 Rufanov, I.G. 137
 Rulli, A. 7, 46, 136-137
 Runge, M. 116
 Russak, S. 113-114
 Räni, A. 66
 Röntgen, W.K. 131
 Rüütel, V. 112-113
 Saar, Z. 75-76, 97, 117
 Saareste, E. 85, 157
 Saarma, J. 103-105, 157
 Saarma, M. 104
 Saarma, V. 10, 57-59, 96, 140
 Saava, A. 67
 Sahmen, G. 29, 155-156
 Salupere, V. 21, 133-135
 Samarütel, J. 51
 Samarütel, E. 98
 Samson von Himmelstern, G. 55, 92, 156-157
 Sarv, J. 136-138
 Saveljev, N.A. 107
 Savi, V. 89
 Savisaar, J. 57, 107
 Scherer, A. 25, 27

- Schlossman, K. 7, 65, 70, 157
 Schmidt, A. 6, 37, 40-43, 156-157
 Schmidt, C. 25, 39, 43
 Schmidt, N. 60
 Schmiedeberg, O. 31-32
 Schneiersohn, P.-F. 151
 Schoeler, O. 88
 Schotter, L. 89
 Schroeder, Th. 88
 Schults, B. 154
 Schultz, G. 87
 Schultzen, C. 130
 Schultzenberg, A.F. 156
 Schwartz, A.N. 149
 Seeder, J. 110, 136-138
 Seeder, V. 98
 Seltsovski, P.L. 137
 Semjonov, M.S. 147
 Semjonova, T. 154
 Sepp, E. 21, 53-54, 125
 Sepp, V. 59
 Seppo, A. 136
 Setšenov, I.M. 40, 42, 60, 102, 143
 Sibul, I. 24, 95-96, 109
 Sibul, S. 85
 Siirde, E. 7, 85-86, 157
 Sikk, M. 67
 Sildver, A. 75-76
 Sildver, L. 83, 97-98
 Silla, R. 46
 Sillam, A. 83
 Sillastu, H. 133-135
 Sillastu, V. 91
 Siller, E. 25
 Silm, H. 79
 Sineokova, M. 88
 Skvortsov, A. 145
 Sobolev, J.N. 147
 Sokolski, G.I. 130
 Solovjov, A.N. 116
 Sommer, A. 17, 19
 Soo, T. 98
 Stamm, J. 26, 28
 Stieda, L. 16, 156
 Struve, L. 130, 156
 Stšepkin, A. 151
 Styx, M.E. 6, 29, 155, 157
 Sujetin, P.J. 147
 Sulling, T. 21, 125-126
 Sumberg, V. 63
 Suurküla, J. 89
 Söber, H. 57
 Sārgava, V. 85-86
 Szymanowsky, J. 121
 Santser, V.L. 145
 Šatilov, A.N. 145
 Šeffer, A. 57-59
 Šepilevski, J.A. 55, 62-63, 69-70
 Širokogorov, I.I. 91
 Špinak, L.J. 150
 Tahlberg, J. 88
 Tallmeister, E. 71, 73
 Talvik, R. 126
 Talvik, S. 93
 Talvik, T. 82, 84
 Tamm, A. 140
 Tamm, S. 98
 Tammeorg, J. 7, 27-28

Tammepõld, E. 75-76	Türi, E. 71, 73
Tapfer, H. 18	Türi, M. 71, 73
Tarve, U. 23-24	Ucke, A. 91
Teesalu, S. 46	Uibo, A. 154
Teeäär, E. 51	Uibo, M. 67
Tehver, J. 19-20	Uibu, J. 73
Teesalu, R. 125	Uljanov, A.I. 144
Teoste, M. 46	Uljanov, D.I. 146
Teras, J. 74	Uljanova, M.I. 152
Tigas, L. 114	Unger, J.
Tihane, H. 125-126, 140	Uudelt, J. 89
Tiik, H. 67	Unverricht, H. 130
Tiitso, M. 6, 44	Uusküla, L. 23
Tikk, A. 81-83	Uusküla, M. 59, 108
Tikko, H. 21, 125-126	Vadi, H. 57
Thoma, R. 69, 90	Vadi, V. 7, 34, 56-57, 59, 107,
Todadze, J.V. 151	128, 132, 157
Tolstoi, L.N. 150	Vahter, H. 75, 78-79, 157
Tomberg, T. 83	Vainer, L. 124, 126
Tomingas, A. 7, 26, 157	Vakser, S. 152
Torpats, T. 20	Valgma, K. 108, 134-135, 140
Trendelenburg, F. 33	Valdes, A. 7, 91-92, 157
Truupõld, A. 91	Vapra, A. 57-59
Tshvetadze, Z.M. 149	Varvinski, J.V. 106, 130
Tšapurski, V.N. 147	Vasar, E. 34, 46
Tšermak, N.K. 19	Vassiljev, S.M. 106, 130-131,
Tšernõševski, N.G. 143	156
Tšesnavski, N.S. 147	Vedru, J. 110
Tšheidze, M.S. 150	Veerma, G. 113
Tšigogidze, V. 150	Veerma, I. 117
Tširvinski, S. 32-33	Veiderpass, N. 7, 26, 28
Tšiž, V.P. 101-102, 156	Veinpalu, E. 134-135
Tulmin, H. 81	Velbri, S. 140
Tuulik, V. 84	Veldi, A. 139-140
Tähepõld, L. 22-24	Vernik, A. 83
Tälli, H. 98	Vihalemm, T. 23-24
Tünder, E. 124-126	Vihm, N. 113-114

Villako, K. 107-108, 140	Wachter, G. 14
Villako, L. 23	Wahl, E. von 92, 100, 121-123, 157
Villems, R. 23-24	Walter, P. 115, 156
Vinogradov, A.I. 147	Wanach, R. 48
Virchow, R. 93	Weidenbaum, E. 143
Virro, T. 82	Weil, A. 130
Viru, A. 46, 109	Weinberg, E. 7, 17, 19, 83
Višnevski, A.V. 51, 138	Weyrich, V. 55, 92, 130
Vogel, A. 55, 130	Willemi, K. 83
Volkmann, A. 39, 156-157	Zabotinskaja, R. 152
Volkov, V.I. 147	Zagorski, A.P. 38
Voronina, M. 74	Zakusov, V.V. 35
Vorontsov, V.P. 145	Zavjalov, V.V. 43
Voskressenski, I. 145	Zegržda, I. 145
Voss, J. 144	Zoege von Manteuffel, W. 48, 55, 123, 156
Võgornitski, K. 145	Zupping, R. 82-83, 140
Wachsmuth, A. 130	Ūprus, V. 7, 81, 83

МЕДИЦИНСКИЙ ФАКУЛЬТЕТ ТАРТУСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО
УНИВЕРСИТЕТА В 1802-1975 годы. Составители Виктор
К а л и н и н, Эрнст Р а у д а м. На эстонском языке.
Тартуский государственный университет. ЭССР,
г. Тарту, ул. Оликооди, 18.

Vastutav toimetaja E. Vasar. Korrektor E. Puusemp.
Paljundamisele antud 26.03.76. Ofsetpaber 30x42 1/4.
Trükipoognaid 11,0 + 1 kleebis. Tingtrükipoognaid
10,23. Arvestuspoognaid 10,0. Trükiarv 1500 eks.
MB 04064. TRÜ trükikoda, ENSV, Tartu, Palsoni t.
14. Tell. nr. 281. Hind 35 kop.

35 kop.